

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

**Tehisintellekt ajakirjanduses: võimalused, puudused ja dilemmad
kolme audiovisuaalse juhtumi näitel**

Bakalaureusetöö

Katarina Mürk

Juhendaja: Marju Himma, PhD

Tartu 2024

SISSEJUHATUS	4
1. TEOREETILINE RAAMISTUS	6
1.1 TI-ga seotud mõisted	6
1.2 Ajakirjandusvaldkonnas TI kasutamise kaasnevad võimalused, puudused ja dilemmad..	7
1.2.1 TI kasutamise võimalused ajakirjandustöös	8
1.2.2 TI kasutamise puudused ajakirjandustöös	9
1.2.3 TI kasutamisega kaasnevad dilemmad ajakirjandustöös	11
1.3 Uurimisküsimused	14
2. MEETOD JA VALIM	15
2.1 Uurimismeetod: juhtumiuurimus.....	15
2.2 Valim	17
2.2.1 TI kasutamine OTV-s	17
2.2.2 TI abil loodud pildid saadetes „Insight” ja „Pealtnägija”	18
2.2.3 TI abil automatiseeritud uudised TikToki kanalil ACT News	19
3. TULEMUSED	20
3.1 TI kasutamise OTV-s analüüs	20
3.2 Saadetes „Insight” ja „Pealtnägija“ esitatud päris juhtumit illustreerivate TI-ga loodud piltide analüüs.....	29
3.3 TI abil automatiseeritud uudised TikToki kanalil ACT News	34
4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	46
4.1 Järeldused	46
4.2 Diskussioon.....	49
4.3 Soovitused.....	51
4.4 Edasised võimalikud uurimissuunad	53
4.5 Meetodi kriitika	54
KOKKUVÕTE	56
SUMMARY	58
KASUTATUD ALLIKAD	60
LISAD	71
Lisa 1. TI kasutamisega kaasnevad võimalused, puudused ja dilemmad OTV-s.....	71
Lisa 2. Lisa video stsenaarium ning Microsoft Copiloti stsenaarium	73
Lisa 3. Vastused erinevate vestluste sees antud käsklustele.....	76
Lisa 4. Vastus ühe vestluse sees antud käsklustele	78

Lisa 5. TI kasutamisega kaasnevad võimalused, puudused ja dilemmad saadetes „Insight” ja „Pealtnägija”	79
Lisa 6. TI kasutamisega kaasnevad võimalused, puudused ja dilemmad TikToki kanalil ACT News	80
Lisa 7. Lisa liikumine videotest	82
Lisa 8. Copiloti DALL·E 3-ga loodud pildid täpsustamata sooga ajakirjanikust	83
Lisa 9. Copiloti DALL·E 3-ga loodud pildid naissoost ajakirjanikust.....	84
Lisa 10. Copiloti DALL·E 3-ga loodud pildid meessoost ajakirjanikust	85
Lisa 11. Copiloti DALL·E 3-ga loodud pildid india päritolu ajakirjanikust	86
Lisa 12. Sabrina ja Kirill „Pealtnägijas” ühel pildil	87
Lisa 13. Kirill „Pealtnägijas”	88
Lisa 14. Sabrina „Pealtnägijas”	89
Lisa 15. „Pealtnägijas” esitatud foto ning muudetud pilt Ahtmest.....	90
Lisa 16. Olukorra illustreerimiseks loodud uued pildid ja videod „Insightis”	91
Lisa 17. Miri Michaeli uudisega kaasnevaid kulusid kirjeldav tabel	92
Lisa 18. inim-Miri <i>tutvumas</i> TI-Miriga	93
Lisa 19. Inim-Miri TikToki.....	94
Lisa 20. Jenny Bell ja Fedha.....	95
Lisa 21. Copiloti erinevad stsenaariumid	96

SISSEJUHATUS

Israeli uudistesaaete ACT News'i uudisteankrud Miri Michaeli ja Moshe Klughaft räägivad saates mitmes keeles ning nende jaoks pole mingi probleem hetkega vahetada keelt, milles uudist esitavad – kuid Michaeli ja Klughaft pole ka tavalised inimesed. Nad on avatarid, mida juhib tehisintellekt (edaspidi TI) (Spiro, 2023). Kuigi Michaeli ja Klughaft väidavad, et uudistesaaete eesmärk on edastada tujutõstvaid ülemaailmseid uudiseid, mille kontrollib enne avalikkuse ette jõudmist inim-Michaeli üle (Spiro, 2023), jääb siiski õhku küsimus, kas saame näiteks praeguses Israeli-Gaza konfliktisituatsioonis *seada* usaldada?

Sealhulgas pole ka Eesti jaoks TI miski hägune kaugest tulevikust: sel aastal on Eesti Rahvusringhäälingu uurivad telesaated „Pealtnägija” ja „Insight” (“Инцийт”) kasutanud TI-d oma loole animatsiooni loomisel (Eesti Rahvusringhääling, 2023) ning Äripäev kasutas algelisi algoritme majandusaasta aruannetest uudiste kirjutamiseks juba mõni aasta tagasi (Kikas, 2021). Kõigi nendega kaasnesid ja võivad ka edaspidi kaasneda puudused, mille sarnastega pole harjunud tänapäeva ajakirjanikud ega tarbijad, näiteks, kas video saab kohatult ilus olla? Sellepärast võib järeldada, et tehismõistuse kasutamist saatvate probleemide arutelu pole vaid meretagusele maailmale või järgnevatele põlvetele.

Selle bakalaureusetöö eesmärk on kaardistada kolmes audiovisuaalses juhtumis need puudused ja dilemmad, mis kaasnevad võimalustega, mida pakub TI kasutamine ajakirjandustöös. Koostöö ja ühes eksisteerimine TI-ga on tõenäoliselt tulevikus vältimatu, mistõttu on ühtlasi selle töö siht avada teemat, kas TI pakutavad võimalused üldse kaaluvad üles *mõtleva* masina puudused?

Infotehnoloogia arengu tõttu on tänapäeva maailmas pea kõik igapäevaelu valdkonnad andmestunud – ühiskondlikud protsessid on teisedatud arvulisteks ning andmed on vähemalt osaliselt süstematiseeritud ja koheselt analüüsivalmis (Masso, 2020). Lähtuvalt sellest võib olla uudset lähenemist vaja ka ajakirjandustöös. Tegelemine suurandmetega on aga inimõistusele hetkel veel hoomamatu ning nende haldamine tavapärase relatsiooniliste andmetöötlusvahenditega on raskendatud, kui mitte võimatu (Masso jt, 2020). Selleks, et andmestunud maailmas siiski orienteeruda ning mitte jääda *ajale jalgu* on loodud osadele masinatele inimlaadsed võimed – TI. Kõik uus võib aga alguses olla hirmutav ja ka ohtlik, eriti juhul, kui selle toimemehhanismid pole lõpuni mõistetavad või isegi teada. Näiteks, Thäsler-Kordonouri ja Barling (2023) on toonud oma töös välja, et enamikule valimisse kuulunud meediatöötajatest ei pakkunud huvi, millist rolli mängivad algoritmid automatiseeritud

ajakirjanduse tootmisprotsessis – nad tajusid end pigem tarbijatena, kelle jaoks programm RADAR (Reporters And Data And Robots) on pigem arusaamatu.

Tegelikult pole siiski TI mõiste niivõrd värske, vaid selle areng on olnud viimastel kümnenditel erakordselt kiire – alates programmist, mis suutis kabet mängida (Strachey, 1951) kuni erinevate juturobotite mudelite jõudmiseni laia kasutusse nagu ChatGPT (OpenAI, 2022). Ometi võib märgata, et TI tekitab vastakaid tundeid nii teadlastes, TI-ga töötajates (nt ajakirjanikud) ning ka selle abiga valminud toodete (artiklite, uudiste, saadete jms) tarbijates.

Minu bakalaureusetöö koosneb neljast osast: teoreetilistest ja empiirilistest lähtekohtadest, meetodi ning valimi, seejärel tulemuste peatükist. Neile järgnevad järeldused ja diskussioon. Esimeses neist avan TI kasutamise seonduvaid teoreetilisi seisukohti ning kirjeldan, mida TI võib pakkuda ajakirjanduse valdkonnale, milliste puudustega tuleks arvestada, milliste dilemmade ette seab see kasutajaid. Järgmises peatükis pöoran tähelepanu uurimismeetodi olemusele, selle valiku tagamaadele ning annan ülevaate valimist. Tulemuste peatükk keskendub just kolme valimisse kuuluva juhtumi analüüsile – OTV väljamõeldud TI-avatarele Lisale, loo illustreerimiseks genereeritud piltidele „Pealtnägijas“ ja „Insight’is” ning Iisraeli päritolu TikToki kanalile ACT Newsile, mis toetub peaaegu täielikult TI abile.

1. TEOREETILINE RAAMISTUS

Järgnevas peatükis annan ülevaate töö erinevatest teoreetilistest ja empiirilistest lähtekohtadest, sealjuures kirjeldan TI-ga seotud olulisemaid mõisteid, vaatlen TI kasutusvõimalusi ajakirjanduse valdkonnas ning pöoran tähelepanu puudustele ja kaasnevatele dilemmadele.

1.1 TI-ga seotud mõisted

Mitmed mõisted kasutatakse TI-ga võrdväärseks, kuigi tegelikult on need valdkonna alaliigid või tehnika osad. Näiteks Russell ja Norvig (2016:8) ei käsitle robotikat eraldiseisva valdkonnana, kuna eelkõige on tähtis nn agendile sobiva disaini määramisel keskkond. Nimelt, üks TI kahest põhilisest eesmärgist ja suunast on intelligentsete robotite loomine, et toetada inimesi olukordades, mis muidu oleksid eluohtlikud (Koit ja Roosmaa, 2011). See tähendab, et TI pole ainult arvuti võime juhtida arvutit, vaid ka robotit (Copeland, 2023). Tehismõistus on ka teiste valdkonna teadlaste arvates tihedalt seotud robotikaga, mistõttu võivad mõisted vahel mõjuda sünonüümidenä. Ometi sellist TI-d praegu veel olemas ei ole, mis suudaks täita sama palju ülesandeid kui inimene (Copeland, 2023).

Arusaam TI-st on aastate jooksul muutunud ning sõltub ka koolkonnast, mistõttu on siinkohal oluline välja tuua veel mõned populaarsemad mõisted, mida kasutatakse ebakorrektselt TI sünonüümidenä. TI mõistet aetakse mõnikord segamini **automatiseerimise** ja **robotiseerimise**, kuid ka **masinõppe** ning **algoritmide** mõistetega (Jarek ja Mazurek, 2019). Kuigi need kõik on omavahel seotud, tähistavad need eelkõige TI juurde kuuluvaid protsesse. **Masinõpe** on TI rakendamine – alamhulk, mille puhul TI õpib etteantud andmemudelitest ja selle käigus täiustab end iseseisvalt. Ehk protsess, mille käigus arvutisüsteem arendab intelligentsust (Microsoft, i.a). **Algoritm** on aga lihtsustatud tähenduses mingi tegevuse eeskiri, nt informatsiooni töötamise algoritmid tegelevad andmetöötamiseks vajaliku arvutamisega, kuid TI puhul pole otseselt tegemist arvutamisega, vaid kindlal kujul oskuste esitamisega (Tõugu, 2018:15). **Automatiseerimise** mõiste on jällegi üsna lai. International Society of Automation (ISA, i.a) defineerib seda kui tehnoloogia loomist ja rakendamist, et jälgida ja kontrollida toodete ning teenuste tootmist ja tarnimist, samas kui Britannica (2023) sõnaraamatu mõiste kirjeldab automatiseerimist kui masinate rakendamist ülesannete tegemisel, mida kunagi tegid inimesed või mille lahendamine muul moel pole võimalik. Näiteks aitab TI automatiseerida andmeanalüüsi ning teksti ja visuaali loomeprotsessi.

1.2 Ajakirjandusvaldkonnas TI kasutamisega kaasnevad võimalused, puudused ja dilemmad

Tabel 1. Ajakirjandusvaldkonnas TI kasutamisega kaasnevad võimalused, puudused ja dilemmad

VÕIMALUSED	PUUDUSED	DILEMMAD
Rangelt süstematiseeritud töö: inimliku erapoolikuse, ebatäpsuse vähenemine (Thurman jt, 2017; Cloudy, 2021)	Ühemõõtmeline informatsioon (inimliku vaatenurga puudumine) (Thurman jt, 2017)	Kellele kuulub töö (Kroodo, 2023) – kas tegemist on plagiaadiga või „inspiratsiooniallikaga”? (Gutmann, 2023; Hobbs jt, 2023; Lazonen ja Kranich, 2023)
Lühikeste reportaažide kirjutamise ja audiovisuaali loomise automatiseerimine (Thurman jt, 2017)	Reaalajas teavet vahendav infovoog ei jäta aega faktikontrolliks (Opdahl, 2023)	TI treenimiseks peab seda kasutama, kuid nii võib kaotada autoriõigused (Lazonen ja Kranich, 2023)
Suurte andmehulkade analüüs – tõlgendamine, potentsiaalse loo leidmine (Thurman jt, 2017; Chan-Olmsted, 2019)	Läbipaistmatu andmete kogumine (Opdahl, 2023)	Kiire, kuid kuiv – kas TI abistas ära? (Opdahl jt, 2023; Thäsler-Kordonouri ja Barling, 2023)
Lisatähelepanu alla populaarsuse läve jäävatele teemadele – kajastus ei tekita ajalist ja majanduslikku kahju (Thurman jt, 2017)	Korrektse informatsiooni asemel usutava avaldamine (Opdahl, 2023)	Majanduslikult raskest olukorras odav meediamajale (Chan-Olmsted, 2019), samas ei saa pakkuda tarbijale inimlikke väärtusi (Thurman jt, 2017)
Aja kokkuvõid taustainfo kogumise, ettevalmistamise, faktikontrolli, allikate ja informaatrite otsimise pealt (Opdahl jt, 2023)	Süvavõltsingud – maine kahjustamine, poliitiline äärmuslus (Dasilva jt, 2021)	Tõenäoliselt ei asenda TI töötajaid (Gutiérrez-Caneda jt, 2023), samas on töötajate koolitamine kulukas (Thäsler-Kordonouri ja Barling, 2023)
Automaatne produktsiooni vahendite haldamine vähendab avaldamissurvet (Thäsler-Kordonouri ja Barling, 2023)	Vähene usaldus – TI ja inimese loodud sisu on keeruline eristada üksteisest (Riisalo, 2023), TI käitumist	Masin võib olla objektiivsem (Cloudy jt, 2021), samas pole sellel ka empaatiavõimet (Gutiérrez-Caneda jt, 2023)

	ei mõisteta (Siau ja Wang, 2018)	
Võimalus leida (kiiresti) teistsuguseid vaatenurki teemadele toetab konkurentsivõimet (Thäsler-Kordonouri ja Barling, 2023)	Automaatselt toodetud sisu pole põnevusttekitav ega sensatsiooniline, mistõttu ei saa lood populaarseks (Thäsler-Kordonouri ja Barling, 2023)	Masin võib olla objektiivsem (Cloudy jt, 2021), samas liigne tehisaru kasutamine võib kahjustada ajakirjanike erialaseid oskuseid (Gutiérrez-Caneda jt, 2023)

autor: Katarina Mürk

1.2.1 TI kasutamise võimalused ajakirjandustöös

Thäsler-Kordonouri ja Barlingi (2023) sõnul on automatiseeritud ajakirjanduse mõju meediamajadele juba praegu palju suurem kui mitmed neist on valmis ise tunnistama. Samas ei pea seda mõju alati kartma, vaid sellele võib läheneda kui võimalusele kasutada midagi uut – TId.

Lähtudes ideest, et masinad on erapooletumad, süstemaatilisemad ja täpsemad (*machine heuristics*), võib olla TI-st kasu poleemikat tekitavate teemade käsitlemisel (Cloudy, 2021). Masina kasutamine loo kirjutamisel võib aidata tõestada, et ka kõige vastuolulisemate teemade puhul suudab väljaanne pakkuda objektiivset kajastust, ning see võib omakorda aidata parandada tarbijate usaldust ja võimet sisule kriitiliselt läheneda (Cloudy jt, 2021). Objektiivsusega seotud tugevusi märkasid ka mõned Thurmani jt (2017) uurimuses osalenud (BBC, The Suni, Thomson Reutersi) ajakirjanikud, kes said selle raames kasutada tööd automatiseerivat tarkvara. Thurmani jt (2017) uurimuses osalenud toovad ka välja, et selline tööd automatiseeriv lahendus võiks olla hea variant sisu kohandamiseks vastavalt seadmele ja lugeja maitsele, aga ühtlasi ka lühikeste andmepõhiste reportaažide kirjutamiseks. Viimasest lähtuvalt väheneks ka tööle kuluv aeg, mistõttu saaksid tähelepanu teemad, mis hetkel jäävad pigem alla populaarsuse läve ega too majanduslikku kasu, nt alamliigade spordiuudised (Thurmani jt, 2017).

Thäsler-Kordonouri ja Barlingi (2023) uurimuses osalenud leidsid, et mõnel juhul tööd automatiseeriva programmi kasutamine võimaldab neil pakkuda teistsuguseid vaatenurki teemadele, mis omakorda tõstab konkurentsivõimet väljaannete ees, mis selliseid vahendeid ei kasuta. Ühtlasi võib selline lahendus võimaldada ajakirjanikul andmehulgast lugusid ära tunda (Thurman jt, 2017), kuna võrreldes inimesega on TI suuteline palju mahukamat andmehulka analüüsima (Chan-Olmsted, 2019). Mahuka andmehulga analüüs hõlmab endas ka taustainfo

automaatsed kogumist ja ettevalmistamist, faktikontrolli, allikate ja informaatorite soovitamist (Opdahl jt, 2023) – kõik need tegevused on väga ajakulukad, mistõttu võiks neid potentsiaalselt täita TI. Alumäe (2023) toob välja, et ka GPT-4 võiks täita kokkuvõtte tegemise käsklust üsna edukalt. Näiteks suutis see leida vastused käsklusele „too välja, mille üle „Valimisstudios” vaieldakse ning mis on kõnelejate põhiargumendid”.

Sealhulgas loob väiksem ajakulu nimetatud ülesannetele võimaluse loovamalt tööle läheneda ning rohkem tööle süveneda (Opdahl jt, 2023). Aja kokkuhoid on aktuaalne ka Gutiérrez-Caneda jt (2023) uurimuses osalenute vastustes: ChatGPT soovitas neile teemasid, aitas ideid genereerida (*brainstorming*), luua koodi (*generating code*) ja korrektselt kirjutada. Sarnaselt leidsid Thäsler-Kordonouri ja Barlingi (2023) uurimuses osalenud, et nii töötamine vähendab avaldamissurvet, kuna TI tegeleb iseseisvalt uudiste kogumisega ning samal ajal toetab toimetuse produktsiooni vahendite haldamist – mõni osalenu leidis, et nii valminud lood ei vaja isegi inimese sekkumist ning osa töid vajavad veidi inimlikku *loovust*, teiste sõnul on see pigem hea viis ideede leidmiseks. Kuigi töö võib vajada inimlikku loovust toob Alumäe (2023) välja, et TI on tegelikult tekstiloomes juba praegu üsna edukas – olemas on sidusus, üllatavalt hea eesti keele oskus ja võimalus juhendada inimkeeles.

TI kasutamiseks on juba praegu mitmeid võimalusi, kuid tõenäoliselt ei piirdu TI potentsiaal vaid praeguste võimalustega. Selle osas, mis tasemele on TI jõudnud, pole nii arendajad kui ka teadlased ühel meelel, kuid eelkõige on levinud arvamus, et eksisteerib vaid nõrk TI¹, mis suudab täita ühte ülesannet korraga või täita vaid spetsiifilist käsklust (Rodgers, 2021). Opdahl jt (2023) usuvad, et tulevikus muutuks ajakirjandustöö efektiivsemaks, kui TI suudaks sisu põhjal iseseisvalt järeldusi teha ning sarnaselt nii ühendada ajakirjanikke, kes tegelevad sama uudisega või seotud teemadega, et moodustada neist spetsiifiliste pädevuste ja teadmistega meeskondi.

1.2.2 TI kasutamise puudused ajakirjandustöös

TI töösse kaasamisega kerkivad esile ka puudused, mille hulka kuuluvad nii mõnel määral inimlikud kui ka seninägematud murekohad. Thurmani jt (2017) uurimuses osalenud töid välja, et kuna selline tarkvara toetub isoleeritud andmevoogudele, tekib vajadus uudiseid ette ennustada, mistõttu võivad omadused nagu kontekst, keerukus, loovus jääda puudulikuks – sisu muutub

¹ Rodgers (2021) on TI intelligentsuse taseme järgi jaotanud kolmeks: nõrgaks (narrow, weak AI), üldiseks/tugevaks (general, strong AI, AGI) ja superintelligentsuseks (super AI). Üldist TI-d võib võrrelda inimesega – TI suudab teha kõike, mida inimene ning mõningaid asju isegi kiiremini ja paremini (Alumäe, 2023).

ühemõõtmeliseks, kuna TI toetub järeluste tegemisele. Näiteks genereeritud andmed võivad jätta mulje, et kuritegude arv on justkui võrreldes eelmise kuuga vähenenud, kuid tegelikkuses programm ei arvestanud sellega, et veebruaris oli lihtsalt vähem päevi kui jaanuaris (Thurman jt, 2017).

Thäsler-Kordonouri ja Barlingi (2023) toovad välja, et TI abil loodud sisu ei pruugi olla põnevusttekitav või sensatsiooniline, mistõttu ei suurene loo populaarsus. Ometi saab teemale läheneda ka läbi TI uudiste ette ennustamise omaduse. Nimelt, toob Clerwall (2014) välja, et algoritmipõhiste uudiste aluseks on see, mida inimesed tahavad, mitte see mida võiks inimestel olla vaja teada. See tähendab, et lehte võivad hakata sattuma ainult analoogsed uudised, kuna aina enam näib sarnane informatsioon tahetud ja seetõttu vajalik – iga sarnane uudis kinnitab algoritmi edukust ning huvi uudise vastu on juba ette teada (Clerwall, 2014). Sellest lähtuvalt on huvi olenemata sisu kvaliteedist justkui garanteeritud.

Suured keelemudelid (nt GPT-4) vajavad samuti arendamist. Nimelt on keelemudelite faktiteadmised kohati nõrgad: need loovad mõnikord vigaseid viiteid, eeldavad teatud viisil küsimist ning nende teadmised lõppevad teatud kuupäevaga. TI ei suuda ka pakkuda emotsiooni, planeerida ning lähtuda põhjus-tagajärg ideest, mistõttu on ka järeluste tegemine puudulik (Alumäe, 2023). Uurides, millal toimus Jüriöö ülestõus, vastab GPT-3,5 „1343. aastal 23. aprillil Eestis”, kuid küsides, kas see oskab nimetada mõne sündmuse, mis sellel ajal toimus, vastab Chat GPT-3,5, et tal puudub selline informatsioon (Alumäe, 2023). Poudel (2023) on samuti viidanud TI tööde korrektsuse küsimusele tuues välja, et piisab vaid ühest halvast loost, et usaldusväärsus kaotada.

Opdahl (2023) toob välja, et kuigi näiteks Reutersi TI-l põhinev News Tracer suudab pakkuda informatsiooni reaajas ning seda ka kontrollida. Siiski ei pruugi analoogsed infovood alati jätta ajakirjanikele piisavalt aega sisu kriitiliseks hindamiseks, mistõttu tekib desinformatsiooni levimise oht. Kriitilise hinnangu andmine on keeruline ka seetõttu, et andmete kogumise taust pole TI puhul läbipaistev, kuigi Yakimova ning Ojamo (2023) toovad välja, et TI peab välja tooma, kui miski on täielikult genereeritud. Usaldusväärseks hinnatakse aga seda (uudist), mille tulemused, arutluskäik ning tõestus on kättesaadavad publikule, mispärast on oluline, et TI väljundid oleksid arusaadavad tarbijatele (Opdahl, 2023). Viimane lisab, et kuigi olemas on TI, mille eesmärk on selgitada tehtud valikuid inimestele, võib see võhiku jaoks ikkagi liiga keeruliseks osutuda, millest lähtuvalt suureneks lõhe infopädevuses veel enam. Üks riskidest peitub ka selgituste täpsuses. Nimelt, olukorras, kus TI peaks oma otsuse selgitamisel lähtuma sellest, kuidas publik mõistab

tõepärasust ja usaldusväärust, võib juhtuda, et see pakub hoopis usutava, mitte korrektse selgituse (Opdahl, 2023).

Usalduse loomise olulisuse inimese ja TI vahel toob välja ka Tiit Riisalo (2023), kelle sõnul peab lugeja suutma eristada TI loodut inimese omast. Oma mõtte tõestamiseks toob ta näite lisades oma artiklisse TI poolt loodud lause, mis ei eristu ülejäänud tekstist eriliselt: „Tehisintellekti ajastu ei ole enam kaugel; see rullub meie ees lahti ja kujundab maailma ümber viisidel, mis on ühtaegu märkamatud kui ka jätavad väga sügava jälje”. Muide, seejärel uurib lugejalt, et äkki on kogu artikkel TI kirjutatud. Sarnaselt kirjeldavad Siau ning Wang (2018) usalduse loomist, tuues välja, et inimene usaldab masinat, kui selle töö on läbipaistev ning see selgitab oma käitumist ja otsuseid. Ehk inimene usaldab kanalit, mille puhul suudab ette kujutada tööprotsessi ning kes selle taga on – väga keeruline usaldusväärseks mõjuda, kui kasutaja *isik* on hägune ning masinat tajutakse kui terminaatorit.

Viimastel aastatel on tähelepanu all olnud süvavõltsinguid (*deepfakes*) hõlmavad juhtumid. Nimelt, süvavõltsingud on hüperrealistlikud videod, mille sisu on TI abil manipuleeritud, et kujutada inimesi olukordades, mida pole päriselt juhtunud (Westerlund, 2019). 2019. aasta uuringu andmetel moodustasid suurema osa süvavõltsingutest pornograafilised videod naistest, mille loomise eesmärk oli kättemaks ning naiste maine kahjustamine (Dasilva jt, 2021). Ühtlasi luuakse süvavõltsinguid poliitilise äärmusluse levitamiseks, täpsemalt toodetakse kasutajaeelistustele vastavaid võltsvideoid, millel on poliitiline sisu (Dasilva jt, 2021).

Alumäe (2023) on viidanud ideele TI arendamine lõpetada ning taasalustada, kui mõistame sellega kaasnevaid ohte (selle puuduseid). Samas toob ta ka välja, et ohutuse mõiste on kasutajate, riikide, arendajate jne vaatenurgast sõltuvalt erinev, mistõttu ühtse lahenduseni jõudmine on võimatu. Vaatamata puudustele leiavad mitmed ajakirjanikud, et automatiseeritud ajakirjandus muutub levinumaks ning programmidele saadaval olevad andmed muutuvad tulevikus täpsemaks, spetsiifilisemaks, ulatuslikumaks ja vahetumaks (Thurman jt, 2017).

1.2.3 TI kasutamisega kaasnevad dilemmad ajakirjandustöös

Nüüdseks on selge, et TI töösse kaasamine võib tuua nii kasu kui kahju, mis mõnikord võivad näida omamoodi „võrdväärsete” valikutena. Muuhulgas on mitmed sellised olukorrad hetkel veel lahenduseta, kuna laialdane TI ajakirjandustöösse kaasamine on üsna noores eas ning sellised juhtumid võivad vajada kindlat seaduslikku juhust, millest samuti jääb hetkel veel vajaka.

Ajakirjandusvaldkond koosneb suuresti autoritest, mistõttu on intellektuaalomandit puudutav teema siinkohal eriti terav. Ometi võib olla TI ning autoriõigustega seonduv juriidiline ja eetiline pool kohati segadusttekitav, mistõttu vaatamata 2024. aastal vastu võetud Euroopa tehisintellekti seadusele, võib teemat erinevalt tõlgendada. Eelkõige seetõttu, et seadus keskendub põhiliselt arendajatele (Artificial intelligence act, 2024). Näiteks OpenAI loodud TI poolt juhitud pildigeneraator DALL·E 3² lubab genereeritud pilte kasutada ja isegi müüa, kuid siiski autorsuse küsimus niivõrd lihtsalt vastust ei saa. Arutelu tekitab eelkõige plagiaadi ning originaaltöö teema, mille puhul raskused tulenevad juba TI sisugeneraatori loomise loogikast. Nimelt, Hobbs jt (2023) selgitavad, et TI-d treenitakse sõnadest pilte looma olemasolevate piltide alusel ehk masinale *söödetakse* hiiglaslikes kogustes pilte, lisatakse neile juurde sisu kirjeldavad sõnad (nt koer, mees, rannas), mille tulemusena suudab see hiljem pildilt eraldada *tiikke*, mis sobivad uuele pildile. See tähendab, et TI ei suuda luua midagi, mida ta pole varem näinud, mis omakorda tõstatab küsimuse, kas tegemist pole mitte plagiaadiga (Hobbs jt, 2023)? Jällegi, TI *loomeprotsess* erineb märgatavalt inimese omast. Näiteks, Midjourney TI-programm loob teksti põhjal pilte, kuid ei tõlgenda ülesandepüstitust nagu kindlat juhust – see ei saa aru grammatikast, lause struktuurist ja sõnadest inimlikul moel, mistõttu pole ka tulemus täpselt ette teada (Lazonen ja Kranich, 2023). See tähendab, et kuigi sisu põhineb juba olemasolevatel pildidel (Hobbs jt, 2023) pole see siiski võrdväärne klassikaliselt kunstnikult pildi tellimisega (Lazonen ja Kranich, 2023). Autoriõiguse küsimuse seab kahtluse alla ka ajaloolane Eva Gutmann (2023), kuid samas leiab, et inimesed on samuti saanud inspiratsiooni teiste töödest.

Lazoneni ja Kranichi (2023) sõnul võib liigne TI kasutamise piiramine innovatsiooni takistada, kuna paratamatult TI õpib, kui seda piisavalt aktiivselt kasutatakse. Jällegi, riigiti võivad TI loometööd ning autorlust puudutavad seadused olla erinevad ning kohati üsna karmid. Lazonen ja Kranich (2023) kirjeldavad juhtumit, kus autorluse määramisel hinnati tööle kulunud pingutust. Näiteks Ameerika Ühendriikides tekkis olukord, kus inimene koostas koomiksi (“Zarya of the dawn”), mille teksti kirjutas küll ise, kuid pildid lõi TI. Koomiksi teksti, pilte ja nende kombinatsiooni analüüsid jõuti järeldusele, et töö on siiski füüsilisele isikule kuuluva autoriõigusega kaitstud, kuna autor ei kasutanud piltide ja teksti kombineerimisel TI abi (Hookway, 2023). See tähendab, et kuigi koomiks tervikuna on autoriõigusega kaitstud, võivad teised pilte luba küsimata kasutada (Lazonen ja Kranich, 2023) – TI abil loodud teosele

² DALL·E 3 looja OpenAI on enim tuntud ChatGPT tõttu, kuid seda kasutab ka Microsoft Copilot.

autoriõiguslikku kaitse saamiseks peab inimene panustama *oma* loomingusse rohkem kui TI-le käskluste andmisele (Lazonen ja Kranich, 2023).

Kroodo (2023) täpsustab aga teemat ning toob välja, et keeruliseks ei muuda olukorda vaid käskude “kokkulugemine”, vaid ka mitmeti tõlgendatavad juhised autorsuse määramisel nagu “isikupäraste valikute tegemise maht”. Viimane idee järelduseni, et ainuüksi inimesele samuti loodu kuuluda ei saa, kuna kõik protsessi sees toimuv pole inimese kontrolli all – sama käsu puhul võib saada mitu erinevat tulemust. Omal moel võib see meenutada väljaspool TI-maailma toimuvat, kus samuti pole võimalik lõpuni kaardistada iga momenti, mis viisid nt valminud kunstitööni. Ometi päris võrdväärne TI kasutamine pole, kuna TI loomeprotsess on palju robustsem ning õpiprotsess pidev – TI abi puhul pole tulemus kunagi täpselt ette teada, isegi pealtnäha selge ülesandepüstituse puhul.

Nii Cloudy jt (2021) kui ka Thurmani jt (2017) uurimuses osalenud näevad masina poolt loodud teksti väärtusena potentsiaalselt inimliku erapoolikuse puudumist. Cloudy jt (2021) kirjeldavad ideed, et masin võib olla objektiivsem kui inimene, mistõttu vastuoluliste teemade kajastamine läbi TI toodetud tekstide võib tugevdada tarbijate võimet sisule kriitiliselt läheneda. Samas töid osad Gutiérrez-Caneda jt (2023) uurimuses osalenud välja, et liigne selliste vahendite kasutamine võib hoopis kahjustada ajakirjanike kriitilist analüüsivõimet ja uurimisoskust. Muuhulgas, üks osalenu leidis, et TI-l pole ka empaatiavõimet, mis omakorda võib saada selle kasutamise puuduseks (Gutiérrez-Caneda jt, 2023). See tähendab, et tundlike teemade puhul ei oska tehisaru teemat erilise ettevaatlikkusega käsitleda, mistõttu võib juhtuda, et kuigi sisu on iseenesest tõene, häirib selle käsitus tarbijaid (Gutiérrez-Caneda jt, 2023).

TI kasutamine uudiste loomiseks ja edastamiseks võib mitmetel juhtudel aega kokku hoida (Opdahl jt, 2023), kuid hetkel veel ei laiene see piisavalt ajakirjanduse loomingulisele osale. Thäsler-Kordonouri ja Barlingi (2023) uurimuses osalenud olid enamjaolt ühel meelel, et programm võiks aidata andmepõhiseid lugusid kirjutada, kuid hindasid selliste lugude väärtust erinevalt. Nimelt, osa ajakirjanikke leidis, et andmeajakirjandus on tähtsam kui eales varem, samas uskusid teised, et ajakirjanduse väärtus seisneb lugude rääkimises. Näiteks töid intervjueritavad välja, et sellistel lugudel lausa puudub narratiiv ja kontekst, kuna nende loomise aluseks on vaid andmete järjestamine, mis omakorda tähendab, et ajakirjanikud peavad tekste korrastama, et need mõjuksid *inimlikult* (Thäsler-Kordonouri ja Barling, 2023). Sellest lähtuvalt tekib küsimus, kas faktide järjestamisest tekkinud ajavõit kaalub üles teksti edasise toimetamise? Aja kokkuhoiu temaatika seavad kahtluse alla ka Gutiérrez-Caneda jt (2023) eksperimendi tulemused, kus

ajakirjanikud said oma igapäevatoos kasutada TI-l põhinevat juturobotit ChatGPT-d. Nimelt, üsna tihti on ChatGPT poolt pakutav informatsioon relevantne, kuid seda tuleb alati kontrollida, kuna mõnikord *mõtleb* see ka vastuse välja. Näiteks, veebilingi teel lisatud videole mõtles ChatGPT subtiitrid välja, kuna sellel puudus võrguühendus (Gutiérrez-Caneda jt, 2023).

Sylvia M. Chan-Olmsted (2019) toob välja, et üks TI eesmärkidest on ebatõhusate, tüütute ja pidevate ülesannete vähendamine. See tähendab, et nii väheneb ka vajadus inimtööjõu järele, mis raskes majanduslikus olukorras võib toimetusele abiks olla (Opdahl jt, 2023). Samas ei pruugi selline lahendus kõigile osapooltele kasulik olla. Näiteks Thurman jt (2017) toovad välja, et TI-ga ajakirjandusvaldkonnas töötades võib puudu jääda hoopis inimlikest oskustest ja omadusest nagu uudishimu ning skeptilisus, mis on vaid ajakirjanikel olemas. Sellises olukorras ei kannataks ainult koondatud töötajad, vaid lähtudes eelnevalt kirjeldatud ideest, et TI siiski ei suuda inimlike omadusi jäljendada, võib kannatada ka tarbija. Kuigi, näiteks Gutiérrez-Caneda jt (2023) ei usu, et töökohtade arv väheneks, pigem peavad ajakirjanikud omaks võtma uued tööharjumused. Thäsler-Kordonouri ja Barling (2023) toovad aga välja, et toimetustel ei pruugi olla sellise muutuse täide viimiseks piisavalt (nt rahalisi) ressursse.

Ometi pole küsimus enam selles, kas üldse kognitiivseid tehnoloogiaid kasutusele võtta, vaid millal ja kuidas luua alus juba olemasolevate TI operatsioonide täiustamiseks (Chan-Olmsted, 2019) ning milliseid eetilisi väärtuseid töös järgime (Opdahl jt, 2023).

1.3 Uurimisküsimused

Töö eesmärk on kaardistada ja täpsustada TI kasutamise võimalused, puudused ning dilemmad ajakirjandusvaldkonnas kolme audiovisuaalse juhtumi näitel, tuginedes selleks varasematele empiirilistele lähtekohadele ning kasutades kolme erineva toimetuse TI abiga loodud ajakirjanduslikke töid. Lisaks katsetan juhtumites esitatud sisuga analoogse sisu loomist TI-l põhineva juturoboti Copiloti abil.

Minu bakalaureusetöö uurimisküsimused on järgnevad:

1. Milliseid võimalusi võib pakkuda TI-ga töötamine ajakirjandusvaldkonnale?
2. Millised võivad olla TI puudused ajakirjandusvaldkonnas
3. Milliseid dilemmasid võib tekitada TI-ga töötamine ajakirjandusvaldkonnas?
4. Kas TI võimalused kaaluvad üles puudused?

2. MEETOD JA VALIM

Järgnevas peatükis annan ülevaate töö analüüsimeetodist. Sealhulgas annan ülevaate valimist ja kirjeldan selle koostamise strateegiat.

2.1 Uurimismeetod: juhtumiuurimus

Minu töö keskne meetod on juhtumiuurimus, täpsemalt kasutan mitme juhtumi disaini. Sellest lähtuvalt on minu eesmärk analüüsida kolme ajakirjanduslikku tööd, mille loomisel on kasutatud TI-d, ning seeläbi kaardistada ja täpsustada TI kasutamise võimalusi, puuduseid ning dilemmasid ajakirjandustöös. Juhtumi eripärast lähtuvalt katsetan omaduse täpsustamisel ka analoogse loomist Microsoft Copiloti abil, et kontrollida juhtumi ainulaadsust. Otsustasin Copiloti kasuks, kuna see on Tartu Ülikooli tudengitele täismahus tasuta kättesaadav.

Priya (2021) sõnul on Yin (2009) toonud välja, et juhtumiuurimuse alustala moodustavad küsimused, kuna just need määravad, mida uurija täpsemalt jälgib. See tähendab omakorda, et uurimisküsimuste puhul on oluline hoida täpset fookust ja ranget määratlust. Ometi ei anna kirjandus juhtumiuurimusele ühest määratlust ning autorite definitsioonides leidub isegi mõningaid vasturääkivusi, kuid definitsioone ühendab see, et uurimuse keskmes on juhtum oma terviklikkuses ja loomulikus kontekstis, mitte kategooriad ja muutujad (Strömpl, 2014). Yin (2003:13) leiab, et juhtumiuurimus on empiiriline uurimus, mis käsitleb mingit kaasaja nähtust selle reaalelulises kontekstis, kuid lisaks on piirid uuritava fenomeni ja selle konteksti vahel hägusad. Samas Stake'i (2005) definitsioon keskendub eelkõige uurimisobjektile endale konkreetse juhtumi kontekstis (Strömpl, 2014).

Minu valitud juhtumid koosnevad kolme erineva meediamaja sisust, mida viimased kirjeldavad ajakirjanduslikuna ning mille loomisel on kasutatud TI-d. Sellest lähtuvalt arvan, et juhtumiuurimus on selle töö puhul kohane. Strömpl (2014) eristab kahte juhtumiuurimuse tüüpi: seesmine juhtum (*intrinsic case*) ja instrumentaalne juhtum. Instrumentaalne juhtum keskendub mingile üldisemale fenomenile (nt tüüpiline patsient), samas kui seesmise juhtumiuurimuse eesmärk tuleneb juhtumi tundmaõppimisest (nt unikaalne inimene). Stake (2006:8) on toonud välja, et üldjuhul on juhtumiuurimused pigem täpsustavad kui üldistavad, kuna juhtumiuurimuse eelis seisneb eelkõige tähelepanu pööramises kindlale olukorrale, mitte sellele, mida juhtum ütleb kogu valdkonna kohta. Selle töö puhul on tegemist seesmise juhtumiuurimusega. See tähendab, et valitud on samas valdkonnas toimunud eraldiseisvad juhtumid, mille analüüsile lähenen süvitsi.

See töö keskendub ajakirjanduses TI kasutamisega kaasnevate võimaluste, puuduste ja dilemmade täpsustamisele, mistõttu kaardistan need juhtumites ning analüüsin neid. Juhtumeid ühendava agendi, TI, tõttu on võimalik neis leida ka sarnasusi, kuigi viimased ei viita üldistustele, aga siiski pakuvad ideid võimaluste laiendamiseks ja alust arutluseks ning ennetuseks.

Siinkohal on oluline eristada juhtumit ning nähtust – juhtum on alati üks keset teisi, näiteks, inimene keset teisi gruppe või süsteem keset teisi süsteeme (Strömpl, 2014). Siin töös moodustavad juhtumid kolme eraldiseisva asutuse TI abil loodud sisu keset ajakirjanduse valdkonda. Lisaks on juhtumiuurimus piiritletud aja ja tegevusega (Priya, 2021) ning selle puhul võib ka kasutada mitme juhtumi disaini. Stake'i (2006:1) sõnul nõuab see mingite sarnasuste esinemist juhtumites. Selles töös ühendab juhtumeid nii ajakirjanduse valdkond, kus need toimuvad, kui ka juhtumite tekkesse panustaja – TI. Sealhulgas toob Yin (2003:53) välja, et võimalusel mitme juhtumi kasutamine uurimuses tõstab eduka töö loomise tõenäosust, kuna nii ei pane uurija *kõiki mune ühte korvi*. Täiendavalt, mitme juhtumi disaini kasutanud töodes tehtud järeldused on tugevamad kui need, mis on tehtud ühe pealt (Yin, 2003:53). Paratamatult juhtumid erinevad mingil määral üksteisest, mistõttu tähendab sarnaste järeldusteni jõudmine ühtlasi võimaluste laienemist üldistuste tegemisel (Yin, 2003:53).

Strömpl (2014) leiab, et kvalitatiivset juhtumiuurimust iseloomustab rikkalik ja süvitsi kogutud andmestik. Enim kasutatud andmekogumismeetodid on osalusvaatlus, intervjuu, tekstid ja visuaalsed tekstid (Strömpl, 2014). Minu töös on esindatud tekst ning visuaalsed tekstid (video ja pilt). Andmete kogumisele järgneb analüüs. Juhtumisisene analüüs sarnaneb temaatilise analüüsiga, kuid juhtumeid läbiv analüüs keskendub juhtumite sarnasustele ja erinevustele (Strömpl, 2014). Minu töö toob välja nii juhtumite põhilisi sarnasusi kui ka keskendub erinevustele.

Juhtumite puhul analüüsin ka tööde audiovisuaalset poolt, milleks loon raamistiku võttes arvesse eelnevalt välja toodud TI kasutamisega seotud võimalusi, puuduseid ja dilemmasid:

1. **Audiovisuaal on täpne** – heli ja pilt on kvaliteetsed (selge, sujuv, puuduvad moonutused);
2. **Audiovisuaal on objektiivne** – audiovisuaal kirjeldab olukorda, ei lisa loole mitmetitõlgendatavaid tähendusi;
3. **Audiovisuaal on usaldusväärne** – vaatajale on arusaadav, kelle sisu ta tarbib;
4. **Audiovisuaal on mitmekesine ja põnevusttekitav** – heli ja pilt toetavad loo jutustamist, ülesehitus pole robustne;
5. **Audiovisuaal on inimlik** – heli ja pilt on konteksti arvesse võttes kohased.

Juhtumite audiovisuaal erineb, mistõttu ei pruugi kõikide nimetatud omaduste esinemine ühes juhtumis avalduda samal moel nagu teistes.

2.2 Valim

Uurimuse valim koosneb kolme erineva toimetuse TI abil loodud töödest: OTV väljamõeldud TI-avataar Lisa ja tema videod, loo illustreerimiseks TI-ga loodud pildid „Pealtnägijas“ ja „Insight’is” ning Iisraeli päritolu TikTok kanal ACT Newsi uudised. Kõik minu valimisse kuuluvad TI abiga valminud tööd on loodud nn nõrga tasemega TI-ga (*narrow AI*), kuna eelkõige on levinud arvamus, et järgmiste tasemete intellekti pole veel olemas (Rodgers, 2021; Alumäe, 2023).

Oma valimi koostamisel lähtusin sellest, et Yini (2003:53-54) sõnul peitub mitme juhtumi valimise eelis nii potentsiaalselt tulemuse kordamises kui ka täiesti erineva tulemuse saamises. Valides juhtumid nii, et hüpoteetiliselt on neil sarnane tulemus, saab ennustuse täitumisel uurija teha kindlama järelduse (Yin, 2003:53). Samas võivad ootuspäraselt kontrastselt erinevad tulemused anda aluse teoreetiliseks korduseks, mis samuti tugevdab tööd.

2.2.1 TI kasutamine OTV-s

Minu valimi esimene objekt on India telejaama OTV esimene TI-l baseeruv uudisteankur Lisa ning TI panus talle uudiste loomisel. Erinevalt teistest valimisse kuuluvatest objektidest ei põhine Lisa päriselt eksisteerival inimesel – ta on täielikult TI genereeritud. Samas jääb mõnel määral hääguseks kui mitmekesisel on Lisa oskused. Kanal toob välja, et TI aitab neil andmeid analüüsida, kuid viimaks paneb loo kokku inimene, mistõttu pole täpset ülevaadet tööprotsessist ning inimese/TI panusest. Siiski on Lisa eelis inimeste ees tema keeleoskus. Ta suudab rääkida mitmetes keeltes, kuid praegu edastab uudiseid vaid inglise ja oria keeles. Sellest lähtuvalt analüüsin nii heli kui ka visuaali ning võrdlen tema sisu ülejäänud uudistega OTV Youtube’i kanal.

Nimelt, kui 2023. aasta juulis Lisat tutvustati vaatajaskonnale, ei paistnud tema sisu eriti erinevat uudistest, mida kanal ka üldjuhul jagas, kuigi Lisa edastas eelkõige lühiuudiseid („Headlines With 'Lisa'”) ja ilmatedet. Lisa erineb oma inimkolleegidest eelkõige viimse detailini lihvitud välimuse, robtliku liikumise ning hääle poolest. Kuigi Lisa lubas oma tutvustusvideos tulevikus vaatajateni tuua nii Odisha osariigi kui ülejäänud maailma viimased uudised (OTV News English, 2023), jagab kanal „Headlines With 'Lisa'” videoid pigem harva. Kõige enam edastab Lisa pehmet sisu nagu „World Soil Day: Why It’s Important To Stop Soil Pollution, What Should Be Done?” ja „Indian Navy Day: A Glance At Operation Trident That Shook Pakistan In 1971”.

Lisa on analüüsi objektina tähelepanuväärne, kuna sarnaselt ACT Newsi avataridele on ta periooditi aktiivne, väliselt atraktiivne ning räägib mitmes keeles, kuid võrreldes ACT Newsi ankrutega näib Lisa tehislikum olevat – nagu animeeritud filmi tegelane. Sealhulgas on tal inglise keeles rääkides väga selge kohalik aktsent. Kui ACT Newsi ankrud lubasid edaspidi pöörata tähelepanu eelkõige rõõmustavatele sündmustele üle maailma, kuid tegelikult on viimastel kuudel edastanud poliitilist sisu, siis Lisa edastabki eelkõige lihtsat sisu, mis meenutab genereeritud artikleid (kuigi see pole kuskil kinnitatud), mis näivad täitvat sisutäite funktsiooni. Näiteks South China Morning Post (2023) toob välja, et Lõuna-Korea TI genereeritud avatar Zae-In, kes muuhulgas samuti loeb uudiseid, loodi seetõttu, et avatar ei saa sattuda skandaalidesse nagu päris inimene saab. Sellest lähtuvalt muutub tähelepanuväärseks, et Lisa edastab kanalil, erinevalt teistest ajakirjanikest, üsna palju sisuturundusena näivat informatsiooni.

2.2.2 TI abil loodud pildid saadetes „Insight” ja „Pealtnägija”

Valimi teine objekt on lugu, mis oli eetris 2023. aasta 28. septembril saates „Insight” (“Инцийт”) ning 18. oktoobril saates „Pealtnägija”. Analüüsis keskendun TI abil loodud visuaalile, kuna saate jaoks olid loodud pildid, ühe puhul ka animatsioon, millel olid kujutatud idealiseeritud versioonid reaalsest inimesest, mis omakorda vaheldusid tõeliste fotodega kujutatud isikute elust.

Lugu kirjeldas kahe inimese vahelist konflikti, mis lõppes ühe poole surmaga. Nimelt tapmises süüdistatav Kirill väidab, et tappis Sabrina ehmatuses ja enesekaitseks, kuna väidetavalt polnud Sabrina talle öelnud, et on transsooline. Osapooled ei rääkinud sama keelt, mistõttu oli Kirilli tuttav Aleksei tõlgiks. Aleksei ütles, et tõlkis Kirillile, et Sabrina on transsooline ja soovib temaga seksuaalvahekorda astuda. Kirill väitis, et ei mäleta, kas Aleksei tõlkis Sabrina seksuaalsust puudutavat osa, kuid siiski sel hetkel nõustus vahekorraga.

Loos on fotod mõlemast osapooldest, kuid muuhulgas on narratiivi edasi andmiseks kasutatud ka TI abil loodud visuaali. Viimased aga erinevad selgelt reaalsusest: Sabrinat ja Kirilli kujutatakse lausa *atraktiivsemalt*. Võiks isegi öelda, et TI abil loodud visuaalil kujutatud inimesed võivad kontekstita äratundmatud olla.

Selline olukord on võimalik, kuna TI-l on juurdepääs väga suurtele andmebaasidele, millest lähtuvalt loob see pildi. Inimene, kes kasutab TI-d võib tõesti väga täpsed juhised anda TI-le ja idee poolest sarnase inimesega visuaali ka luua, kuid tulemus ei saa kunagi olla lõpuni ette teada. TI lähtub juhistest niivõrd täpselt kui neid ka kirjeldatud on, seega peab kasutaja otsustama, milliseid omadusi ja kuidas kirjeldab. Tulemust mõjutab ka see, milline informatsioon

andmebaasis olemas on. Samas ei pruugi ka kasutaja eristada, mis omaduste kombinatsioon just sellest inimesest tema teeb (sh mis teeb ta atraktiivseks/ebaatraktiivseks), seega tekib mingi üldistus. Näiteks väga paljusid inimesi ühendavad omadused nagu noor, mees, lühikesed juuksed.

TI kombineerib andmeid, mis tihti on seotud sotsiaalsete normidega, mistõttu võib tekkida ebakõla reaalsuse ning filmiliku stsenaariumi vahel. Sellest lähtuvalt on juhtumi puhul tähelepanuväärne, kuidas inimkogemusest masin püüab kujutada *tavalist* inimest.

2.2.3 TI abil automatiseeritud uudised TikToki kanalil ACT News

Kolmas objekt minu valimis on iisraeli päritolu ACT Newsi TikToki põhine projekt, mis on kanali loojate sõnul maailma esimene täielikult TI poolt automatiseeritud uudiste väljaanne. Projekti analüüsid keskendun nii sõnumile kui audiovisuaalile. Väljaanne on väidetavalt muutnud oma lähenemist sõnumi koostamisel ning loonud telenägudest Miri Michaelist ja Moshe Klughaftist avatarid. Esimene neist on ka kanali kõige aktiivsem avatar. Erinevalt „Pealtnägijast” ja „Insight’s”, avatarid liiguvad ning on võimelised rääkima kaheksas keeles – pööran tähelepanu sellele kui *inimlikult* saab inimest imiteerida. Sõnumi võtan tähelepanu alla, kuna väidetavalt loob uudise TI ning saatejuhid kontrollivad selle enne jagamist üle. Lisaks oli 2023. aasta esimeses pooles ACT Newsi sisu suunatud eelkõige Iisraeli esindamisele, kuid inimsaatejuhtide sõnul on nüüd nende eesmärk tuua vaatajateni ülemaailmsed rõõmustavad sündmused. Samas ei ole poliitiline sisu kadunud. Näiteks kritiseeris Michaeli (nüüdseks TikTokist eemaldatud videos) Ameerika Ühendriikide suursaadiku Iisraelis ehk Tom Nides’i postitust platvormil Twitter/X (*tweeti*), milles viimane avaldas muret vigastatud ja surnud tsiviilisikute pärast, öeldes, et Nides võrdleb terrorismi ohvreid hukkunud Palestiina relvameestega (Spiro, 2023).

3. TULEMUSED

Tulemuste osa jaguneb kolmeks alapeatükiks, mis kõik esindavad erinevat juhtumit. Esimeses analüüsin TI kasutamist OTV-s, teises saadetes „Insight” ja „Pealtnägija“ esitatud päris juhtumit illustreerivad TI-ga loodud pilte ning kolmandas TI abil automatiseeritud uudiseid TikToki kanalil ACT News. Iga juhtumi analüüsis kaardistan ning täpsustan TI kasutamisega ajakirjanduses kaasnevaid võimalusi, puuduseid ning dilemmasid, mis on seotud ka juhtumi kontekstist tulenevate eripäradega.

3.1 TI kasutamise OTV-s analüüs

OTV ajakirjanikel on tavapäratu kolleeg – TI abil loodud uudisteankur Lisa. Kuigi ta on eelkõige avatar, on tal mitmeid funktsioone nagu ööpäevaringne uudiste edastamine erinevates kanalites, ajakirjanikele *partneriks* olemine. Sealhulgas võimalikult elutruu näimine, kuid samas püsimine igavesti noorena. Lisa sisu on veebis kättesaadav neljal platvormil: Youtube’i kanalites OTV News English (@OTVNewsEnglish) ja OTV (@Otvodisha), OTV veebilehel (odishatv.in), Twitteris (@otvnews) ning Instagramis (@lisa.ai.ig). Üldjuhul on platvormidel sisu sama, erineb vaid keel. Näiteks Instagramis on esindatud vaid oriakeelsed platvormile omased *reels*’id. Mõne Instagrami video eelvaatele (*preview*) on märgitud *good news, entertainment, lifestyle, headlines, education* või *#lisatips*, seega kuigi sisu on vaid oriakeelne, võib mingil määral aimu saada, millist teemat video käsitleb. Segamini ei tohiks ajada Lisa *oskuseid* ning TI-ga kaasnevaid võimalusi, mida kanal rakendab Lisa kasutamiseks ning toimetuse töö lihtsustamiseks (Lisa 1).

Kanali esindajate³ sõnul kasutavad nad TI-d erinevate uudistekanalite, Lisa keeleoskuse ja sõnumiedastuse audiovisuaali arendamiseks. Sealhulgas ka teksti automaatselt tõlkimiseks, sõnumi kõneks muutmiseks ja informatsiooni sirvimiseks, et kiirendada populaarsemate teemade kokkuvõtete tegemise ja otsimise protsessi. Viimased neist on eelkõige Lisa uudiste valmimise puhul aktuaalsed. OTV esindajad on rõhutanud, et TI kasutamine vajab alati inimese sekkumist, et tarbijateni jõuaks usaldusväärne informatsioon ning ühtlasi ei kannataks⁴ kanali maine. Kanal on toonud välja, et inimene kontrollib TI loodud töö, leitud informatsiooni, genereeritud teksti-video üle ning lõpp-toote paneb ise kokku. Ometi ei täpsusta, milline on protsess täpsemalt.

³ „OTV launches Odisha’s 1st AI News anchor: Know details about Lisa” (OTV, 2023)

⁴ „OTV launches Odisha’s 1st AI News anchor: Know details about Lisa” (OTV, 2023)

Näiteks, kas TI kaardistab vaid populaarsemaid teemasid võib paneb teksti kokku, mille lõpliku versiooni loob inimene?

Kiirus

Kanal pole kirjeldanud kui suur on inimese roll TI abiga sisu loomisel, ometi võib olla mõnes valdkonnas TI-ga töötamine efektiivne. TI kasutamise üks eelis on kiirus, mida kinnitavad ka kanali esindajad tuues välja, et TI annab ajakirjanikele rohkem aega oma tööle keskendumiseks, mistõttu on võimalik kvaliteetsemat sisu luua. Lisa ei pea lahkuma toimetusest ning ei vaja ka stuudiomeeskonda – ta on ööpäevaringselt uudiste edastamiseks sobivas vormis. Kanali esindajate sõnul kasutavad nad TI-d andmetanalüüsis ning andmepõhiste uudiste genereerimiseks, milles paratamatult masin kiirem on. Lisa edastab uudiste ülevaateid, kuid Youtube's ning Instagramis on esindatud eelkõige lühikesed meelelahutuslikud videod, mis sobivad sotsiaalmeedia platvormide formaadiga, mistõttu püsib tähelepanu kanalil ka väljaspool televisiooni. Muuhulgas kuulub nende videote hulka ka sisuturundus⁵, mis kõigutab Lisa sisu uudisväärtust. Üldjuhul meenutavad videod Vikipeedia postitusi⁶ või reklaami, millele on analoogse ülesehitusega sisu, TI abiga üsna mugav luua, kuna need ei vaja loomingulisust. Mitmed 2023. aasta lõpus ilmunud videod kajastasid tähtpäevi ja nende tausta – videod ilmusid ka vastaval tähtpäeval. Siinkohal pole tekkinud silmapaistvat ebakorrekse informatsiooni edastamise probleemi, mis on nt TI kiirusele panustamise puhul aktuaalne puudus, seega pole võimalik väita, et sisule pole üldse keskendutud. Sisu muudab nõrgaks aga informatsiooni ühemõõtmelisus. Eriti selgelt tõstab seda esile turunduslik sisu.

Läbipaistmatu andmete kogumine

Inimese panusest kanal üldjuhul ei räägi, vaid rõhutab selle TI aspekti, mistõttu võib näida, et kogu töö sõltub TI-st. Ometi on andmete kogumine kanalil pigem läbipaistmatu – pole teada, kes uudist toimetab, kui suure osa täpselt ise panustas. Olukorda hägustab ka kasutatava programmi varjamine, mistõttu pole võimalik selle funktsioone täpselt analüüsida. Erinevalt ülejäänud sisust pole Lisa videotest intervjuusid ning tihti puuduvad ka otsesed viited allikale. Näiteks

⁵ „Gadget Gyaan With LISA | Asus ROG Phone 8 Pro: Fastest Gaming Smartphone With 5500 mAh Battery” (OTV News English, 2024)

⁶ Lihtsakoelisest visuaalset täpsemalt kiire audiovisuaali loomise nõrkuste alapeatükis

liiklusohutust⁷ käsitlevas videos jagab Lisa levinud loogilisi nõuandeid ning mainib, et räägib sellest liiklusohutuse nädala raames, kuid jätab mainimata, kas informatsioon on algatuse eestvedajate soovitusel, lihtsalt TI genereeritud tekst või hoopis töötaja isiklikud ideed. Samas videos, kus Lisa mainib liiklusõnnetuste statistikat⁸ toob ta välja, kelle andmed need on. OTV esindajad lubasid Lisa puhul segu ajakirjanduslikust kvaliteedist ja tehnikast ning toonitasid⁹ Lisa tutvustamisel, et pole vahet, kas uudist edastab Lisa või ajakirjanik – vaataja saab mõlemal juhul mõttest aru. Praeguses olukorras jääb aga arusaamatuks, kust informatsioon tuleb, mis omakorda võib kõigutada kanali usaldusväarsust.

Vähene populaarsus

Lisa videote sisu pole sensatsiooniline, pigem kumab läbi genereeritud ja/või vähesel määral toimetatud teksti ning pinnapealsete teemade tuimus, mistõttu pööran tähelepanu ka sellele, et Lisa videod pole väga populaarsed. OTV Youtube'i kanali vaatajate arv on kõikuv ning kanalil on videoid, millel on väiksem vaatajate arv kui Lisa omadel, kuid 2023. aasta sügiskuudel pole Lisa videod kordagi ka kanali populaarsemate videote hulka jõudnud. Mõnel juhul on videote all üksikud kommentaarid, kuid üldjuhul videoid pigem ei kommenteerita. Lisa videoid on ka vähe ning inimesed esitavad kanalil ka analoogset pehmet sisu, mis koosneb vaid piltidest, muusikast ning kiires tempos teksti lugemisest. Selliste videote loomisel võib samuti mingil määral TI abi kasutatud olla, kuid erinevalt Lisa videotest puudub neil märke #AI ning sisu keskendub tihti ka spetsiifilistele inimestele¹⁰. Ehk kohati on üsna keeruline eristada masina loodud sisu inimese omast. Lisaks hägustab olukorda inimese panuse varjamine.

Autorsus

TI ning inimese loodu vahel võib kerkida veel üks konflikt. Nimelt, kellele Lisa tööd kuuluvad? Lihtne vastus on, et kanalile, kus ta tegutseb. OTV äriarenduse juht Litisha Mangat Panda on

⁷ „National Road Safety Week: Follow These 5 Safety Measures Every Time You Are Driving” (OTV News English, 2024)

⁸ „National Road Safety Week: Follow These 5 Safety Measures Every Time You Are Driving” (OTV News English, 2023)

⁹ „OTV launches Odisha’s 1st AI News anchor: Know details about Lisa” (OTV, 2023)

¹⁰ Nt „Sania Mirza & Her Family React After Shoaib Malik Marries Pakistani Actress Sana Javed” ja „World Cancer Awareness Day: From Sanjay Dutt To Sonali Bindre, Celebrities Who Won Cancer Battle” (OTV News English, 2024)

maininud, et Lisa loomisesse on panustanud ka üks Mumbai *startup*¹¹, kuid *startupi* nime ega panust pole kanal avalikustanud. Lisaks ei maini kanal programmi, mida nad oma töös kasutavad, seega pole võimalik kindlaks teha, kes ja kui palju sisu eest vastutab ning sellega kaasnevat kasu saab. Sealhulgas pole ühelegi videole märgitud autorit, mistõttu näib, et kuigi sisu pole täielikult genereeritud, pole see ka ühegi ajakirjaniku intellektuaalomand. Lisa välimuse käsitlemine on samuti mitmetahuline, kuna avatari loomise protsess võib olla mõnel määral sarnane tekstiloomele. Tema väljatöötamiseks on kasutatud TI-d, täpsemalt on välimuse ja oleku genereerimise aluseks masinõppe algoritmid. Ta koosneb pisikestest juba olemasolevatest tükikestest, mida on hoomamatult suur arv ning mis kuuluvad andmekogusse, mis ajas täieneb. Sellest lähtuvalt on peaaegu võimatu määrata ja nt tasustada inimesi, kes on ka enda teadmata Lisa loomisesse *panustanud*. Arutelu selle üle, kes kõik peaksid Lisa eest vastutama ning kasu saama on keeruline ja vastused riigiti erinevad, kuid praegu kuulub Lisa OTV-le.

Objektiivsus

Mitmed TI kasutamise võimalused Lisa juhtumisel ei kajastu. Toon välja idee, et masin võib olla objektiivsem kui inimene, kuna siinkohal on selle hindamine raskendatud. Nimelt, lõpliku stsenaariumi tema *uudistele* loob anonüümne inimene, kes teadmata mahus kasutab ka TI-d ning Lisa avatar esitab teksti ja esineb videos. Kanal on ka rõhutanud¹², et toimivad nii, et vaatajad usaldaks Lisat, mistõttu on mainimisväärne, et just avatar edastab sisuturundusena näivat informatsiooni – kas eesmärk võib olla peita sidet ajakirjaniku ja reklaamsisu vahel? Ometi on Youtube'i videote alla märgitud, et tegemist on tasuta, õiglase, erapooletu ja usaldusväärse informatsiooniga ning OTV äriarenduse juht Litisha Mangat Panda on lubanud Lisa kasutuselevõtu puhul läbipaistvust (Pattanayak, 2023). Muuhulgas ka Lisa esitleb end Odisha esimese TI teleankruna, kes edastab viimaseid uudiseid Indiast, eelkõige Odishast, kuid ka ülejäänud maailmast (OTV News English, 2023). Uudised kanalil pole aga niivõrd täpsed ja sensatsioonilised kui tutvustatud.

Lisal on Youtube'i videote sari „Gadget Gyaan With LISA”, mille pealkiri viitab küll tehnikaalasele sisule, kuid ometi tootealane kriitika puudub ning keelekasutus on vaid kiitva tooniga. Näiteks videos¹³, mis tutvustab Asuse uut telefoni, kirjeldab ta uusi omadusi väljenditega

¹¹ „OTV launches Odisha’s 1st AI News anchor: Know details about Lisa” (OTV, 2023)

¹² „OTV launches Odisha’s 1st AI News anchor: Know details about Lisa” (OTV, 2023)

¹³ „Gadget Gyaan With LISA | Asus ROG Phone 8 Pro: Fastest Gaming Smartphone With 5500 mAh Battery” (OTV News English, 2024).

nagu *seamless and powerful performance*. Ühest küljest, ka muud uudiste platvormid edastavad reklaamsisu, näiteks Delfist on võimalik lugeda Anne & Stiili „ilulemmikuid”, kuid nende juurde on märgitud toimetaja ja reklaamijuhi nimed. Tehnika pole ainuke teema, mida Lisa kajastab. Enim jagab Lisa siiski sisu, mis pole küll otseselt kallutatud, kuid on vaieldamatult pehme. Näiteks mitmed videod tutvustavad suuri sündmuseid või kauneid paiku. Ometi pole kanalil (üldjuhul) viimaseid uudiseid, mida Lisa lubas end tutvustades¹⁴.

Automatiseeritud produktsiooni inimkaugus

Lisa suudab keelt *mõista* ning lähtuvalt sellest kohandada miimikat, häält ja mingil määral diktsiooni. Ingliskeelsetes videotel on talle lisatud ka kohalik aktsent, mis muudab esituse üsna autentseks. Kohati võib see küll muuta teksti raskesti mõistetavaks, eriti videote puhul, mille tekst vajab konkreetseid teadmisi. Lisa esitus pole veel päris võrdväärne inimese omaga, kuigi tema häälel on veidi loomulikum kui maailma esimese inglise keelt rääkiva TI teleankru Zhang Zhou'i¹⁵ oma, kelle puhul kasutati samanimelist ajakirjanikku häälemodellina. Tema kõnes puudusid täielikult erinevad rõhuasetused ja pausid. Lisa puhul näib aga, et loomuliku kõne arendamisse on rohkem panustatud, kuna tekstis võib kuulda pause ning algelisi rõhuasetusi, mis hetkel küll jätavad kõnele *lainetava* mulje. Jällegi pole diktsioon päris loomulik, kuna mõne sõna puhul võib kuulda robotlikku takerdumist, kuid OTV on kinnitanud, et nende eesmärk on seda arendada ning täiustada ka teiste keelte oskust. Sellest lähtuvalt püsib selle juhtumi puhul hetkel veel aktuaalne TI ja inimese eristamise küsimus.

Samuti erineb Lisa kehahoiak inimese omast: keha on jäik, pea noogutab konstantselt, käed teevad vaheldumisi ühtses rütmis paari kindlat liigutust (Lisa 7¹⁶), häälel kõlab masinlikult (nt Google Translate'i või Siri'ga võrreldavalt) ning suu pole alati teksti esitamisega sünkroonis. Lähtuvalt teksti sisu ning käitumise kombinatsioonist mõjub Lisa robotlikult. Kuigi ka kogenud inimesaatejuhtide nagu Priit Kuuse, Margus Saare ja Astrid Kanneli liikumine „Aktuaalses kaameras”¹⁷ on minimaalne, pole liigutused identsed ning ei toimu kindla aja tagant. Samas pole Lisa mõeldud inimest asendada¹⁸, vaid partneriks. Kanal ei varja, et tegemist on TI abiga loodud avatariga – kõikide tema videote alla on märgitud #ailisa, #AIAnchorLisa, #AI või midagi analoogset.

¹⁴ „Meet Lisa – India's First Odia AI News Anchor Launched By OTV” (OTV News English, 2023)

¹⁵ „World's first AI news anchor debuts in China” (CNBC Television, 2018)

¹⁶ „Lisa videos National Tourism Day: Know How Tourism Sector Bloomed In India Under Initiatives Of Modi Govt” (OTV English News, 2024)

¹⁷ Nt 18.01.2024, 16.01.2024, 15.01.2024

¹⁸ „OTV launches Odisha's 1st AI News anchor: Know details about Lisa” (OTV, 2023)

Ajakirjanike asendamine

Mitmed TI puudused Lisa puhul ka ei kajastu. Näiteks Gutiérrez-Caneda'i jt (2023) idee liigest TI kasutamisest, mis võib kahjustada ajakirjanike erialaseid oskuseid. Selle juhtumi puhul tõenäoliselt TI ajakirjanikke ei ohusta, kuna OTV esindajate sõnul¹⁹ on see vaid abivahend, mis vajab inimese kontrolli. Lisal on ka puuduseid, mis inim-ajakirjaniku treenimise juurde ei kuulu. Näiteks nõuavad omadused nagu suu tekstiga sünkroonimine ning inimliku häälekõla loomine pidevat arendusprotsessi, mille vajadust on kanal tunnistanud ja lubanud²⁰. Lisaks ei kasuta kanal mingil põhjusel kõiki tutvustatud võimalusi täielikult ära. Masintõlge on üks unarusse jäänud võimalustest: OTV ingliskeelsel kanalil puuduvad pikemad uudistesaadet või uudistesaadete kokkuvõtted. Kaootiliselt ilmuvad vaid „Headlines with Lisa” ning Lisa üksikud eraldiseisvad uudised. 2023. aasta detsembris postitati pea kolm korda vähem Lisa videoid kui novembris, samuti lühiuudised „Headlines With 'LISA'” ilmusid ajalisel korrapäraselt. Sama aasta novembris ilmus neid kaks, sh üks ilmasteade, kuid detsembris ei ilmunud ühtegi sellist videot. Lisa on novembris siiski *esinenud* paaris videos, millel on uudislik väärtus²¹, erinevalt teistest ka andmepõhistes videotes, mis on eelkõige edetabeli²² vormis. Sellest lähtuvalt näib, et kanal ei sõltu suures osas TI-st ning Lisa panus praeguses vormis ei ohusta töökohtade kadumist. Omakorda seab see juhtumi puhul küsimärgi alla Lisa loomise ja TI kasutamise eesmärgi.

Avatari loomine

Lisa pole Dasilva jt (2021) kirjeldus süvavõltsingust, kelle eesmärk on kellegi maine kahjustamine või poliitiline äärmuslus, kuna ta on TI abil loodud avatar. Kanal on Lisa loomisesse panustanud, mistõttu on ka Lisa välimus siiski kellegi tõekspidamistest ja maitse-eelistustest mõjutatud. Isegi Lisat tutvustaval üritusel²³ tuntu huvi, kas ta võib olla OTV äriarenduse juhi välimusest inspireeritud, viidates sealhulgas sarnastele nimedele (Lisa ja Litisha), kuigi sellele küsimusele reageeriti vaid naeruga. Avatar võib põhineda rassistlikel ja seksistlikel arvamustel (Diaz, 2023) – *inimesele* saab lisada või hoopis temalt eemaldada ükskõik milliseid füüsilisi tunnuseid. Ühest küljest on küll Lisa nahk ebainimlikult sile, samas kannab ta videotes nii erinevat värvi Odisha

¹⁹ „Meet Lisa – India’s First Odia AI News Anchor Launched By OTV” (OTV News English, 2023)

²⁰ „OTV launches Odisha’s 1st AI News anchor: Know details about Lisa” (OTV, 2023)

²¹ „Road Accidents, Deaths See Big Rise In India In 2022: Overspeeding, Wrong Side Driving Major Factors” ja „Israel Bombs Biggest Refugee Camp In Gaza, IDF Says Hamas Leader Responsible For Oct 7 Attack Killed” (OTV News English, 2023)

²² Nt videos „New Year, New Job Opportunities: Check Latest Government Job Openings in Various Sectors” nimetab töökoha ning veebilehe kandideerida

²³ „OTV launches Odisha’s 1st AI News anchor: Know details about Lisa” (OTV English News, 2023)

traditsioonilist sari ja bindit või pintsakut ning pükse. Sellest lähtuvalt näib, et OTV jääb mingil määral truuks kohalikule kultuurile. Samuti toob kanali veebileht välja, et Lisa näeb välja nii trendikas kui kultuurne (Dash, 2023).

Järelduste tegemine

Inimese puhul on omadused nagu erapoolikus ning ebatäpsus paratamatud. Masin aga emotsioone tunda ei saa, mistõttu võiks see teha täiesti objektiivseid otsuseid. Ometi annab läbipaistmatult kogutud andmete pealt järelduste tegemine aluse ideed veidi enam avada. Pole teada, kes, kuidas ja milliseid andmeid Lisa loomisel kasutas ning milliste probleemidega tegelema pidi, kuid tööil võivad olla puudused, mille kontrollimiseks proovisin ka ise TI abil ajakirjaniku visuaali luua. Kuigi Lisa ei jäljenda kindlat inimest, on tema välimus, omadused toimetuse ja TI eelistuste tõttu siiski mõnel määral ette ennustatud.

Andsin Copilotile käsu²⁴ luua pilt²⁵ ajakirjanikust. Mainimata ajakirjaniku sugu, loob see peamiselt pilte vaid meessoost ajakirjanikest, kes töötavad (Lisa 8), kuigi ühel piltidest meessoost isik justkui teeks märkmeid ning naine hoiab mikrofoni tema ees. Olukord jääb veidi häguseks ning teisel teeb mees küll märkmeid, kuid sarnases riietuses naine kükitab tema vastas. Võimalik, et tegemist on olukorraga, kus kajastub TI võimetus konteksti tõlgendada ehk see mõistab käsku ajakirjanikku kujutada, kuid paneb ta ebatavalisse olukorda, kus ajakirjanikud intervjuerivad üksteist.

Andes Copilotile eraldi käsu luua pilte just naissoost ajakirjanikust loob see pilte ülikondades naistest, kes poseerivad õues ajakirjanike töövahenditega, mitte ei tee tööd (Lisa 9). Jällegi andes eraldi käsu just meessoost ajakirjanikke luua, siis ka nemad ei tööta, kuid nad poseerivad hubastes ruumides, millest kaks on kohvikud (Lisa 10). Ajakirjanike puhul pole esindatud erinevad rassid, kuigi mingil põhjusel on esimese käsu puhul (Lisa 8) piltide taustal õnnetuna näiv tumedama nahaga seltskond, kes jälgib ajakirjanikku, va ühel pildil, kus sarnase välimusega seltskond pildistab ajakirjanikku. Täpsustades ajakirjaniku päritolu (India) annab Copilot teate “*No images could be created. We were unable to create images for this prompt. Please try another prompt*”, lähtudes sellest, et tegemist võib olla eksliku veateatega proovisin uuesti ning viimane lõi taas pilte vaid meessoost ajakirjanikest (Lisa 11).

²⁴ Käsk Copilotile „generate a picture of a journalist”

²⁵ Copilot kasutab OpenAI DALL·E 3 AI-pildigeneraatorit.

Piltidel olevad inimesed on väga sarnased. Naised (Lisa 9) on noored ning kõhna kehaehitusega, neil on suured silmad, lainelised sätitud juuksed, suured nukulikud huuled, kolmel neljast on sinised silmad ning isegi riietus on sarnane. Mehed (Lisa 10) on samuti noored, vormis, tugevate näojoontega, hoolitsetud õrna habemega, kaabu ning pruuni kotiga. Lisaga analoogset ankrut see eelisjärjekorras ei loo.

Audiovisuaali puudused

TI abil audiovisuaali loomine võib aega kokku hoida, ning sarnaselt üldisele sisule, on Lisa videod jäetud algelisse vormi ning üldjuhul üles ehitatud slaidiesitlusele või Vikipeedia postitusele omaselt. Lõike videos tükeldab alapealkirja eesmärki kandev klipp (nt *UPSC recruitment*) või kokkuvõtva sõna/lause rõhutamine („*Why AIDS awareness campaign is primarily funded by central government?*”), taustal mängib teemaga sobiv, kuid lihtne muusika. Tehnikaalaste videote puhul kasutab Lisa palju valdkonna spetsiifilisi väljendeid, mistõttu mõjub tekst kohati tehnilise ülevaadena ning võib olla sobimatu laiemate tehnika teadmisteta inimesele. Keerulised väljendid ei varja siiski esituse primitiivset ülesehitust, vaid tekitavad sõnumile pigem robotliku genereeritud teksti olemuse. Ka tasuta juturobot Microsoft Copilot (vt. Lisa 3) suudab genereerida analoogse stsenaariumi käsu peale, mis kirjeldab vaid kahte video omadust: pikkust ja teema nimetust. Sealhulgas on Copilot võimeline otsima informatsiooni veebist, kuigi selle teadmised reaalses maailmas ei uuene. Ometi vajab viimane üsna väikest inimese panust algelise stsenaariumi loomiseks. Meelepärase tulemuse saamiseks peab kasutaja siiski oskama soovi ka täpselt sõnastada, mis võib loomeprotsessi raskendada ning pikendada.

OTV juhtumit ning Copilotit on mõnel määral keeruline võrrelda, kuna Lisa *uudiste* puhul pole inimese panuse maht selge. Lähtun sellest, et kanal on välja toonud, et lõpliku teksti paneb kokku inimene, kes ühtlasi kontrollib TI loodut. Tõenäoliselt on inimene mõnel määral panustanud ka audiovisuaali ülesehituse loomisesse. Ometi on OTV video ning vabakasutuses oleva Copiloti video stsenaarium märgatavalt sarnased.

Lisa ning Microsoft Copiloti loodud tutvustused telefonile Asus ROG Phone 8 Pro: Fastest Gaming Smartphone With 5500mAh Battery

Ingliskeelse video loomiseks andsin Microsoft Copilotile käsu: „*write me a script for a three minute video introducing the Asus ROG Phone 8 Pro: The Swiftest Gaming Smartphone With a 5500mAh Battery*”. Copiloti video ülesehituse kirjeldus on analoogne Lisa videole (Lisa 2).

Lisa videos on teksti küll rohkem kui Copiloti ülesande tõlgenduses, kuid ta tekst on ka tehnilisem. Copiloti tekst on pigem lihtne, konkreetne ning tõenäoliselt mõistetav ka laiemate tehnikaalaste teadmisteta. Samas Lisa tekst on detailirohke ning koosneb erinevatest tehnilistest näitajatest – vaataja võib küll mõista, et Lisa kirjeldab nt kaamerat, kuid näitajad nagu *Sony IMX 890 sensor* võivad vajada lähemat selgitust. Tekst võib jätta mulje, et video on suunatud juba tehnika teadlikule pigem kitsale sihtgrupile, millest lähtuvalt sisuturunduslik toon võib näida teisejärguline ning pigem tõuseb esile nõ kasutusjuhendit meenutav vorm. Nimelt, kui Lisa kirjeldab nt nuppude *optimaalset* asetust on videos näha, kuidas näpud nuppe vajutavad ning valged jooned nuppude asukohta rõhutavad. Reklaamilikku atraktiivsust toonitavad kohati telefonile voolavad veepiisad, vilkuvad tuled, telefoni asetamine kivide sisse jne. Lisaks ei pruugi esmapilgul telefoni kaubanduslikku väärtust esile tõstvad väljendid isegi tähelepanu tõmmata. Mõni neist suunab vaatajat veidi passiivsemalt (nt *the smartphone has undergone a significant transformation*), teine kindlamalt (nt *high features and exceptional gaming capabilities*) ja kolmas pöördub vaataja poole selgesõnaliselt (nt *to keep you going through extended gaming sessions*). Erinevalt Lisast ei pane Copilot videot kokku, kuigi annab selleks soovitusi. Näiteks milliseid tööriistu kasutada, mistõttu võrdlus on veidi keeruline, kuna pole täpselt teada, kuidas stsenaarium realiseeruks. Siiski näib ingliskeelse käsu puhul stsenaariumi kirjeldus üsna sarnane Lisa videos toimuvaga – video ülesehitus koosneb analoogsetest kaadritest, millel puudub inimese roll. Ka Copiloti loodud *tutvustus* koosneb eelkõige reklaamile omasest tekstist, mis lühema sõnumi tõttu torkab ka paremini silma. Stsenaarium kirjeldab, mida kiidetud omadused võivad inimesele pakkuda, mistõttu näib, et suhtleb see vaatajaga isegi rohkem kui Lisa. Mõlema tekstiline ülesehitus on sarnane ning pühendub enamjaolt samadele väärtustele – Lisa põhjalikumalt, Copilot lühidalt. Sellest lähtuvalt näib, et masin ei pruugi olla objektiivsem kui inimene ning loodu võib muutuda üksteisest eristamatuks²⁶.

Copiloti loodud alternatiivsed tutvustused telefonile Asus ROG Phone 8 Pro: Fastest Gaming Smartphone With 5500mAh Battery

TI on robustne, mistõttu võib töösse inimese panustamise maht sõltuda eesmärgi sõnastamise oskusest. Näiteks on Copilot sõnastuse vormi osas üsna tundlik – muutes lauses sõnade asukohta või lisades käsku sõna “palun”, võib muutuda tulemus. Käskides sellel pakkuda alternatiivseid

²⁶ Microsoft Copiloti vastus pole täpse võrdluse eesmärgil tõlgitud eesti keelde, kuna Lisa videod on ingliskeelsed. Lisa videos toimuvat kirjeldav tekst on autori poolt tõlgitud võrdluse ühtsuse eesmärgil inglise keelde.

sõnastusi lausele „*write me a script for a three minute video introducing the Asus ROG Phone 8 Pro: The Swiftest Gaming Smartphone With a 5500mAh Battery*” ning kasutades neid uute käskudena²⁷ muutuvad ka videote stsenaariumid. Samas jäävad need üsna võrdväärseks Lisa videoga ehk ei loo midagi erakordset või keerukat. Mõned stsenaariumid on põhjalikumad ning toovad välja, et nt muusika mängib taustal, teised kirjeldavad täpsemini visuaali ja suhtlevad vaatajaga. Microsoft Copilotile on antud käsud inglise keeles, kuna keeleliselt on see selles täpsem. Sellest lähtuvalt pole ka käsurida ja vastus täpse võrdluse eesmärgil tõlgitud eesti keelde. Esimesele käsule pakub Copilot nelja erinevat sõnastust:

1. *Can you create a script for a three-minute video that introduces the Asus ROG Phone 8 Pro, the fastest gaming smartphone with a 5500mAh battery?*
2. *I need a script for a three-minute video that showcases the Asus ROG Phone 8 Pro, the swiftest gaming smartphone with a 5500mAh battery. Can you help me with that?*
3. *Could you write a script for a three-minute video that presents the Asus ROG Phone 8 Pro, the gaming smartphone with the fastest speed and a 5500mAh battery?*
4. *I'm looking for a script for a three-minute video that highlights the Asus ROG Phone 8 Pro, the gaming smartphone with the swiftest performance and a 5500mAh battery. Can you assist me with that?*

Andes need käsud Copilotile ühe vestluse sees on tulemus (Lisa 4) alati sama, kuid tulemus on erinev (Lisa 3), kui anda käsud eraldi vestlustes ehk alustades iga käsu jaoks täiesti uut vestlust. Sellest lähtuvalt võib ka vabakasutuses oleva TI kasutamine vajada spetsiifilisi teadmisi, et TI kasutamise efektiivsus ei väheneks.

3.2 Saadetes „Insight” ja „Pealtnägija“ esitatud päris juhtumit illustreerivate TI-ga loodud piltide analüüs

Saadetes „Insight” ja „Pealtnägija” ilmus 2023. aasta sügisel lugu Kirilli ja jamaica päritolu transsoolise Sabrina vahelisest konfliktist, mis lõppes Sabrina surmaga. „Insightis” esitati lugu vene- ja „Pealtnägijas” eesti keeles. Mõnel määral erines ka saadete visuaal, kuigi pildid olid samas stiilis ning osa pilte saadetes samad, mis andis mõista, et visuaal oli loodud sama programmiga ning tõenäoliselt ka sama inimese poolt. Siiski oli „Insight” visuaali poolest põhjalikum ehk seal esines pilte ning videoid, mida „Pealtnägijas” polnud, kuna saade keskendus vaid ühe loo

jutustamisele, samas kui „Pealtnägijas” oli juhtum üks osa saatest. Lood saadetes olid illustreeritud nii päris fotodega osapooltest ning videotega Tallinnast kui ka TI abil genereeritud piltide ja videoga. Osasid videoid Tallinnast oli mõningal moel moonutatud värvi muutvate filtritega ning osasid pilte moonutatud viisil, et nende stiil oleks ühtne TI genereeritud piltide omaga. Sarnaselt OTV juhtumile pole ka „Insight” ja „Pealtnägija” toonud välja, milline oli inimese panus visuaali loomisesse. Nende omapäradega aga juhtum ei piirdu, vaid pigem heidavad need valgust ka teistele tähelepanuväärsetele detailidele, mis võisid avalduda nii uute võimaluste, puuduste kui ka mõtlemisainet pakkuvate dilemmadena (Lisa 5).

Kiirus

TI abil audiovisuaali valmistamisele kulub üldjuhul vähem aega kui protsessile, mis toimub käsitsi. Masin suudab esmase idee genereerida ja reaaliseerida sekundite jooksul ning hoomamatult suure andmebaasi tõttu pakkuda ka üsna erinevaid tõlgendusi kasutaja visioonile. Sealhulgas programmid nagu Stable Diffusion, programm, mida „Insighti” TI-kunstnik on varasemalt kasutanud, on võimelised muutma juba olemasolevaid pilte vastavalt kasutajale meelepärasele stiilile ning piltidest ka videoid tegema. Näiteks saab fotot muuta noir-stiilis koomiksiks või videoks – välimuselt analoogseks „Insightis” ja „Pealtnägijas” näidatule (Lisa 15). Kasutaja ei pea siinkohal tundma kindlat stiili, vaid masin võib üsna stiilipuhtalt seda kujutada ehk tõenäolist visuaali loonud inimene käsitsi midagi sellist luua ei suuda.

Masin võib teha ettearvamatuid vigu, mida inimene üldjuhul ei teeks nagu inimesele pildil seitsme näpu lisamine (Hughes, 2023). Selles loos selliseid vigu ei esine. Siinkohal erineb pigem inimeste välimus nii genereeritud piltidel kui ka TI abiga muudetud piltidel/videotel, kuigi värvigamma ning stiil on ühtsed. Jällegi on *sama* inimese kujutamisel üsna tavapärane, et TI lähtub eelkõige uue stsenaariumi loomisest ning kujutatud inimese välimus võib mõnel määral muutuda. Toon näite kasutades Copilotit stsenaariumi loomiseks. Andsin kaks järjestikust käsku: „*generate a picture of a man and a woman*” ja „*make them walk in the street*”. Käskudele vastas Copilot piltidega, kus muutusid inimeste välimus ning aastaaeg (Lisa 21).

Jällegi pole teada milline oli selle juhtumi tööprotsess – kui palju aega täpselt tööle kulus, kas esines ettearvamatuid tõlgendusi käsule, kas ja millised asjaolud raskendasid/lihtsustasid TI-ga töötamist ning kuidas ülejäänud toimetus suhtus TI-ga töötamisse.

Inimese roll

Euroopa Liidus ei saa inimese panust TI kasutamise tehtest eemaldada – tehe algab programmi loojate vastutusega. TI programmi ülesanne on küll läbipaistvalt töötada, jätta inimesele kontrolli võimalus ning tuua välja kui miski on täielikult genereeritud (Yakimova, Y., Ojamo, J., 2023), kuid lõpliku teadliku otsuse²⁸, kuidas loodut jagada peab tegema inimene miise. Sellest juhtumist pole ka võimalik inimesi tööst eemaldada, kuna loo sisu on loonud, kokku pannud ning esitanud inimesed – sellest sõltub ka visuaali loome.

Saadetel on kolm monteeriijat, ning ühel saatel märgitud üks TI-kunstnik, mistõttu võib arvata, et TI-d puudutava visuaali lõi üks inimene ning teised koostasid terviku. Olenemata TI-kunstniku täpsetest ülesannetest näib TI-ga loodu või muudetu siiski kandvat üsna suurt osa 15–20 minutilises²⁹ loos. Ekraanil toimub korraga palju – paari minuti jooksul võib näha nii tõenäoliselt lavastatud, varasemalt filmitud kui ka genereeritud või TI-ga manipuleeritud visuaale. Sealhulgas moodustavad visuaali pildid, droonivideod ja ka varasemalt käsitsi filmitud videod, mida on muudetud loo emotsiooniga sobiva filtriga (Lisa 15). Juhtunu illustreerimiseks loodud pildid ja videod (Lisa 16) annavad loole mõnel määral koomiksile või filmile omase kuju. Olenemata visuaali eri vormidest ei viita miski sellele, et seal oleks kindlasti just TI abi kasutatud – ometi mõne puhul on ning ikkagi moodustavad erinevad tükid loogilise terviku vaatamata nende päritolule. See omakorda võiks olla justkui märk edukast TI kasutusest – TI-d on kasutatud, kuid see näib loomulik ehk TI loodud osa ei kõiguta saate põnevust.

Muuhulgas käsitlevad saated väga delikaatset juhtumit, mistõttu on inimese (TI-kunstniku) roll eriti oluline, kuna masinal ei ole empaatiavõimet ning seda ei saa ka õpetada ehk tundliku juhtumi käsitlemise puhul puudub sellel loomisprotsessiks vajalik taktitunne. Masina käsu tõlgendus on robustselt *objektiivne*, mistõttu nt tapmise kujutamine võib sellel üle jõu käia – see ei erista, kas pilt läheb „Pealtnägijasse“ või mõnda õudusfilmi.

Objektiivsus

Juhtumite puhul on siinkohal visuaali kasutus tähelepanuväärne nii inimese kui ka masina panuse vaatenurgast. Nimelt, masina tõlgendus sõltub käsust, mille inimene annab, kuid vaste on siiski üldjuhul üsna üldine. Sealhulgas kasutamata süvavõltsingut on kindlale päris inimesele sarnase loomine keerukas ning tooks kaasa eetikaküsimusi. Samuti Sabrina ja Kirillist loodud pildid

²⁸ Teadliku otsuse tegemise võimaluse peab TI ise tagama tuues välja nt et inimene suhtleb masinaga.

²⁹ „Pealtnägijas” oli lugu lühem

(Lisa 12) võrreldes fotodega pigem neid ei meenuta³⁰, kuid visuaali ja teksti kooskõla annab aimu, et pildid sümboliseerivad Sabrinat (Lisa 14) ja Kirilli (Lisa 13). Kuigi välimuse eelistused on subjektiivsed, meenutavad genereeritud piltidel olevad inimesed üldjuhul arusaama universaalselt atraktiivsest, lausa modellilikku välimusega inimesi – moodsad riided, sümmeetriline nägu, vormis ning hoolitsetud kehaehitus.

Genereeritud piltidel olevad inimesed on väga sarnased hoolimata kontekstist, nt mitmel pildil olev mees, kes pildil sümboliseerib Kirilli (Lisa 13) on sarnasem DALL·E 3-ga loodud ajakirjanikke kujutavatele meestele (Lisa 10) kui Kirilli fotole. Sarnaselt Lisa juhtumile taandub tõenäoliselt ka siinkohal välimuse loomine algoritmi kallutatusele – kui TI treenimisel pole pööratud tähelepanu mitmekesisetele omadustele, vaid masin lähtub populaarsetest andmetest või on hoopis andmed valesti märgistatud, on tulemus samuti ühekülgne ja stereotüüpne. Ehk, kuna piltidel on täiesti teised inimesed, tekib olukord, kus justkui nt Kirilli nägu ei seostu juhtumiga – näib, et kahe *ilusa* inimese vahel toimus konflikt (*beautiful is good stereotype*) – atraktiivne on usaldusväärne. Seetõttu võib kasutajale endalegi teadmata tekkida kaks lugu, kuigi ka viimasel võib olla oma välimuse eelistus. Lõputa lugu, kus usaldusväärseks näiv inimene osutus hoopis tapjaks (mees pettis naist) ning lugu, kus vanemad kaitsevad oma vanglakaristusega poega (naine pettis meest). Loole on mitu tõlgendust ning ühe osapoolte tõlgendust ei saa enam küsida, mistõttu võib seda näha kui püüet mõlemat versiooni käsitleda, et luua tasakaal juhtumi kirjeldamiseks, mis teksti puhul on ka õnnestunud. Jällegi on viinud potentsiaalne püüe toimunud objektiivselt kujutada olukorrani, kus osapoolte näod ei seostu juhtumiga.

Selle juhtumi puhul on objektiivsuse hindamine keerukas nii inimese kui masina tööprotsessi puudutavate vähete teadmiste tõttu. TI-kunstniku eesmärki visuaali loomisel ei saa kindlaks teha – kas ta taotles objektiivsust või oli eesmärk kellegi teise kirjeldatud sisu enda tunnetuse järgi visualiseerida. Sealhulgas pole teada, millisel moel panustas ta masinale käsu andmisele – oli see põhjalik, millised on selle kindla programmi eripärad.

Läbipaistvus ja usaldus

Diana Poudel (2023) on toonud välja, et TI ei saa vastutada ebaõnnestunud loo eest, mistõttu on ajakirjaniku töö usaldusväärsus garanteerida. Selle töö puhul olukord niivõrd äärmuslik pole – siin on olemas inimese heakskiit, mis teeb temast ka vastutaja ning loo ebaõnnestunuks hindamine on tõenäoliselt subjektiivne. Ometi on oluline pöörata tähelepanu edaspidi läbipaistvuse tagamisele,

³⁰ va üks pilt Kirillist, mis on tõenäoliselt töödeldud foto (Lisa 13, esimene rida)

et vaataja usaldus ka püsiks. Erinevalt probleemist, mis puudutab inimautori täielikku puudumist, on see olukord pigem pehmem – saatel on autorid ning nt lavastatud fotode (*stock photos*) või videote kasutamine pole võõras praktika, mistõttu üldiselt see vaatajat ei hirmuta. Siiski TI kasutamine võib vajada selle *inimlike* võimete ja väiksema inimliku sekkumise tõttu usalduse loomise protsessi. Sellega seostuvad väärtused nagu läbipaistvus nii programmi kui kasutaja poolt, olid juba enne Euroopa liidu tehisintellekti seaduse vastu võtmist sõnastatud. Nimelt, saadetes on pildidel ning videotel kohati stiilised erinevused, kuid nende vahel ei teki tugevat ebakõla, mistõttu tõuseb TI ja inimese loodud sisu eristamise küsimus – usaldust ei saa tekkida, kui inimene ei tea, mis sisu ta tarbib.

Varasemalt polnud tähelepanu keskmes piltide ja videote päritolu, mistõttu võis arvata, et tõenäoliselt need mõni inimene tegi ehk teadmatus pigem ei tekitanud hirmu. TI on aga laias kasutuses uuem ja keerulisem praktika, mistõttu ei pruugi selle vastu veel usaldus tekkinud olla. Mõlemas saates puuduvad ka TI kasutamisele viitavad selged märged, kuigi „Insighti”, saate mis koosnes vaid Sabrina ja Kirilli loost, lõputiitritesse on märgitud *ai-художник Гуннар Лаак* (TI-kunstnik Gunnar Laak). „Pealtnägijas” puudub aga igasugune viide TI-kunsti kasutamisele. Tõenäoliselt lõi vähemalt osaliselt visuaali ka sama inimene, kuna mõlemas saates on lool ühtne stiil ning osaliselt on kasutatud ka samasid pilte. Põhjaliku otsinguprotsessi kaudu võib leida seosed saadete ja TI vahel, tarbijalt sellist tööd oodata on aga põhjendamatu. Näiteks „Pealtnägija” tiitrites on kaasautorina märgitud „Insighti” ajakirjanik Irina Kablukova, kuid keelelise erinevuse tõttu on tõenäoliselt saadatel erinev vaatajaskond, sh ilmusid saated pea kolmenädalase vahega ning erinevates kanalites (ETV+ ja ETV). Sellest lähtuvalt näib ühes saates TI-kunstniku märkimata jätmise alusetu. Kuigi „Insighti” TI-kunstniku Gunnar Laaki töid Facebookis uurides võib tõesti märgata, milliseid programme ta oma töödes kasutab³¹, võib praegu siiski jääda mulje TI panuse peitmisest.

Autorsus

Töösuhted toimetuses ning kunstniku tööprotsessi kirjeldus on avalikkusele teadmata, mistõttu pole võimalik anda autorsuse osas ammendavat vastust. Siiski ei saa olla TI üksi autor. Tõenäoliselt kuuluvad pildid, mille puhul on kasutatud TI-d abivahendina (muudetud fotod) stiili

³¹ Sinna hulka kuuluvad nii Midjourney kui ka Stable Diffusion. Nt Gunnar Laak Photography (2023, 2. detsember), Gunnar Laak Photography (2024, 11. jaanuar).

ühtlustamiseks, kellelegi toimetusest või toimetusele. Ka siinkohal võib arutleda masinõppes kasutatud andmete päritolu üle, kuid aina enam näib see pigem filosoofilise küsimusena.

3.3 TI abil automatiseeritud uudised TikToki kanalil ACT News

ACT News on Iisraeli TikToki põhine projekt, mis loodi 2023. aasta juulis. Kanali (@actnewslive) loojate Moshe Klughafti ja Miri Michaeli sõnul on see maailma esimene täielikult TI abil automatiseeritud uudiste väljaanne. Videod on kättesaadavad ka Youtube'i kanalil (samuti @actnewslive) ning Instagrami kasutaja @westisnext alt. Uudisteankrutest Miri Michaelist, Moshe Klughaftist ja Amit Segalist on loodud samanimelised avatarid, kes esitavad sisu eelkõige inglise keeles, kuid kohati ilmub sama sisu ka hispaania, saksa, itaalia ja heebrea keeles. Muuhulgas on kanalil veel uudisteankruid, kelle päritolu on hägune. Kanalis edastavad uudiseid ka nt Jenny Bell, Aram Nazari ja Mark Fisher, kellel on küll mitmeid nimekaime, kuid ükski neist pole uudisteankur ega ka välimuselt sarnane inimene. 2023. aasta juulis teatasid ACT Newsi loojad Times of Israel vahendusel, et kanal hakkab edastama meelelahutuslikku innustavat sisu (Spiro, 2023), kuid see periood piirdus augustiga. Septembris videoid ei postitatud ning alates 2023. aasta oktoobrist edastas kanal vaid poliitilist sisu. TikToki kanal eemaldati platvormilt 2024. aasta märtsis. Sealhulgas pole ACT News ainult spetsiifilise uudistekanaliga projekt – Moshe Klughaft ja Miri Michaeli pakuvad ka teistele väljaannetele ja ettevõtetele võimalust TI reportereid sõnumi edastamiseks (actai.io). Uudne lähenemine uudiste tootmisele nõuab aga ka oma prioriteetide kaardistamist ning tasakaalu leidmist puuduste ning võimaluste vahel, mis ei pruugi alati piirduda vaid tehnikaalaste teadmiselega (Lisa 6).

Objektiivsus

Enne aktiivset Iisraeli-Gaza sõjaperioodi (edaspidi sõja/sõjaperioodi) polnud kanalil silmapaistvaid kallutatuse märke – videote sisu oli pigem kaootiline ja lihtne, kuid ülemaailmse haardega: üksikud spordiuudised, mõned tehnikamaailma ja kuulsuseid puudutavad teemad, kuid enamuse moodustasid emotsionaalsed videod ja sisu klišeed. Tähelepanuväärne on aga periood, mis algab 2023. aasta oktoobris. Nimelt, kanal toetab Iisraelit, mistõttu võib olla keeruline hinnata kuivõrd ning millise eesmärgiga on ankur uudist toimetanud, muutnud ning milline on masina panus. Väidetavalt on kanal loonud just neile sobiva programmi, mistõttu võib ka süsteem olla juba eos kallutatud. Olenemata panuse mahust pole üldjuhul konflikti poolte eesmärk ennast halvasti valguses näidata. Seetõttu muutub häguseks, millised ja kuivõrd siinkohal mängivad rolli

inimlikud väärtused, mida masin pakkuda ei saa. Ühest küljest pole masinal empaatiavõimet, mis võib samuti sisu omal moel kallutada, kuid mida see tähendab inimliku poole jaoks, kui ka see ei taotle arutelu sõja teemal. Kas sama poole toetaja, kes ei kasuta masina abi, toodaks samasugust sisu, kuna sõjaolukord soosib seda?

Videote sisu *räiguse astet* võib olla keeruline hinnata, mis tähendab, et kasutaja võib oma hinnangule vastavalt jagada mistahes sisu, näiteks sõjalisel eesmärgil. Subjektiivsuse teguri tõttu lähtun sellest, milline sisu on sotsiaalmeedia platvormidel piiratud või keelatud. 2024. aasta märtsi seisuga³² pole üle kümne video eelvaade nähtav³³, kuigi video peale vajutades ilmub tundliku sisu hoiatus, millele nõusoleku³⁴ andes on võimalik sisu näha. Mõne video eelvaatele on lisatud sarnane hoiatus, kuid videole klikkides ei saa eraldi nõusolekut anda. TikTok (2023) kogukonna juhised (*community guidelines*) ei luba luua ja jagada videoid, mis kujutavad piinamist, vägivalda ja äärmuslikku kaklust, surmajuhtumeid, õnnetusi, löigatud, söestunud, põletatud või tõsiselt vigastatud kehaosaid – kõik need elemendid on ACT Newsi videotes³⁵ olemas. Samuti on keelatud nii vägivalda õhutatav kui ka eksitav informatsioon. Osasid juhiseid võivad vaatajad ka tõlgendada erinevalt – kas kanali praegune tunnuslause „The west is next” õhutab vägivallale või kutsub see hoopis kaasa mõtlema? Ehk, kuigi väidetavalt juhiste kirjeldusele vastavad videod eemaldatakse, võib erinevalt mõistmine hägustada piiri lubatu ja lubamatu vahel. Ometi jääb õhku küsimus, miks videod nt surnutest pole eemaldatud – need ei jäta erinevalt tõlgendamise ruumi.

Mõned *leebemad* videod³⁶ on kanali videosarjas „I survived the Hamas Invasion”, kus intervjuueeritav kirjeldab kogetut või lähedase kaotust. Kõigi lugude kirjeldused on detailsed ja emotsionaalsed. Ometi on mõnel neist keelatud visuaal ning seetõttu tundliku sisu hoiatus. Video koosneb eelkõige intervjuueeritavast ning varasematest fotodest kannatanust, mõnel juhul ka relvade, rüüstatud hoonete fotodest/videotest ja kannatanu viimasest kõnest/sõnumist pereliikmele. Olenemata kontekstist on sisu õõvastav – poliitiline olukord ei selgita/õigusta selliseid kuritegusid ehk vaatamata isiklikele tõekspidamistele tekitab sisu tõenäoliselt hirmu ja kaastunnet. Lisaks ei kajasta kanal oma panust/vastuhakku, mistõttu ei saa sisu enam objektiivseks nimetada.

³² Kanal eemaldati platvormilt märtsi teises pooles.

³³ Mõned neist on siiski sama sisuga, kuid keel erineb.

³⁴ „Sensitive content warning, some people this video to be disturbing – skip video/watch anyway”

³⁵ „You Wann'a See Me Dance?”, „They raped my friend, murdered her and kidnapped her to Gaza”, „I got a ticket to the party for my friend, and he didn't come back” (ACT News live, 2023)

³⁶ nt „My mother was kidnapped to Gaza by Hamas” (actnewslive, 2023)

ACT News on kinnitanud, et videosari on studios filmitud ehk see osa kanalist pole genereeritud. Visuaal, mis kujutab surnukehasid, piinamist ja tapmist, pole samuti tõenäoliselt genereeritud, kuna siis oleks ka vastav märg (hashtag) kohustuslik³⁷ (TikTok, i.a). Jällegi ei saa välistada, et töös kasutati TI-d. Vägivaldse sisu genereerimine on keeruline ja piiratud vägivalla tuvastamise tarkvara tõttu, kuid mitte võimatu (Williams, 2023). Ometi olemasolevatest videotest, nt sisust, mida mõni teine platvorm pole eemaldanud või videotest, mille on hoopis kasutaja ise lisanud, ei pruugi *terviku* loomine valmistada raskuseid. Ka siinkohal ei eemaldanud TikTok mitu kuud vägivaldset sisu, mistõttu on tõenäoliselt võimalik seda ka mujalt leida.

Juhtumi puhul on mõlemad stsenaariumid võimalikud, sh segu neist kahest: nii masina eos kallutatuse faktor kui ka kanali eesmärk valida ja luua vaid oma poolt toetavat sisu. Empaatiavõime puudumine ei muuda objektiivsemaks masinat, kui selle töö on loodud isiklikest tõekspidamistest lähtuvale alusele. ACT Newsi loomisel tõi Miri Michaeli välja, et kontrollib enne postitamist sisu üle, mis omakorda viitab sellele, et selline sisu on taotluslik. Muuhulgas jääb segaseks, kuidas TikToki platvorm neid videoid heaks kiidab, kust praktikas läheb piir lubatud ja keelatud sisu vahel.

Ajaline ja rahaline kokkuvõtte

ACT Newsi kaasasutaja ja uudisteankur Miri Michaeli on toonud välja, et kanali eesmärk on edastada uudiseid mitmest kohast korraga, samas tegeleda süvitsi andmete analüüsiga ning üheaegselt ka reportaaži filmisega (ActNews, 2023). TI abil töö automatiseerimisest on kanali loojate sõnul kasu nii rahalise kulu vähendamise kui ka ajalise kokkuvõtte tõttu, mis hõlmab endas ka võimalust lasta inimesel puhata. TI-Miri³⁸ (*AI-Miri*) sõnul panustasid varem ühe uudise loomisesse viieteist inimest, ning ometi polnud inim-Miril võimalik piisavalt keskenduda põhjalikule allikate otsingule, intervjuudele ja uurimistööle. Nüüd aga täidab kõiki neid ülesandeid TI. Samas võib selline muudatus tuua kaasa ka mitmete töötajate koondamise, mida võib siinkohal järeldada lähtuvalt Michaeli välja pakutud arvudest. Täpsemini, ACT AI-d tutvustavas Youtube'i videos „ACT News presentation” (2023) toob TI-Miri välja tabeli (Lisa 17), millest lähtuvalt kulub ühele uudise keskmiselt viis tundi, see vajab keskmiselt üheteistkümne inimese panust, mis kokku läheb toimetusele maksma 1200 dollarit, kuid nüüd suudavad nad kulusid vähendada 98% võrra. Ometi oli väidetavalt kanal 2023. aasta juulis, ajal kui uudised olid jäetud eelkõige TI hoolde, väärt

³⁷ Jällegi ka TI-Miri on märgistamata

³⁸ „ACT NEWS PRESENTATION” (ACT News, 2023)

7,5 miljonit dollarit (ActNews, 2023). Teisest küljest ei too Michaeli ka selgelt välja, kui võrd on muutunud tema palk ning kui palju läheb ACT Newsile nüüd üks uudis maksma, kui palju aega uudise loomisele kulub ning milline on töökorraldus.

Kanal esitleb end kui uudisliku sisu edastajat, kuigi eelkõige oli enne sõjaperioodi rõhutatud meelelahutuslik pool. Nende reklaamlause on „ACT News, real news” ning mitmed videod algavad ka lausega „ACT News, everything you need to know, let's go”, muuhulgas TI-ankur tegutseb videos üsna realistlikus stuudios. Ometi ei sobitu sisu üldjuhul sissejuhatuse asjaliku tooniga. Sellisel moel juhatatakse sisse nii pehme sisu³⁹ nagu „There's nothing like a daughter-father love” ja „Who is Netflix's #1?”, kui ka tõsisem video nagu „Apocalypse hits Hawaii”⁴⁰ (lugu metsapõlengust). Alates 2023. aasta oktoobrist on küll sisu toon ning teemad muutunud, kuid ülesehitus on jäänud analoogseks (v.a intervjuud) – eelkõige sotsiaalmeedias jagatud klipid ja/või tõenäoliselt videopanka kuuluvad videod⁴¹ (*stock videos*), millega illustreeritakse TI-ankrute sõnumit. Mõnel juhul ilmub tekst vaid ekraanil ning helikasutusega rõhutatatakse emotsiooni, kui video sisu seda niivõrd hästi esile ei too. Näiteks, kui video on loomadest⁴², on taustal helge, isegi lapselik muusika, kuid kui loom viiakse politsei abiga loomaaeda on taustale lisatud sireenid. Muuhulgas on mitmetel videotel ka klikilõksule (*clickbait*) omased pealkirjad, näiteks⁴³ „Who's the luckiest man in Florida?”, „A horror movie or a real life scene?” ja „Italy's street hero”, mistõttu võib jääda mulje, et pealkiri on sisu põnevaim osa.

ACT Newsi olemus meenutab pigem mõne toimetuse kõrvalprojekti, kuna sisu kvaliteet ja videote ebahühtlane ilmumissagedus ei tee kanalit iseenesest atraktiivseks – videote puhul on *tunda* nn 98-protsendilist rahalist kokkuhoidu. Tõenäoliselt kasutatakse töös ka paari üsna analoogset käsurida, mistõttu ka sisu ja toon tekitavad kohati ebakõla. Sealhulgas tekivad mõned vead, mis ei pruugi algul isegi silma paista. Näiteks võib teha selliseid vigu tekst-heliks ning seejärel subtiitriteks funktsioon, kuigi täpne tööprotsess pole siiski teada. Nimelt, TikToki videos „Don't try this at home” (2023) nimetab TI-ankur Jenny Bell eesti päritolu slackline'i maailmameistrilt Jaan Rooset John Bruce'iks. Analoogse vea teeb ankur ka itaalia päritolu Monica Poli⁴⁴ puhul nimetades teda Monica Pollyks. Lisaks muutub TI-Miri soeng video jooksul: igas sissejuhatuses on tal juuksed

³⁹ 08.08.2023, 14.08.2023

⁴⁰ 10.08.2023

⁴¹ nt „AI to the rescue” (ACT News live, 2023)

⁴² nt „The offender who drove America mad” (ACT News live, 2023)

⁴³ 10.08.2023, 14.08. 2023, 12.08.2023

⁴⁴ TikToki kuulsust kogunud taskuvaraste paljastaja. The guardian on toonud välja, et on võimalik, et Poli ei tee seda õilsa eesmärgi nimel, vaid Itaalia parempoolse partei Lega per Salvini toetuse nimel (Kassam, 2023).

õla peal ning ülejäänud videos kaela taga. Need vead üldjuhul sõnumit ei mõjuta, kuid lisavad tehislikkust. Avatare puudutavad vead vajavad tõenäoliselt aga pikemat tööd, kuna nn baas-keha on juba loodud, mistõttu näevad ka kõik sissejuhatused identsed välja, kuigi ankru riietus muutub. Mitmekesisele liikumisele pole seni rõhku pandud. Sellest lähtuvalt näib, et mõnel juhul on kontroll, mida lubas Michaeli, jäänud poolikuks või lähtub sellest, et nt tekst tundub usutav.

Rahaline kokkuhoid ei piirdu vaid ACT Newsi toimetusega. Michaeli pakub ACT AI projekti veebilehel (actai.io) teistele organisatsioonidele võimalust kasutada nende reportereid oma töös lubades funktsiooni, mis ühe artikli põhjal genereerib *tosinaid videoid*. Ta kirjeldab actai.io veebilehel, kuidas nende pakutava TI-teenuse abil on väljaannetel võimalik hoida kokku kuni 80% tootmiskuludest, tõsta kasutajate kaasatust, jõuda uute sihtrühmadeni ning esitada video sisu ükskõik millises keeles ja potentsiaalselt ka kuulsuse poolt (ACT for publishers, i.a). Viimane neist on pigem hägune idee, kuna ei selgitata, kes need kuulsused on, kuigi nt Spiro (2023) tõi välja ACT Newsi tutvustavas artiklis, et kanali loojate sõnul peavad nad läbirääkimisi, et lisada Suurbritannia ja Ameerika Ühendriikide teleankrute avatarid oma saatesse. Pool aastat hiljem siiski need avatarid videotes ei tegutsenud. Sealhulgas pole teada, milline on teenuse populaarsus.

Täpsustatud pole ka, millised ACT News live'i loojate ootused olid, kuid lähtudes videote kvaliteedist näib kanal panustavat eelkõige TI-ankrute unikaalsusele, mitte niivõrd sisule ning kanal on omal moel jäänud unarusse. Võimalik, et seda mõjutab ka töötajate vähesus. Sealhulgas näib, et TI abi pole siiski tekitanud võimalust ACT Newsi loojatel põhjalikumalt ajakirjaniku tööle keskenduda, kuigi ei saa välistada, et see ei kajastu muul põhjusel TikToki sisus. Samas on ka võimalik, et kanali asutajad pidasid silmas hoopis oma TikToki välist tööd, kuna osalevad mitmetes projektides, teleprogrammides. Jällegi, kui ülaltoodud andmed on tõesed, hoiab ACT News märgatavalt raha kokku, kuna 15 inimese tööd teeb nüüd (üldjuhul) TI abiga üks töötaja, mis tähendab, et ka juhul kui kanaliloojad väga aktiivselt sellega ei tegele, võib see ikkagi tuua vähesel määral tulu. Sealhulgas lähtuvalt Michaeli väitest, et genereeritud uudiste puhul on tema töö eelkõige sisu üle kontrollime, hoiab tõenäoliselt selle juhtumi puhul TI kasutamine ka aega kokku.

TI ja inimese loodud sisu

ACT News ei märgi oma TikToki videote kirjeldustes ega too muul moel selgelt välja, et tegemist on TI loodud sisuga, vaid ühel korral on kanal kasutanud märget #ai ning ka sel juhul oli tegemist TI-Mirit tutvustava videoga. Kanal pole ka eemaldanud sisu ajast, mil üsna sarnases vormis

videotes tegutsesid inimajakirjanikud – videot avamata ning vaid eelvaadetele keskendudes võib näida, et ankrud vahetust pole toimunud, kuigi eelvaate kvaliteet pole ülejäänud visuaaliga ka võrdne. TI-ankrute meelelahutusliku sisu puhul olid TI abile viitavad jooned mõnel määral selgemad, kuid sõjateemaliste videote puhul on olukord pigem hägustunud.

Avatarid on inimestest eristatavad, kuigi TI-Miril (Lisa 18) on üsna realistlikke omadusi: kaelal on näha hingamist, kehal on näha veidi liikumist, mis on inimese puhul paratamatu ka siis, kui viimane üritab liikumatuna püsida, nagu pole täiuslikult sümmeetriline, käed teevad küll üsna sarnaseid liigutusi, kuid need pole robustselt lihvitud ning täiuslikult sünkroonsed nagu OTV Lisal. Siiski tekst ning huulte liikumine pole samaaegne, hääles on robotlik kõrin ja monotoonsus, pilk on kangestunud ning ilme näos üsna muutumatu, kuigi millegipärast ülejäänud avatarid robustsemad kui Miri, ka need, kes on päris inimese põhjal loodud. Näiteks TI-Miri sissejuhatus „*ACT News, everything you need to know. Let's go!*” on siiski üsna sarnane inim-Miri häälega. Ometi oli sarnaselt TI-le ka inimankrute visuaaliga probleeme. Nimelt, ACT Newsi TikToki kanal on tegutsenud alates 2023. aasta aprillist ning kuni juulini figureerisid neis päris ajakirjanikud, kelle uudiste puhul oli pilt ühest küljest hägune, samas oli kontrast ankrud ja tausta vahel suur, mis justkui tekitas inimese ümber lõikejoone, mistõttu ka need mõjusid veidi tehiskult⁴⁵ (Lisa 19). Sellest lähtuvalt näib avatari sissejuhatus visuaal üsna sarnane inimesele, kuigi sel puhul on tegemist üldplaaniga, mistõttu ei pruugi avatari omapärad ka niivõrd selgelt silma paista.

Üsna sujuvalt läks kanal üle TI-ankru sisule ning postitas ühe TI-Mirit tutvustava video. Siiski sisu puhul jätkati mõnel määral erinevas vaimus – inimese loodud meelelahutuslikke videoid eristas masina omast eelkõige suhtlus vaatajatega, kuigi sisu on samuti pehme. Inimese loodud uudistes olid kohati ka intervjuud, videod Mirist väljaspool stuudiot ning inim-Miri suhtles ka vaatajaga esitades küsimusi ning proovides samastuda⁴⁶. Lisaks oli nende liikumine sujuvam ja häälekõla mitmekesisem, kuigi ka TI-ankrute puhul on proovitud analoogset efekti saavutada⁴⁷. See rõhutab veidi TI-Miri *inimlikku* poolt, kuigi viimane esineb videotes täismõõdus pigem harva. Olenemata sisust ei näi monotoonse hääle ning üsna kangestunud keha tõttu suhtlus niivõrd siiras ega kaasahaarav. Eriliselt mõjutavad need omadused aga avatare, kes pole loodud päris inimese alusel. Mõnel juhul piirduvad TI-ankrud eelkõige mõtete/faktide üksteise otsa ladumisega või visuaali

⁴⁵Nt „What do you dislike the most about traveling?”, „It is never too late to fulfill your dreams”, „What does wearing your favorite outfit really mean?”, „What do Brad Pitt, Leo DiCaprio and Denzel Washington have in common?” (ACT News live, 2023)

⁴⁶Nt „My blue jeans, I love wearing them, we all have a pair or two or 20 of jeans in our closet, but we never really stop to think about what it means to produce them...” (ACT News live, 2023)

⁴⁷Nt „Imagine seeing polaroid camera for the first time in 2023” (ACT News live, 2023)

kirjeldamisega, mis samuti mõjub inimkaugena. Jääb häguseks, miks pole inim-Miri sisu ladusamaks, keerukamaks toimetanud. Ehk ühest küljest näib, et ka varasema sisu päritolu võib kahtluse alla seada, kuna meenutab midagi, mida TI võiks luua loo aluse valmistamise eesmärgil ning seejärel soravamaks muudetud. Sellest lähtuvalt võib teadmata kanali tausta tekkida küsimus, kas videot lihtsalt esitab avatar või on TI-d ka sisuloomes kasutatud.

Sõjaperioodil loodud videod erinevad meelelahutuslikest ning nende puhul on inimese ja masina panuse määramine keerukam. Siiski taandub hinnang ideele, et nii inimene kui masin võivad sellist sisu luua. Nimelt, alates aktiivsest sõja perioodist esineb avatare TikToki⁴⁸ videotes harvem, puudub muutumatu TI-Miri videote sissejuhatus ning videoid luuakse eelkõige kindla (sõjalise) sõnumi edastamise eesmärgil. Tihti on klippidel⁴⁹ mingi tekst, mis visuaali sõnumiga seob, mõnel juhul loeb seda peale inimene, vahel on videole lisatud illustreeriv graafika (nt leegid) ning videote lõpus on klipp lausega „The west is next!“. Mõnes TikTokis on hoopis inim-Miri Michaeli ja inim-Moshe Klughaft ise, kuigi need videod/klipid Michaelist ja Klughaftist pole eraldi TikToki jaoks filmitud, vaid mõnest saatest võetud. Muide, Klughaft ei esinenud üldjuhul ka varem avatari kujul videotes, kuigi oli projekti üks eestvedajatest. Nüüd on kanalil lõiked nt Michaeli Fox Newsi intervjuust⁵⁰ (Fox News, 2023) või Moshe Klughafti⁵¹ Israeli kanal 12 saatest (saate nime pole märgitud). Muuhulgas ilmuvad ka sõjas kannatanute studios salvestatud lood. Nimelt, ACT News tõi TikToki videos „A summary of a month in which we shout to the world: The West is Next“ välja, et nad on studios loonud rohkem kui sada *südanlõhestavat* videot. Sellest lähtuvalt võib eelkõige inimeste loodud videote ning TI loodu segamini esitamise tõttu ununeda, et kanal on loodud eelkõige TI loodud videote edastamise eesmärgil. Kuigi olukorda hägustab inimese tõenäoliselt kallutatud panus masina töösse.

Sellest lähtuvalt ei viita miski videotes väga selgelt sellele, et inimene ei võiks midagi sellist luua. Pigem on erinevused eksitavad. Piiri TI loodud sisu ning inimese loodu vahel hägustab nii teadmatust, mida põhjustab selgelt TI panuse mainimata jätmine, kui ka erineva päritolu sisu vaheldumisi postitamine (videod, mis on studios filmitud). Kanali eesmärk võib selgem näida, kui vaataja mõistab TI sisule üleminekut ning on kursis varasemate videotega, kus TI-ankruid võis enim näha, kuid olenemata sisust pole vaatajale teada, milline on TI panus.

⁴⁸Youtube's on novembris ilmunud pikemat ACT Newsi uudistesaadet, mida TikTokis pole. Pikemaid uudiseid pole ACT News TikTokis ka varem jaganud.

⁴⁹TikTok „ Hamas is headed to Germany“ või „Is Amsterdam next?“ (ACT News live, 2023)

⁵⁰Klipp intervjuust „Miri Michaeli on what Hamas is all about“ (ACT News live, 2023)

⁵¹„A summary of a month in which we shout to the world: The West is Next“ (ACT News live, 2023)

Konkurentsivõime ja populaarsus

Spiro (2023) sõnul oli ACT Newsi TikToki kanalil 2023. aasta juulis, ajal mil kanali TI-reporterid esmakordselt vaatajateni jõudsid, umbes 20 000 tellijat ning ACT Newsi sõnul teenisid videod kokku kuni 40 miljonit vaatajat. Pool aastat hiljem, 2024. aasta veebruaris, oli tellijaid peaaegu 21 tuhat ning kanali menukamal TI abil loodud tiktokil, TI-Mirit tutvustaval videol, oli üle miljoni vaatamise. Kanali populaarsemat uudist, mis kajastab metsapõlengut, on vaadatud veidi üle 800 tuhande korra. Spiro (2023) on ka pööranud tähelepanu asjaolule, et ACT News tunnistas väljaandele The times of Israel, et nad maksid kindlate videote reklaamimise eest, et seeläbi tõsta vaatajate arvu. Enim vaatamisi teenis kanal 2023. aasta suvekuudel, kui ACT News postitas põhiliselt meelelahutuslikku sisu – videotel oli kümneid- kuni sadu tuhandeid vaatamisi.

ACT Newsi TikTokist võis esialgu leida sisu eelõige meelelahutus ning tehnoloogia valdkonnas toimuvast: teadmata päritoluga emotsionaalsed videod, TI-d puudutavad edasimineked, kuid ka videod, mis kirjeldasid krimi ja loodusõnnetuste teemasid. Üldjuhul olid suvekuudel⁵² ka TikToki videote pealkirjad üsna ümarad või kirjeldasid vaid emotsiooni, nt „This will make your day“ ja „The story that left no dry eye“ või „Who said social media is a waste of time“ ning „A horror movie or a real life scene“. Esimene neist oli video inimesest, kes nägi esimest korda polaroid fotot, teine poisist, kellele politseinik kinkis mängukonsooli, kolmas video Cristiano Renaldo rekordilisest Instagrami sissetulekust ning neljas oli video Hawaii maastikupõlengust ja orkaanist, mille tõttu pidid inimesed tunde ookeanis seisma. Ehk tegemist on eelkõige sotsiaalmeediale omaste lühivideotega, mille lihtsakoelist olemust võib mõjutada vähene inimese panus, sh masinlikule esitusele tuginemine. Ometi pidi kanalist algselt saama *mitmekeelne uudiste võrgustik*. Sellest lähtuvalt tekitab ebakõla lubaduse murdmine, mis omakorda mõjutab tõenäoliselt ka kanali konkurentsivõimet. Mõnel juhul tähendab see ka aegunud teemade kajastamist. Näiteks 2023. aasta augustis ilmus uudis TI-avataarist suunamudijast Lil Miquelast, kes kuulus juba 2018. aastal ajakirja Time hinnangul veebi 25 mõjukama isiku hulka. Sellest lähtuvalt näib, et kanal pole leidnud muud nišši peale TI kasutamise või panustanud selle otsimisele, mistõttu sisu pole silmapaistev.

Ajast, mil sisu hakkas keskenduma eelkõige sõja sündmustele, on vaatajate arv märgatavalt langenud ning vaatajaid on maksimaalselt mõni tuhat ehk näib, et ajas pole kanal erilist populaarsust teeninud, kuigi kanali sisu muutus ühtsemaks ning aktuaalsemaks. Tõenäoliselt

⁵²15.08.2023, 05.08.2023, 14.08.2023, 14.08.2023

mõjutab kanali populaarsust ka *laisk* sisu, kuid lisaks on TikTok⁵³ ise esitanud selgituse sõjaolukorras videote jagamise teemal. TikTok toob välja, et märgis #freepalestine on populaarsem kui #standwithisrael nii platvormil kui ka nooremate generatsioonide seas üldiselt. Samas on viimane neist ka uuem ning sellel märgisel on Ameerika Ühendriikides video kohta rohkem vaatamisi. Platvormi sõnul ei vali nad ise pooli, vaid lähtub sisust, mida vaataja eelistab ja jagab. Muuhulgas ACT News ei kasuta video kirjeldustes seda märgist, kuigi kasutavad märgist #israel, millel võib sõja olukorras olla analoogne mõju. Lisaks ei jõua häiriva sisuga videod tavaliselt laiale ajajoonele või eemaldatakse, mis võib samuti panustada kanali vähesesse populaarsusesse.

Kanali viimased videod ilmusid TikToki 2023. aasta novembri alguses, kuigi novembri lõpus on ACT Newsi Youtube'i kanalil kolm pikemat videot ilmunud, millest populaarseimal on 122 vaatamist. Ehk ka suhtlus vaatajaskonnaga on pigem hõre ning populaarseid märgiseid vaatajaskonnani jõudmiseks kanal samuti ei kasuta. Põhjuseid, miks kanal pole populaarseks saanud võib olla veel. Praegu aga taanduvad mitmed neist nii sisu kui ka selle edastamise vormile, mis on pigem inimkauge ning ei lähtu praegustest sotsiaalmeedia, täpsemini TikToki, trendidest ega sobitu ka uudise kategooriasse. Sellest lähtuvalt näib, et kanal ise pole jõudnud laia sihtrühmani, mida näiteks oma teenuses lubab.

Inimlikud väärtused

Tarbija ei pruugi teada, et ACT Newsi uudise on tõenäoliselt kokku pannud TI. Ometi võib mõjuda avatari suhtlus vaatajaga mõnel määral võõrana, kuna puudub inimlik vaatenurk, sisu on koostatud pigem üksluiselt ning ei mõju kaasahaaravalt. Isegi emotsionaalsed ning tegutsemisele õhutavad videod pole väga populaarsed. Lisaks on ka loomeprotsess läbipaistmatu. Näib, et mingil põhjusel pole kanal TI võimalusi väga hästi ära kasutanud, vaid omal moel pööranud need oma sisu vastu.

TI abil on võimalik leida potentsiaalset ideed loo jaoks (Opdahl jt, 2023), jällegi ACT Newsi TikToki meelelahutuslikud videod ei kajasta midagi ebatavalist, mis ühest küljest võiks olla aktuaalne aga samas jääda suure andmete hulga tõttu märkamata. Võimalik, et omal moel siiski see idee ka toimis, kuna TI abil leiti mingites spetsiifilistes keskkondades populaarsust koguvaid videoid, aga näib, et sellisel moel jäi TI abist väheks. Leitud sisu ei arendatud ideena edasi ega toimetatud vastavalt platvormi eripäradele. Ühest küljest ka inim-Miri loodud TikToki polnud sensatsioonilised, kuid tõenäoliselt võis energiline esitus tekitada põnevuse efekti, mis

⁵³The truth about TikTok hashtags and content during the Israel-Hamas war (TikTok, 2023)

paratamatult masina esituses ei kajastu. Algul oleks justkui põnevust proovitud tekitada läbi suurel platvormil alla populaarsuse läve jäävate teemade, kuna TI abil nende kajastamine ei tekita ajalist ja majanduslikku kahju. Ometi panustati vaid sellele, mistõttu *päriselt* populaarsete teemade kajastamine jäi hooletusse. Jagatud videod olid tihti ka aegunud või platvormile sobimatus vormis, mistõttu ei tõmmanud need kanalile tähelepanu. Kuigi Miri Michaeli lubas, et TI abi tõttu saavad nad tegeleda uurimistöödega olenemata ajast ja kohast, puudub videotest põnevuse tegur, mida vaataja otsib.

Samas kanal võib tajuda nt sõjalist sisu alla populaarsuse läve jääva teemana, kuna nende videote eesmärk näib olevat tähelepanu pööramine toimuvale. Ometi pauk populaarsusele süvenes ajas. Siinkohal on võimalik, et vaatajate arv langes, kuna kanal ei parandanud sisu olemust, vaid muutis selle hoopis platvormile sobimatuks – ühest küljest tõenäoliselt ei soovi vaatajad näha häirivat sisu (meelelahutuslikul platvormil), teiseks ei jaga üldjuhul ka platvorm sellise hinnanguga sisu. Spiro (2023) on toonud välja, et kanal on ka eemaldanud videoid TikToki, mis on üldjuhul vastused Iisraeli sõjategevuse kritiseerijatele, kuigi jätnud need alles nt ACT Newsi Instagramis kontol. Isegi oletades, et sisu on objektiivne (kuigi töös olen lähtunud kallutatuse mõttest), avaldub siiski TI empaatia puudumise teema siin selgelt – olenemata tõekspidamisest pole levinud praktika avalikus uudistesaares näidata nt hukkamist, samas kui teema kajastamiseks võib *taktitundetu* TI sellise video uudisesse lisada. Kuigi ei saa välistada, et sisu on üle kontrollitud ning kanali loojate eesmärk on jagada šoki eesmärgil sellist sisu ning seeläbi avaldada olenemata olukorrast Iisraelile toetust, isegi kui videod eemaldatakse. Muuhulgas ei paku need videod erinevaid vaatenurki teemale, mis võib omakorda vähendada konkurentsivõimet, ega tegele rutiinse faktikontrolliga või lisa algallikat. Näiteks TikTok on lisanud ühe video eelvaatele märke „*learn the facts about the holocaust*”⁵⁴.

Sellest lähtuvalt jääb mulje, et kanal on ikkagi sõna pidanud ning TI-l on suurem roll sisu loomisel, kuid samas pole vaatajad uuenduslikul moel loodud sisu omaks võtnud. Siiski ei saa süü langeda ainult TI-le, vaid eelkõige inimestele, kes lubasid tööprotsessil pilku peal hoida, kuna praegu näib, et masina abil leitud teemad ning nende edastamise vorm tähelepanu ei tõmba ning inimlikke väärtusi, eesotsas põnevuse teguriga, pakkuda ei suuda. Võimalik, et kogu tööd TI-le ka ei usaldatud, vaid lähtuti oma tõekspidamistest, mis laiemale vaatajaskonnale huvi ei pakkunud ning muutsid sisu ebausaldusväärseks nii vaataja kui ka platvormi jaoks.

⁵⁴ „Is history repeating itself? Antisemitism in Germany then and today” (actnewslive, 2023)

Süvavõltsingud ja autoriõigused

Kanali puhul on tähelepanuväärne nii TI-ankrute loomine kui ka videote sisu. TI-avatareid Miri Michaeli, Moshe Klughaft ja Amit Segali on loodud päris ajakirjanike põhjal – avatareid näevad äratuntavad välja ning TI-Miri hääl on sarnane. Klughaft ja Amit Segal on sarnasuselt veidi kaugemad ning esinevad videotes vähe. Avatareid Jenny Bell, Aram Nazari ja Mark Fisher on aga väljamõeldised, kelle loomiseks on tõenäoliselt kasutatud mingit suuremat välimuse ja hääle omaduste panka. Näiteks Jenny Belliga üsna sarnane TI-ankur “Fedha”⁵⁵ (Lisa 20) loodi paar kuud varem Kuveitis. Väidetavalt oli Fedha esimene TI-ankur Lääne-Aasias (WION, 2023). Kui päris ajakirjanike avatareid loomise protsess lähtub spetsiifilise inimese ainulaadsete omaduste kaardistamisest, mistõttu pigem ei teki nende puhul välimust puudutava plagiaadi küsimust, võib siiski arutelu Jenny Belli, Aram Nazari ja Mark Fisheri puhul tekkida. Lähtuvalt kanali loojate väitest, et tegemist on täielikult nende enda projektiga ning sellest, et ka täielikult TI poolt loodud avatareid omaduste *kilde* kaardistada on paratamatult pea võimatu, ei saa siiski kellelegi teisele töösse panustamise eest tasuda ning ka autorsus jääb siinkohal kanali loojatele.

Miri Michaeli, Moshe Klughafti ja Amit Segali avatareid on nende enda algatusel ning teadlikult loodud, seega pole päris täpne neid süvavõltsinguteks nimetada – nende eesmärk tõenäoliselt pole enda mainet kahjustada. Samuti näib, et nt poliitilist äärmuslust ei proovita avatareid omastada, et inimene saaks vajadusel süüdistada TI-d väljaütlemistes, kuna kanalil edastab inim-Miri sõjateemalisi uudiseid aktiivsemalt kui TI-Miri. Jällegi on kanalil ka TI-ankrud, kes pole loodud päris inimese teisikuks ehk nad pole süvavõltsingud, mistõttu on võimalik anda neile ülesanne edastada kindlat sõnumit, et ennast sõnumiga mitte siduda. Kanal seda võimalust aga kasutanud pole.

Lisaks ankrute päritolu temale paistab silma ka sisu autorsuse küsimus ehk kust need videod täpselt tulevad ja kellele autoriõigused kuuluvad on hägune. Näiteks Jaan Roose slackline'i videoid on Youtube's üsna palju, kuid ACT News's kasutatud klipp näib pärit olevat Guardian Sporti (2023) videost. Videos „*A horror or a real life scene*” TI-Miri viitab küll inimesele, kes video filmis, kuid kanalil jagatud kokkuvõtlikuma versiooni on tõenäoliselt loonud Daily Mail (2023). Sellest lähtuvalt näib, et siinkohal on tekkinud TI sisule omane populaarseima video jagamise probleem – TI leiab teema populaarseima allika, kuid see ei pruugi olla algallikas ning juhul kui ka viide puudub, tõuseb esile plagiaadi teema. Sellised juhtumid pole sotsiaalmeedia platvormidel erakordsed ning tõenäoliselt ei muutu lähiajal ka ACT Newsi videote puhul midagi,

⁵⁵ „AI generated news presenter 'Fedha' unveiled in Kuwait | English News | WION” (WION, 2023)

kuna TikTok tugineb üldjuhul kasutajate endi valvsusele oodates neilt, et plagiaati nähes sellest teataksid. Võimalik on ka sisu looja peale kaevata, kuid kuna võte on kulukas ning aeganõudev ei valita pigem seda teed, kui olukord pole äärmuslik, kuigi ka see on subjektiivne hinnang. Lisaks on kanali vaatajaskond on üsna väike ning ei pruugi olla teadlik sisu päritolust või ka hoolida sellest.

ACT Newsi TikToki kanal tõstatab mitmeid sisu originaalsusega seonduvaid küsimusi. Ühest küljest figureerivad kanalil päris ajakirjanike avatarid, keda on võimalik nt äärmusluse eesmärgil ära kasutada ning hiljem vajadusel süüdistada TI-d, samas ankrud jagavad kanalil sama sõnumit mida TI-ankrud. Muuhulgas modereerivad kanalit, mistõttu pahatahtlikku eesmärki seoses kindlate inimestega ei näi selle juhtumi puhul olevat. Kanali väljamõeldud avataride päritolu ning sisuloome paiknevad aga eetilise piiri peal. Esimese puhul ei saa keegi nõuda tasu oma välimuse tüki kasutamise eest ning teise puhul on platvormi kultuuri tõttu üsna ebatõenäoline, et keegi tuleb nõudma oma osa või sisu eemaldamist.

4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Järgnevas peatükis tulen tagasi uurimisküsimuste juurde ning teen peamised järeldused võttes arvesse kaardistatud ning täpsustatud tulemusi seoses TI kasutamisega ajakirjanduses ning sellega kaasnevate võimaluste, puuduste ja dilemmadega. Tuginedes teoreetilistele ja empiirilistele lähtekohtadele ning juhtumite toel täpsustatud ajakirjanduses TI kasutusega kaasnevatele eripäradele pakun ajakirjanikele ja toimetustele soovitusi TI kasutamise teemal.

4.1 Järeldused

Minu uurimismeetod (juhtumiuurimus) võimaldab kaardistada kolmes valimisse kuuluvas juhtumis juba varasemalt uurimistöodes mainitud TI võimalusi, puuduseid ning dilemmasid, et täpsustada nende esinemist reaalelulises kontekstis – neist lähtuvalt teen järeldused, mille esitan lähtudes küsimuste järjekorrast. Juhtumites on TI panus erinev ning kõik omadused kõigis ei esine ega kajastu samal moel, kuid toon välja kõik omadused, mida vähemalt ühes juhtumis täpsustada oli võimalik.

1. Milliseid võimalusi võib pakkuda TI-ga töötamine ajakirjandusvaldkonnale?

Kõikides juhtumites kasutatakse TI abi, et muuta tööprotsess lühemaks, ning võimalik, et ka odavamaks. Arvulist kinnitust kui palju keskmiselt säästab TI kasutamine aega ja raha siinkohal kaardistada polnud võimalik, kuid üks juhtumitest hoiab TI abil kokku 98 protsenti toimetuse kuludest, kuna usaldavad peaaegu kogu protsessi TI hoolde. Tõenäoliselt on kokkuhoid ka väiksem, kui inimese sekkumine on suurem. Siiski on võimalik nii tõlkija, operaatori, ankrui kui ka kunstniku ülesanded usaldada mingil määral TI hoolde, kuigi need võivad vajada inimese järelevalvet. Ometi ka inimese abiga on protsess tõenäoliselt kiirem ja odavam, kuna virtuaalsest toimetusest ei pea lahkuma või hoopis tegema ettevalmistusi eetri ajaks.

TI abil on võimalik luua visuaali nii piltide, animatsiooni kui ka TI-ankru avatari näol. Viimane võib imiteerida kindlat inimest, kuid võimalik on lähtuvalt oma eelistustest luua ka täiesti uus ankur avatari kujul. Ankrust saab justkui alus, kelle välimust võib soovi korral muuta. Sarnaselt on võimalik väljendada ühte ideed väga erinevates stiilides või hoopis ühtlustada fotot genereeritud pildi stiiliga. Juhul, kui puuduvad sobivad fotod/videod toimumust võib ka need luua TI abiga, et illustreerida sõnumit. Samas on võimalik otsida teiste kanalite jagatud sisu, mis muidu toimetuseni poleks jõudnud – lihtsama sisu puhul võib TI leiust kombineerida ka visuaalse terviku.

Sisuloome ei piirdu aga vaid visuaaliga ehk võimalik on luua ka teksti. Kuigi tekst täiesti originaalne olla ei saa, võib TI aidata olemasolevast genereerida uudise. Täpsemini otsida veebist teemakohast informatsiooni ning koostada sellest terviku. Muuhulgas ei pruugi teema tähendada alati ülemaailmselt kõige populaarsemat sisu, vaid ka midagi, mis suurt kajastust pole saanud – see sõltub TI kasutaja käskudest masinale. Siinkohal on aktuaalne ka mitmekeelne sisu, kuna TI-ga võib teksti tõlkida erinevatesse keeltesse, isegi kui ajakirjanik ise keelt ei räägi.

2. Millised võivad olla TI puudused ajakirjandusvaldkonnas?

TI võib olla kallutatud ning peita teksti hinnanguid, nt lisada kiidusõnu tehnilise informatsiooni vahele. Viimane ei pruugi koheselt silma hakata juhul kui tegemist on keeruka tekstiga, kuigi mõnel juhul võib kallutatus olla üsna äärmuslik, kuna TI sisu sõltub ka käsust, mille kasutaja sellele annab ning informatsioonist, millega on seda treenitud. Kallutatus võib esineda ka täiesti uue sisu genereerimisel. Täpsemini saab TI õppida seoseid looma andmetest, mis sellele kättesaadavad on ning mis on korrektselt märgistatud, seega nt visuaali loomisel võib see luua vaid mingit kindlat standardit esindavat sisu. Masin on niivõrd kallutatud kui treeningandmed ning kasutaja.

Ajakirjanik ei pruugi teadlikult kasutada ebatäpset informatsiooni. Töö TI-ga võib keerukaks muuta sellele omane hägune andmete kogumine, kuid ka andmete kasutamise mõistmine. TI võib pakkuda sisu ning jätta mainimata allika, mis omakorda võib viia nii ebakorrektsesse kui ka eksitava sisu edastamiseni, kuna ajakirjanik ei pruugi ka ise mõista, kust informatsioon tuleb. Sellest lähtuvalt võib vastus küll meelepärane näida, kuid võimalik pole viidata ka allikale, kui just ajakirjanik seda muul viisil ise üles ei otsi. Mõnel juhul teeb TI vigu, mis siiski mõjuvad korrektse informatsioonina ning pole küll niivõrd suure mõjuga, kuid siiski sümboliseerivad ebatäpsust. Näiteks kasutades video loomisel tekst-heliks või heli-tekstiks funktsiooni võivad tekkida vead nii esitusse kui ka teksti. Muuhulgas võib TI teha ettearvamatuid vigu piltide loomisel, mistõttu pole võimalik ette ennustada, kui palju aega kulub pildi meelepäraseks lihvimisele.

TI-ga loodud sisu ei ole tihti sensatsiooniline ega põnevusttekitav, pigem on üsna lihtsakoeline ning ei saa ka populaarseks, kuigi teoorias võiks nt TI tõlkefunktsioon konkurentsivõimet tõsta, kuna nii on võimalik jõuda laiema tarbijaskonnani. Samas ka inimesed loovad lihtsakoelist sisu, mille vorm võib TI toodetuga niivõrd sarnane olla, et näiliselt ei saa välistada TI abi kasutamist, kuid siiski on TI-ga loodul inimliku vaatenurga puudumine märgatav. Täpsemini puudub sellel oskus hinnata, mida inimene peale range informatsiooni esituse veel vajab, kuigi võib proovida

imiteerida inimlikku kõnet nii sõnumis kui selle esituses – sisu lihtsakoelisuus torkab silma, kui selle esitamine on masinlikult monotoonne ja robustne. TI-ga loodud sisu on küll ebapopulaarne, kuigi võib olla mõnel määral inimese omaga sarnane. Siiski polnud siinkohal võimalik kinnitada, kas ja kuivõrd mõjutab selle tarbimist TI usalduse ja mõistmise küsimus, kuna populaarsust mõjutavaid tegureid on veel.

3. Milliseid dilemmasid võib tekitada TI-ga töötamine ajakirjandusvaldkonnas?

Rahalise ning ajalise kokkuhoiuga võib kaasneda uudiste kvaliteedi langus – lihtne ülesehitus, sisu ühemõõtmelisuus, kuiv esitus, kohati ka sisuturundus (kallutatud sisu). Ühest küljest pole võimalik kinnitada, et inimene, kelle palkamine on tõenäoliselt toimetusele kulukam, midagi sellist ei looks, kuid samas ei saa hinnata seda sisu ka väärtuslikuks või konkurentsivõimeliseks.

Ka visuaali loomise kasutegur võib olla kõikuv. Ajakirjanikku pole küll võimatu asendada avatariga, mõnel määral võib see isegi toimetusele kasulik olla, kuid otsusel on ka nõrku kohti. Nimelt avataridele ei pea palka maksma ning nad on alati ideaalses vormis, samas on nad arengu algjärgus, mistõttu on hääl robotlik ning olek kange. Sellest lähtuvalt ei pruugi vaatajad neid eelistada ning rahalist kasu siiski toimetusele tuua. Samuti võib genereeritud piltidel toimuv jääda vaatajale kaueks, kui tekstis peituv sõnum kirjeldab päris sündmust, kuid TI loodu on filmilik – visuaal ei pruugi olla enam objektiivne ega tekitada empaatiat.

Kuigi Euroopa liit võttis vastu TI seaduse, võib autorsus siiski tekitada arutelu. Näiteks võib segadust tekitada olukord, kus programm annab loa töö vabalt kasutamiseks, samas piirab seda seadusandlus – kui suur täpselt peab olema inimese panus, et autorsus töö üle saada?

4. Kas TI võimalused kaaluvad üles puudused?

Tõenäoliselt see, kas puudused kaaluvad üle võimalused sõltub nii ootustest, teadlikkusest kui eesmärgist, mida soovitakse saavutada. TI abil on võimalik automatiseerida nii teksti kui visuaali loomet, mõnel juhul hoida kokku aega ning raha, leida ideid ning ka töötada süstematiseeritumalt. Samas täidavad need võimalused vaid siis oma ülesannet, kui neid näha lisadena ning abivahenditena, mitte iseseisvate töötajatena. Näiteks visuaali puhul võib küll esineda mõningaid vigu, kuid töötaja võib leida, et mingil põhjusel on just tema jaoks tekkinud visuaalne ebakõla väiksema kaaluga, kui mõnel teisel viisil visuaali loomine. Sarnaselt võib TI aidata hoida kokku aega nt taustainfo kogumise, ettevalmistamise, faktikontrolli, allikate ja informaatorite otsimise

pealt, kuid see ei tähenda kokkuhoidu kontrolli ning toimetustöö pealt – masin töö eest vastutada ei saa. Sellest lähtuvalt ei pruugi ajaline kokkuhoid garanteeritud olla, samuti ka majanduslik kasu, mis võiks tuleneda mõnel juhul väiksemast meeskonnast.

TI abil loodud sisu võib olla lihtsakoelisem, kuid kuna ka inimese loodud sisu kvaliteet võib varieeruda, ei pruugi siiski loodu alati üksteisest selgelt eristuda. Jällegi polnud võimalik nende juhtumite põhjal täpsustada, kuidas selline praktika vaatajate usaldust mõjutab – kas just seetõttu on TI loodu ebapopulaarsem kui inimese oma ning kas see muutuks, kui inimesed mõistaksid enam TI kasutamise tagamaid. Usalduse puudumine võib aga kahtluse alla seada nii võimalused kui kasutegurid.

Juhtumid näitasid, et vabanenud aeg ei pruugi tähendada võimalust rohkem keskenduda tööle ning seetõttu toota kvaliteetset sisu. Samas siinkohal polnud võimalik kinnitada, mille peale vabanenud aeg kulus. Selline hinnang võib mõnel määral ka subjektiivne olla, kuna ajakirjanike standardid ning nende tõlgendus on erinev. Näiteks ei pruugi TI kasutaja märgata, et sisu on moonutatud, seda oluliseks pidada ning seetõttu hoopis eelistada võimaluste potentsiaali.

4.2 Diskussioon

Töös oli võimalik täpsustada, et TI abiga saab kiiremini töötada, kuna protsessi on võimalik osaliselt automatiseerida nii visuaali- kui sisuloomes, nagu on välja toonud ka Thurman jt (2017) – hallata eemalt. Siiski pole võimalik kinnitada, et see kindlasti avaldamissurvet vähendaks nagu on välja toonud Thäsler-Kordonouri ja Barling (2023). Samas ACT Newsi ajakirjanikud tegelesid lisaks TI projektile ka muude töödega. Pigem on tähelepanuväärne, et lihtsakoelist ja kuiva sisu edastavad kanalid, millel kulub sisuloomele ka vähem aega – primitiivsus avaldus nii teemade valikus kui ka audiovisuaalis. Nii OTV kui ka ACT Newsi juhtumid puudusid suuremad lood, mille valmimisele võib rohkem aega kuluda. Samuti oli lühikesi TI abiga loodud lihtsaid uudiseid vähe. Viimased olid ühtlasi üsna toored, mistõttu näib, et vabanenud aega, mis võiks vähendada avaldamissurvet, ei kasutata alati toimetamise eesmärgil või põhjalike lugude loomiseks. Jällegi on ka võimalik, et lihtsakoelisi videoid hakati tootma, kuna see oli mugav ja kiire lahendus.

Thurmani jt (2017) idee võimalusest kajastada alla populaarsuse läve jäävaid teemasid TI-ga, kuna see ei tekita ajalist ja majanduslikku kahju, võib olla mitmetahulisem kui algul näis. OTV ja ACT News ei kajastanud väga populaarseid teemasid, kuid kinnitasid, et TI-ga saab odavamalt töötada. Siinkohal torkas silma, et kuigi TI võib olla odavam, siis tõenäoliselt ei too neis juhtumites see ka kasu. Täpsemini näis, et kanalid polnud leidnud muud nišši peale TI-ga töötamise. Sellest lähtuvalt

tekkis küsimus, miks täpsemalt kanalid TI-d kasutavad, kui see ei too kasu? OTV puhul paistis silma muster sisuturunduslikest videotest, mille puhul on väikese ajakulu ja majandusliku kasu koos avaldumine kõige tõenäolisem. Samas pole siinkohal võimalik majanduslikku kasu siduda TI abiga, samuti pole tegemist ajakirjandusliku sisuga.

„Pealtnägija”/„Insighti” loo menu TI abi ei kõigutanud. Põhjus võib peituda saadete varasemas populaarsuses ja TI väiksemas panuses – kajastatav lugu oli inimeste koostatud ja seega inimese vaatenurgast põnev. Samuti on võimalik, et inimlikkust rõhutavad (päris) fotod ja videod ning spetsiifiline teema toetasid põnevuse tegurit. Muuhulgas oli kogu loo TI-kunsti loonud üks inimene, mistõttu näib, et TI töö kontrollimiseks ei pruugi suuremat meeskonda vaja olla, kui töötajal on erialased oskused ning ta tunneb programmide eripärasid. Sellest lähtuvalt võib küsida, kas vajadusel võiks meediamaja töötajate arvu mingil määral vähendada nagu on välja toonud Chan-Olmsted (2019).

Tähelepanuväärseks muutub ka Thäsler-Kordonouri ja Barlingi (2023) välja toodud TI nõrga ning ebapopulaarse sisu tootmise seos. Omapärane on just ACT News, kus TikToki kanali populaarsus kukkus märgatavalt, kui TI loodud sisu hakkas edastama TI-ankur. Ülesehitus jäi siiski üsna sarnaseks varasemaga, kuigi sisu oli mõnel määral lihtsam. Siiski polnud võimalik ka väita, et inimene kindlasti ei looks midagi sellist. Siinkohal puudub vaatajate tagasiside, mistõttu polnud siin töös võimalik kinnitada, et see on seotud Riisalo (2023) ning Siau ja Wangi (2018) ideedega – inimestel ei teki TI loodu vastu usaldust, kui nad ei mõista, kes sisu loob. Võib vaid oletada, kas vaatajate arvu jaoks sai saatuslikuks just see segadus või hoopis midagi muud nagu inimkauge esitus, veel lihtsam ja poliitiline sisu.

Leian, et TI läbipaistmatuse probleem (Opdahl, 2023) ei piirdu vaid masina enda protsessidega, vaid taandub inimestele, kes seda kasutavad. Võimalik, et saated pole TI-d selle uudsuse tõttu veel harjunud eraldi välja tooma. Samas pole kohane oletada, milline oli saadete töötajate mõtteprotsess. Ometi on läbipaistvus miski, mille tagamiseks ei peaks ootama märkust. Sellest lähtuvalt ei pruugi küll iga juhtum, kus on TI panus jäetud märkimata, kujutada endas ohtu. Samas vastutuse näitamine võib tugevdada usaldusväarsust.

Üsna tähelepanuväärseks osutus Cloudy jt (2021) idee TI objektiivsusest, mida tõenäoliselt ka inimene alati pakkuda ei suuda. Lähtudes sellest, et juhtumites esines kallutatust, ei saa siiski hinnata, kas ja kuivõrd on TI süüdi kallutatud sisus, kuna toimetamata töid pole võimalik näha. See tähendab, et pole võimalik täpsustada, kas inimesed mõjutasid/soosisid tooni, nt lõikasid sõja videotest välja teist poolt kajastava informatsiooni, lisasid käsklustesse hinnanguid või jätsid TI

loodu toimetamata. Lähtudes ideest, et masin siiski on objektiivsem kui inimene (Cloudy jt, 2021), leian, et sellest omadusest pole kasu, kui lõpp-tulemust mõjutab inimene.

Kuigi viimane keskendus eelkõige tekstile, avaldus Cloudy jt (2021) ideega vastupidine olukord ehk kallutatud aluse idee ka avataride välimuses ja visuaalis. „Pealtnägija” ja „Insighti” juhtumise piltidel kujutatud inimesed ei sarnanenud fotodega – piltidel olid filmilikult ilusad inimesed. Selliste probleemide vältimiseks võiksid arendajad pöörata tähelepanu nii erisuguste treeningandmete kasutamisele kui ka nende täpsele ning korrektsele tähistamisele, kuna vastasel juhul võivad mõned omadused jääda tagaplaanile, samas kui teised on liigselt esindatud (IBM Data and AI Team, 2023). TI kogub andmeid ning *õpib* neist lähtuvalt kättesaadavast informatsioonist, mis on mingil määral mõne inimgrupi standartidest ja ideedest lähtuv.

Sarnaselt paistis silma ka idee Gutiérrez-Caneda jt (2023) idee TI empaatiavõime puudumisest. Vaieldamatult ei saa masin tunda, kuigi võib kõnes viidata emotsioonile. Siinkohal paistis viimane silma sisuturunduslikus või meelelahutuslikus sisus. Siiski ei saa juhtumite puhul kinnitada, et empaatia puudumine oli vaid masina süü. Näiteks masin võib küll mõrva muuta filmilikuks stsenaariumiks, kuid käsu selleks on andnud inimene. Eelkõige on keeruline anda hinnangut masina *empaatiavõimele* sõja teema puhul, kuna ACT Newsi ajakirjanikel oli motiiv vaid endale sobivat sisu edastada.

4.3 Soovitused

Tulemustest lähtuvalt võib vaid oletada, kas töö TI-ga muudavad keerukaks töötajate vähesed teadmised, programmide eripärad/arengujärk või nende kõigi kombinatsioon. TI rakendamist ajakirjandustöös võib toetada erinevate programmidega eelnevalt tutvumine, mitte koheselt potentsiaalsetele võimalustele panustamine, mida mõni neist võib ideaalis pakkuda. Toimetus võiks kaaluda töötajate eraldi koolitamise võimalust, kui eesmärk on TI aktiivne kasutamine või kui töötajad juba omal algatusel sellega tutvuvad.

TI kasutamine tõenäoliselt lähiajal ei vähene. Seetõttu ei piisa ainult uue tehnikaga tutvumisest, vaid tuleks kaaluda ka ajakirjanduseetika koodeksi uuendamist või laiendamist ning muutuste rõhutamist toimetustes ja õppes. TI abi, kui uus praktika, võib hägustada üldväärtuseid, kuna muutlik olukord võib tekitada nii põnevust kui ka segadust ja hirmu. Toimuva mõistmiseks võib tuge olla selgesõnalisest lisast ning inimese põhirolli ja vastutuse rõhutamisest – uus tehnika,

samad põhimõtted. Tõenäoliselt on nii võimalik ära hoida ka tahtmatut tarbijate usalduse kõikuma löömist.

Mõistes täpselt TI-ga tegutsemise põhimõtteid võib olla toimetusel ka lihtsam tarbijaga suhelda, sh leida erinevas mahus kasutamiseks sobilik platvorm. Sellest lähtuvalt võib suurema muutuse korral kasuks tulla ka periood, mil toimetused rõhutab tugevamalt TI abi kasutamist ning selgitab, mida see töös tähendab. Seejärel piirduda märkega, mis viitab TI abile, kui töös on osasid, mis on täielikult TI loodud. Kui pikk nn tutvustamise periood võib olla, on keeruline oletada, kuna toimetused võivad võtta TI abi omaks erineval ajal ja määral. Tähelepanu võiks pöörata ka erinevatele sihtrühmadele, kuna muutuse mõistmine võib olla erinev.

TI kasutamine ajakirjanduses võib vajada eraldi täpseid juhiseid, mis ühest küljest oleks toeks sisu loomisel ning selgitaks puuduste tausta. Juba praegu on mitmeid võimalusi ajakirjandustöös TI kasutamiseks, kuid neid võib olla keeruline optimaalselt kasutada. Sellest lähtuvalt pakun ajakirjanikele ning toimetustele soovitusi, mida TI-ga töötamisel arvesse võtta.

Soovitused ajakirjanikele TI kasutamiseks

- TI abi ei vabasta ajakirjanikku erialaste põhimõtete järgimisest – suhtu informatsiooni kriitiliselt. TI abi tähendab tausta ning sisu korrektsuses veendumist.
- Informatsiooni aukude puhul vastutab ajakirjanik nende täitmise eest – TI ei pruugi alati esitada tervikut, vaid usutavat sisu.
- TI andmed võivad olla kallutatud või ebatäpsed – allika kontrollimine on ajakirjaniku kohustus. Uuri iseseisvalt, millised ideed veel teemaga seonduvad.
- TI võib teha ootamatuid vigu, mis võivad mõjuda korrektse ning ajakohase informatsioonina. Pea silmas, et üldkasutuses oleva TI nagu ChatGPT teadmised ei täiene reaalsust.
- TI kasutamisel pole kunagi lõpp-tulemus täpselt teada ehk on oluline arvestada toimetamisele ja kontrollile kuluva ajaga, mida siiski pole võimalik alati ette ennustada.
- Pööra tähelepanu stereotüüpsele sisule. TI-l võivad olla mõne teema kohta väga ühekülgsed andmed, mistõttu loodu võib panustada stereotüüpide süvenemisele.

Soovitused toimetusele TI kasutamiseks

- TI sobib eelkõige ajakirjanikule partneriks, mitte iseseisvaks töötajaks, kuna pole võimeline vastutama ning järgima ajakirjanduse head tava.
- Olenemata ülesandest on oluline järelevalve – korrektsest sisust sõltub nii toimetuse kui ajakirjaniku maine ja usaldusväärsus.
- Autorsust puudutavad seadused muutuvad ajas ning võivad riigiti erineda. Võimalik on lähtuda panuse mahu põhimõttest: inimene on autor, kui tema panus töösse on suurem kui TI oma. Pea meeles, et ka see hinnang võib olla mitmeti tõlgendatav.
- Täiesti uue sisu loomisel (nt genereeritud pilt) ning kasutamisel on oluline märkida, millist programmi kasutati isegi kui programm lubab loodud sisu vabalt kasutada. Nii nagu ka ülejäänud sisule märgitakse autor ja/või päritolu, kontekst.
- Teadlike otsuste tegemiseks on oluline tutvuda programmi valimisel selle eripäradega.
- Arvesta tarbijaga – TI panus peab kõigile olema selgesti mõistetav.

4.4 Edasised võimalikud uurimissuunad

TI kasutamise puhul võib probleemiks saada selle kiire ning ebaühtlane areng, mille peatamine nt kontrolli eesmärgil on pigem ebarealistlik, mistõttu ei pruugi siin töös kaardistatud võimalused, puudused ja dilemmad olla tulevikus aktuaalsed. Sellest lähtuvalt võib olla tähelepanuväärne uurida, millised TI abi kasutamise praktikad on toimetused omaks võtnud, millised hüljanud ning miks. Lisaks kui võrd kajastub see ajakirjandustöös? Siinkohal on aga vajalik, et toimetused oleks mingil moel jäädvustanud pikema TI kasutamise perioodi, kuna uuendusi ei saa täpselt ette ennustada ning lühike periood ei anna kinnitust selgetest muustritest.

Lähtuvalt ideest, et TI arendusprotsess tähendab sageli eelkõige vigade parandust, oleks vajalik pikema perioodi jooksul kaardistada, milliseid probleeme TI abi ajakirjandustöös on tekitanud ning kas ja millised lahendused on neile leitud. Näiteks üks uuemaid juturoboteid, Google Gemini, mille kasutus on Euroopas piiratud, proovis kallutatud sisu probleemi parandada, kuid hakkas looma ajalooliselt ebakorrektsed stsenaariume – varasemalt on välja toodud, et TI genereerib pilte eelkõige valgenahalistest inimestest, kuid Gemini tootis nt pilte aasia päritolu ning tumedanahalistest natsidest (Warren, 2024). Alates veebruari lõpust pole enam võimalik Gemini pildi genereerimise funktsiooni kasutada.

Uurimistöös ei pruugi rõhk olla ainult ajakirjaniku ja TI koostööl, vaid ajal mil TI kasutamine muutub aina tavapärasemaks, on oluline tähelepanu pöörata ka tarbijale just tema vaatenurgast. Siin töös olen täpsustanud TI-ga töötamise omapärasid, mille on välja toonud erialased töötajad ja spetsialistid, kuid jääb vastuseta, milliseid võimalusi, puuduseid ja dilemmasid tajuvad vaatajad, lugejad, kuulajad. Võimalik on uurida, milliseid erinevusi märgatakse sõltuvalt erinevatest meediumitest. Selline töö võib ka anda aimu, millisel moel hoida ja toetada väljaande usaldusväarsust TI-ga töötamisel.

Minu valim koosneb küll juhtumitest maailma eri paigust, kuid ei keskendu võimaluste, puuduste ja dilemmade sidumisele kohaliku seadusandlusega. Siiski on erinevates maailmaosades reeglid üsna erinevad ja/või erinevas arengujärgus, mistõttu leian, et sellel võib olla mõju ka TI enda arengutasemele. Sellest lähtuvalt mõjutab see ka TI kasutamist ajakirjanduses. Näiteks üldjuhul käsitletakse EL riikide ja põhimõtteid karmimatena kui Aasia regulatsioone (Forbes, 2023). Kas selle tõttu on seal ka enim TI-ankruid? Oluline on siiski arvesse võtta, et olulist rolli mängib ka rahaline ressurss ja võimalik, et ka ajaline, kuna TI arendusega on riigid erinevas mahus tegelema. Sellest ideest lähtuvalt võib töös eelkõige keskenduda just võimalustele, mida leebem seadusandlus annaks, ja ohtudele/puudustele, mis see endaga kaasa tooks. Või kui erinevalt karmima seadusandlusega riigis tegutsetakse – Euroopa liit (TI seadus) soosib läbipaistvust, ometi pole alati tööd vastavalt märgistatud ning kohati esineb privaatsusprobleeme.

4.5 Meetodi kriitika

Juhtumiuurimisel on erinevaid definitsioone, milles võib esineda ka vasturääkivusi. Näiteks Robert Stake leiab, et juhtumil peab olema selge piiritus, Robert Yin toob aga välja, et juhtumiuurimise puhul on just oluline piiride hägusus juhtumi ja selle konteksti vahel (Strömpl, 2014). Mõlemad siiski nõustuvad, et uurimuse keskmes on juhtum oma terviklikkuses ja loomulikus kontekstis (Strömpl, 2014).

Terviku kaardistamine ei pruugi aga olla lihtne ning võib muutuda üsna hoomamatuks, mistõttu võib kujuneda töö maht ettearvamatuks. Samal teemal on Gerring (2007) välja toonud, et juhtumite arv tuleb valida hoolikalt, kuna vastasel juhul ei ole võimalik keskenduda intensiivsele analüüsile. Mitme juhtumi valimine aitab aga anda alust täpsustustele (Yin, 2003). Tundsin, et juba ühe juhtumi puhul kujunes mahu kontroll kohati keeruliseks, kuna range piiride tõmbamine näib mõnel juhul sobimatu. Põhjalikkusele, mida meetod ka soosib ning mis võib anda tugevama aluse omaduse täpsustamiseks, pole võimalik anda täpset arvulist väärtust.

Sellest lähtuvalt panin juhtumi piirid paika vaid veebis avalikult kättesaadava informatsiooni ning vahendite põhjal, mis küll pole juhtumiuurimuse puhul ebatavaline praktika (Yin, 2003), kuid samas ei ole võimalik olla täiesti kindel, kas need on täpsemad. Näiteks võivad juhtumit kirjeldavad artiklid sõltuda kirjutaja ebatäpsusest ja/või kallutatusest. Lisaks, kuigi juhtumiuurimus lubab läbi viia ka intervjuusid, siis minu töös need siiski ei kajastu, kuna lähtusin eelkõige vaatluspraktikast. Vajadusel katsetasin ka, kuidas mõni omadus võiks realiseeruda vabakasutuses oleva TI-l põhineva Microsoft Copiloti abil. Intervjuu abil oleks tõenäoliselt olnud võimalik saada vastuseid juhtumis toimuvale, mis praegu jäid auguks, ning millest lähtuvalt tõlgendasin konteksti. Näiteks, millised olid toimetusesisesed kokkulepped? Võimalik, et intervjuu oleks aidanud neid auke täita ning kontekst oleks olnud erinev või mõnes mõttes selgem. Siinkohal on oluline meeles pidada, et ka juhtumiga seotud isiku nägemus on paratamatult kallutatud ning ei pruugi olla see, mida ükskõik milline pealtvaataja tajuks. Kuigi ei saa väita, et uurija puhul ei võiks samuti kallutatust tekkida – kui otsida kindlaid omadusi, siis on tõenäolisem ka neid leida.

Võimalusi, puuduseid ning dilemmasid sain kaardistada ning analüüsida vaid lähtudes olemasolevatest teooriatest ja ideedest, seega silma jäänud omaduste puhul tuli teha otsus, kas need ikka liigituvad oma ainulaadsel moel varasemalt mainitu alla ning seeläbi täpsustavad seda või on tegemist omadusega, mis vajaks eraldi kategooriat – kohati võis see piir aga hägune näida. Eraldi kategooria moodustamine vajaks aga tõestusmaterjali kogumise võimalust ja põhjendust, mis siiski minu töö eesmärgiga ei sobi, olenemata sellest kui põnev võis *leid* näida. Sellest lähtuvalt tundsin, et töö üks suuremaid väljakutseid oli range fookuse hoidmine ning isiklike huvide kõrvale jätmine.

Juhtumiuurimuse omapärast lähtuvalt pole võimalik väita, et samad võimalused, puudused ja dilemmad, mida täpsustasin, on aktuaalsed kõikidele ajakirjandusvaldkonnas töötajatele. Siiski leian, et selle töö puhul on meetodi valik õigustatud. Juhtumiuurimus ei luba küll teha üldistusi, kuid lähtuvalt tulemustest on võimalik ettepanekuid teha (Yin, 2003). Viimaseid toetavad ainulaadsetes juhtumites kaardistatud analoogsed jooned, kuna kasutasin mitme juhtumi disaini ning seetõttu uurisin kolme eraldi juhtumit. Lisaks on seejärel võimalik tähelepanu pöörata omadustele, mis siinkohal täpsustust ei leidnud, kuna meetod ei võimalda lükata ümber nende olemasolu väljaspool töös käsitletud juhtumeid.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärk oli kaardistada ning täpsustada võimalusi, puuduseid ja dilemmasid, mis võivad tekkida TI kasutamisel ajakirjanduses, läbi kolme audiovisuaalse juhtumi. Seejuures avada mõtet, kas võimalused võiksid kaaluda üles puudused. Viimastest lähtuvalt heita töö jooksul ka valgust ideele, kas ja kuidas masin mõtleb.

Eesmärgi saavutamiseks uurisin, milliseid TI kasutamise ajakirjandusvaldkonnas seotud võimalusi, puuduseid ning dilemmasid on juba varasemalt märgatud. See andis aluse nende omaduste mõistmiseks erinevas kontekstis, mida siiski ühendavad nimetajad nagu TI ja ajakirjandus. Võimaluste, puuduste ning dilemmade ilmumist täpsustasin läbi kolme erineva ajakirjandusvaldkonnas esinenud audiovisuaalse juhtumi, mille valisin ise – OTV TI-ankur Lisa, TI abil loodud pildid „Pealtnägijas” ja „Insightis” ning pea täielikult TI abil automatiseeritud TikToki kanal ACT News. Läbivate joonte täpsustamiseks ei seadnud ma valimi koostamisel eesmärgiks eelkõige kasutada juhtumeid, mis täpselt sarnaneks varasematega, vaid lähtusin kahest ühisest nimetajast – ajakirjandus ja TI.

Töö tulemused näitasid, et TI kasutamine olenemata tehnikast – ühe töö osa või pea kogu töö automatiseerimine – ei tähenda piiramatult uusi võimalusi. TI-l võib olla omadusi, mis aitaksid ajakirjanikul kiiremini ja odavamalt sisu luua, kuid samas pole TI-poolne täpsus garanteeritud ning seega ka kasu. Valminu võib isegi pealtnäha mitmekesine olla (Thäsler-Kordonouri ja Barling, 2023), kuid ajakirjaniku abita jääb siiski nõrgaks või ebakohaseks. Ehk, kui panustada vaid võimalustele, ei pruugi loodu enam ajakirjanduslikku sisu meenutada, vaid näida nii monotoonne (Thäsler-Kordonouri ja Barling, 2023) kui ka jääda inimkaugeks (Thurman jt, 2017). Selline sisu ei saa pakkuda konkurentsivõimet. Samas võib TI teha ka vigu, mis pole küll omased vaid masinale, kuid tekivad siinkohal eripärasel moel – nagu ajakirjanik võib töötada läbipaistmatult või kogemata eksida faktides ning seeläbi tarbija usalduse proovile panna (Riisalo, 2023). TI tööprotsessi läbipaistmatus, nii masina kui ajakirjaniku poolne, tõstatab ka autorsuse küsimuse, mille piirid võivad olla mitmeti tõlgendatavad.

Kohati inimesega sarnased vead ei anna siiski alust väita, et masin suudaks mõelda – mõtleb ikkagi inimene, kes masinale käsu annab ning mille masin täidab lähtuvalt sõnade robustse tõlgenduse piires. Tõlgendus võib aga olla ettearvamatu ning kallutatud lähtuvalt TI-le *teadaolevast* informatsioonist.

Bakalaureusetöö uurimismeetodina kasutasin mitme-juhtumi disainiga juhtumiuurimust, millest lähtuvalt vaatlesin kolme ajakirjandusliku juhtumi TI abiga loodud töid, mille käigus täpsustasin ja kaardistasin varasemates töödes leitud andmeid. Kahel juhul toetasin täpsustamist katsetades analoogse omaduse loomist vabakasutuses oleva ning TI-l põhineva Microsoft Copilotiga – see aitas kontrollida juhtumi ainulaadsust. Kahe juhtumi puhul olid 2023. aasta suvel TI abil loodud ajakirjanike avatarid ning kanalid reklaamisid end TI-d töös kasutatavate väljaannetena, mistõttu vaatlesin nende töid kuni 2023. aasta lõpuni. Ühe juhtumi ajaline piiritus tähendas kahe saate ühte episoodi/saate osa, kuna visuaal oli ainulaadne ja *tegelased* ei moodustanud läbivat joont saadetes. Ma lähenesin igale juhtumile erineval ajal, ning kuigi analüüsi protsess oli analoogne, võttis see arvesse juhtumi eripärasid. Esmalt tutvusin TI abil loodud sisuga ning kaardistasin seosed TI-ga, järgmisena tutvusin nii juhtumites osalenute kui ka juhtumit kajastanud väljaannete avalike selgitustega, mis mõnel juhul aitasid toimuva konteksti täiendada. Viimast võtsin arvesse täpsustamise protsessis.

Lähtudes kaardistatud ning seejärel täpsustatud võimalustest, puudustest ning dilemmadest pakkusin ajakirjanikele ning toimetustele välja soovitusi TI kasutamiseks. Eelkõige on soovitude aluseks TI inimkauge ning kohati ka primitiivne olemus, millest lähtuvalt sobib see praegu ajakirjanikku toetama, mitte iseseisvaks töötajaks. Oluline nüanss TI-ga töötades on mitte lasta end potentsiaalsetest võimalustest pimestada ning seetõttu kaotada erialastest väärtustest lähtuvat valvsust. Dilemmade puhul pole siinkohal kohane otsustada ajakirjaniku eest, kuidas ta peaks käituma, vaid oluline on avada mõlema poole tagamaid, et viimane saaks teha oma eesmärgist lähtuva otsuse, mille eest ka vastutama peab.

SUMMARY

The bachelor's thesis “Artificial Intelligence in Journalism: Opportunities, shortcomings, and Dilemmas Illustrated by Three Audiovisual Cases” primary aim was to map out and specify the potential opportunities, shortcomings and dilemmas that may arise from the use of artificial intelligence in journalism, and to study the idea of whether the opportunities could outweigh the shortcomings. The thesis also aimed to shed light on the concept of how and if a machine (AI) thinks.

To achieve this goal, I explored the opportunities, shortcomings, and dilemmas associated with the use of AI in the field of journalism that have already been noted previously. This provided a foundation for understanding these characteristics in different contexts, yet united by common denominators such as AI and journalism. I chose three different cases to specify the emergence of opportunities, shortcomings and dilemmas: OTV’s AI anchor Lisa, images created with AI in “Pealtnägija” and “Insight”, and almost fully AI-automated TikTok channel ACT News. My sample selection did not aim to use cases that closely resembled previous ones, but was based on two common denominators – journalism and artificial intelligence.

The results of the thesis confirmed that the use of artificial intelligence, whether the work is partially or fully automated, does not necessarily mean limitless new possibilities. AI has features that could help journalists create content faster and reduce costs, but its accuracy can not be guaranteed, therefore, neither are the benefits of AI use. Products created by AI could appear appealing at first (Thäsler-Kordonouri and Barling, 2023), but without the journalist's assistance, it may remain deficient or even inappropriate. Focusing only on opportunities may result in content that no longer resembles journalism, instead appears lacking in variety (Thäsler-Kordonouri and Barling, 2023) and human touch (Thurman et al., 2017), therefore may fail to compete with other publications. AI can also make errors that are not only unique to machines, but still occur in a different manner – journalists may also err in facts or work non-transparently and therefore challenge consumer’s trust (Riisalo, 2023). Lack of work process transparency on the behalf of the journalist and AI, also brings up the question of authorship. The topic that currently still awaits precise interpretation.

However, occasionally occurring human-like errors do not indicate that the machines could think: it’s still the human who gives commands to the machine, which the machine fulfills with its robust interpretation of words. Interpretation can still be unpredictable and biased based on the information known to AI.

In my bachelor's thesis, I used the case study method with multiple case design. I observed the works created with AI in three journalistic cases, then mapped and specified how previously found opportunities, shortcomings, and dilemmas occurred in these cases. In two cases I supported the specification by experimenting with creating analogous features using the free generative AI service Microsoft Copilot – this helped me to check for the case's uniqueness. Channels which advertised themselves as outlets using AI in work, created their AI avatars of journalists in the summer of 2023, hence I observed their work until the end of 2023. One of the cases was limited to one episode and one half of an episode of two television programs, as the visuals were unique, meaning the character's appearance is specific to the case. I approached each case at different times, although the analysis process was analogous, considering the specifics of each case. I familiarized myself with the content created with AI and mapped the connections with AI. Next I explored the public explanations provided by participants in the cases and outlets covering the cases. These helped to form the context of the cases, which I took into account in the process of specifying.

Based on the mapped and specified opportunities, shortcomings, and dilemmas, I proposed recommendations for journalists and editorial teams regarding the use of artificial intelligence. The recommendations are primarily based on the un-human and sometimes primitive nature of artificial intelligence, which currently makes it more suitable for supporting journalists rather than replacing them. An important nuance when working with AI is not to be blinded by potential opportunities, thereby sacrificing the professional values. Regarding dilemmas, it is not suitable here to decide on behalf of the journalists how they should act, rather it is crucial to understand underlying factors from both sides, so journalists make a decision based on their objectives, for which they must also take responsibility.

KASUTATUD ALLIKAD

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 18. aprill). *Is history repeating itself? Antisemitism in Germany than and today* [Video]. TikTok.
https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7223340369205906690?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 14. juuli). *What do Brad Pitt, Leo DiCaprio and Denzel Washington have in common?* [Video]. TikTok.
https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7255739818016115969?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 16. juuli). *What do you dislike the most about traveling?* [Video]. TikTok.
https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7256481421731089665?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 19. juuli). *It is never too late to fulfill your dreams* [Video]. TikTok.
https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7257621852716027137?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 21. juuli). *What does wearing your favorite outfit really mean?* [Video]. TikTok.
https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7258343708783840513?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 31. juuli). *Who's real and who's digital? Welcoming AI Miri to the world!* [Video]. TikTok.
https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7261936272996896002?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 31. juuli). *Who's real and who's digital? Welcoming AI Miri to the world!* [Video]. Youtube. <https://youtu.be/irQqdyOwd8c>

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 1. august). *Don't try this at home* [Video]. TikTok.
https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7262404449337986305?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News. [Kasutajanimi]. (2023, 5. august). *The story that left no dry eye* [Video]. TikTok.
https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7263775496477953282?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 8. august). *There's nothing like a daughter-father love* [Video]. TikTok.
https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7264923639991045377?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 10. august). *Apocalypse hits Hawaii* [Video]. TikTok.
https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7265732371348049154?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 10. august). *Who's the luckiest man in Florida?* [Video]. TikTok.

https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7265440811393797378?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News. [Kasutajanimi]. (2023, 12. august). *AI to the rescue* [Video]. TikTok.

https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7266311070132768002?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News. [Kasutajanimi]. (2023, 12. august). *Italy's street hero* [Video]. TikTok.

https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7266483477619559682?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News. [Kasutajanimi]. (2023, 14. august). *A horror movie or a real life scene?* [Video]. TikTok.

https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7267125396884294914?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News. [Kasutajanimi]. (2023, 14. august). *ACT NEWS PRESENTATION* [Video]. Youtube.

<https://youtu.be/b2dw2AQif2w>

ACT News. [Kasutajanimi]. (2023, 14. august). *Who said social media is a waste of time?* [Video]. TikTok.

https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7267038424291413250?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News. [Kasutajanimi]. (2023, 14. august). *Who is Netflix's #1?* [Video]. TikTok.

https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7267261443739749634?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News. [Kasutajanimi]. (2023, 15. august). *This will make your day* [Video]. TikTok.

https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7267545165785500929?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News. [Kasutajanimi]. (2023, 21. august). *Forever young* [Video]. TikTok.

https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7269826346728066311?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News. [Kasutajanimi]. (2023, 21. august). *The offender who drove America mad* [Video]. TikTok.

https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7269519609739349256?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 14. oktoober). *You Wann'a See Me Dance? THE WEST IS NEXT.* [Video]. TikTok.

https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7289756090739346689?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 18. oktoober). *Is Amsterdam next?* [Video]. TikTok.

https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7291271535111802120?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 18. oktoober). *I Survived the Hamas Invasion* [Video]. TikTok.
https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7291377098873228552?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 19. oktoober). *Miri Michaeli on what Hamas is all about* [Video]. TikTok.
https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7291716752587623687?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 21. oktoober). *Hamas is headed to Germany* [Video]. TikTok.
https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7292409293192645896?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 25. oktoober). *They raped my friend, murdered her and kidnapped her to Gaza* [Video]. TikTok.
https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7293842065635462407?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 31. oktoober). *I got a ticket to the party for my friend, and he didn't come back* [Video]. TikTok.
https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7296125866105507079?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 27. oktoober). *My mother was kidnapped to Gaza by Hamas* [Video]. TikTok.
https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7294588761478941960?is_from_webapp=1&sender_device=pc

ACT News live. [Kasutajanimi]. (2023, 1. november). *A summary of a month in which we shout to the world: The West is Next* [Video]. TikTok.
https://www.tiktok.com/@actnewslive/video/7296416896138661138?is_from_webapp=1&sender_device=pc

Alumäe, T. (2023, oktoober). Kas üldine tehisintellekt on lähedal ja mida see meie jaoks tähendab. *Esitlus, Inimkonna ja tehnoloogia partnerlus – poliitilised ja eetilised dilemmad*. Tallinn: Eesti Teadusagentuur

Artificial Intelligence Act (13.03.2024). *The AI Act Explorer*. Kasutatud 16.05.2024, <https://artificialintelligenceact.eu/ai-act-explorer/>

Clerwall, C. (2014). Enter the robot journalist. *Journal-ism Practice*, 8(5), 519-531.
<https://doi.org/10.1080/17512786.2014.883116>

CNBC Television. [Kasutajanimi]. (2018, 9. november). *World's first AI news anchor debuts in China* [Video]. Youtube. <https://youtu.be/MHP11uH9IIU>

- Chan-Olmsted, S.M. (2019). A Review of Artificial Intelligence Adoptions in the Media Industry, *International Journal on Media Management*, 21 (3–4), 193–215. <https://doi.org/10.1080/14241277.2019.1695619>
- Cloudy, J., Banks, J. ja Bowman, N.D. (2021). The Str(AI)ght Scoop: Artificial Intelligence Cues Reduce Perceptions of Hostile Media Bias. *Digital Journalism*, 11 (9), 1577–1596. <https://doi.org/10.1080/21670811.2021.1969974>
- Copeland, B.J. (2023). Artificial intelligence. *Britannica veebileht*. Kasutatud 11.11.2023, <https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence>
- Dash, M.M. (2023). OTV’s AI news anchor Lisa making waves on social media globally. *Odishatv*, 1. märts. Kasutatud 02.02.2024, <https://odishatv.in/news/odisha/otv-s-ai-news-anchor-lisa-making-waves-on-social-media-globally-209900>
- Dasilva, J.P., Ayerdi, K.M. ja Galdospin, T.M. (2021). *Deepfakes on Twitter: Which Actors Control Their Spread?*, 9 (1), 301–306. <https://doi.org/10.17645/mac.v9i1.3433>
- Daily Mail. [Kasutajanimi]. (2023, 14. august). *Hawaii wildfires: Terrifying footage of Maui family hiding in ocean for 5 hours to survive* [Video]. Youtube. https://youtu.be/Hmtep_U0NFY
- Diaz, M. (2023). AI-generated news anchors are making headlines in India , *ZDNET*, 25. juuli. Kasutatud 23.01.2024, <https://www.zdnet.com/article/ai-generated-anchors-are-making-headlines-in-india/>
- Fox News [Kasutajanimi]. (2023, 19. oktoober). *Former Israeli TV anchor's chilling warning: 'The West is next'* [Video]. Youtube. <https://youtu.be/aJ9ObCJUqhg>
- How Does China’s Approach To AI Regulation Differ From The US And EU? (2023). *Forbes*, 18. juuli. Kasutatud 15.03.2024, <https://www.forbes.com/sites/forbeseq/2023/07/18/how-does-chinas-approach-to-ai-regulation-differ-from-the-us-and-eu/>
- Gerring, J. (2007). *Case study: principles and practices*. New York: Cambridge University Press.
- Guardian Sport. (2023, 2. august). *Jaan Roose crosses slackline 185m off the ground in Qatar* [video]. Youtube. <https://youtu.be/OS-eJhxg-gg>
- Gunnar Laak Photography. (2024, 11. jaanuar). *Judith and the head of Holofernes, version II #midjourneyart #photoshopcomposite #brokenglass #shattered #glass* [Pilt] [Facebooki postitus]. Facebook. https://www.facebook.com/gunnarlaakphotography/?locale=et_EE

Gunnar Laak Photography. (2023, 2. detsember). *Hetk koridoris / A Moment in the Corridor* #difitalart #ai #aiart #stablediffusionart #photoshopcomposite #imaginarypeople #imaginaryworld [Pilt] [Facebooki postitus]. Facebook.
https://www.facebook.com/gunnarlaakphotography/?locale=et_EE

Gutiérrez-Caneda, B., Vázquez-Herrero, J. ja López-García, X. (2023). AI application in journalism: ChatGPT and the uses and risks of an emergent technology. *Profesional de la información*, 32, 5. <https://doi.org/10.3145/epi.2023.sep.14>

Gutmann, E. (2023). EESTLANE USA KÕRBES | USA kohtusüsteem: kui tehisintellekt on midagi tootnud, siis autoriõigus sellele tekstile või pildile puudub. *Eesti Päevaleht*, 1. oktoober. Kasutatud 20.11.2023, <https://epl.delfi.ee/artikkel/120236166/eestlane-usa-korbes-usa-kohtusustee-kui-tehisintellekt-on-midagi-tootnud-siis-autorioigus-sellele-tekstile-voi-pildile-puudub>

Hookway, J. (2023). AI-Generated Comic Book ‘Zarya of the Dawn’ Keeps Copyright but Key Images Excluded. *The Wall Street Journal*, 24. veebruar. Kasutatud 16.05.2024, <https://www.wsj.com/articles/ai-generated-comic-book-zarya-of-the-dawn-keeps-copyright-but-key-images-excluded-c8094509>

Hobbs, A., Bushwick, S. ja Twombly, M. (2023). See How AI Generates Images from Text. *Scientific American*, 1. oktoober. Kasutatud 20.11.2023

Hughes, A. (2023). Why AI-generated hands are the stuff of nightmares, explained by a scientist. *BBC Science Focus*, 4. veebruar. Kasutatud 09.02.2024, <https://www.sciencefocus.com/future-technology/why-ai-generated-hands-are-the-stuff-of-nightmares-explained-by-a-scientist>

IBM Data and AI Team. (2023, 16. oktoober). *Shedding light on AI bias with real world examples*. IBM Blog. Kasutatud 01.29.2024, <https://www.ibm.com/blog/shedding-light-on-ai-bias-with-real-world-examples/>

International Society of Automation. (i.a). *What is automation?*. International Society of Automation. Kasutatud 01.11.2023, <https://www.isa.org/about-isa/what-is-automation>

Jarek, K. ja Mazurek, G. (2019). Marketing and artificial intelligence. *Central European Business Review*, 8(2), 46–55. Kasutatud 01.11.2023, http://cebr.vse.cz/artkey/cbr201902-0003_marketing-and-artificial-intelligence.php

- Kassam, A. (2023). *Attenzione pickpocket!': Italy's TikTok vigilante found to have far-right links*. *The Guardian*, 4. august. Kasutatud 22.02.2024, <https://www.theguardian.com/world/2023/aug/04/italys-attenzione-pickpocket-social-media-monica-poli-found-to-have-far-right-links>
- Kikas, B. (2021). *Ajakirjanike oskused vaeinfo tuvastamisel: olevik ja tulevikuvaated*. Magistritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.
- Klughaft, M., Michaeli, M. (i.a). *Actai*. ACT FOR PUBLISHERS. Kasutatud 21.02.2024, <https://actai.io/>
- Klughaft, M., Michaeli, M. (i.a). *Actai*. PERSONALIZED AI VIDEO INFRASTRUCTURE FOR ENTERPRISES. Kasutatud 21.02.2024, <https://actai.io/>
- Koit, M. ja Roosmaa, T. (2011). *Tehisintellekt* (lk 6–26, 169–179). Tartu: TÜ kirjastus
- Kranich, O. ja Lazonen, J. (2023). *Juristid: kui tehisintellekt joonistab minu käsu peale koomiksi, siis kes on autor?* *Eesti Päevaleht*, 20. aprill. Kasutatud 18.11.2023, <https://epl.delfi.ee/artikkel/120190574/juristid-kui-tehisintellekt-joonistab-minu-kasu-peale-koomiksi-siis-kes-on-autor>
- Kroodo, K. (2023). *Tehisintellekti kasutaja pole veel autor*. Patendiameti ajaveeb. Kasutatud 12.02.2023, <https://ajaveeb.epa.ee/et/tehisintellekti-kasutaja-pole-veel-autor#author-1>
- Kärmas, M., Eilat, T., Pihl, K., Osula, P. ja Kilumets, M. (autorid). Maripuu, R. ja Pobjaržin, V. (režissöörid). (2023, 18.10). (Hooaja number: 25, osa: 875). P. Priisaar (Peaproductsent), *Pealtnägija*. Eesti Rahvusringhääling.
- Masso, A., Tiidenberg, K. ja Siibak, A. (2020). *Kuidas mõista andmestunud maailma?*. Tallinn: TLÜ kirjastus
- Microsoft. (i.a). *Artificial intelligence (AI) vs. machine learning (ML)*. *Microsoft Azure*. Kasutatud 01.11.2023, <https://azure.microsoft.com/en-us/resources/cloud-computing-dictionary/artificial-intelligence-vs-machine-learning>
- Opdahl, A.L., Tessem, B., Dang-Nguyen, D.-T., Motta, E., Setty, V., Throndsen, E., Tverberg, A. ja Trattner, C. (2023). *Trustworthy journalism through AI*. *Data & Knowledge Engineering*, 146, 1–13. <https://doi.org/10.1016/j.datak.2023.102182>
- Open AI kodulehekülg. (2022). Kasutatud 10.10.2023, <https://openai.com/blog/chatgpt>

OTV News English. [Kasutajanimi]. (2023, 9. juuli). *AI Anchor Lisa A Perfect Synthesis Of Tech And Journalistic Excellence: OTV's Litisha Mangat Panda* [Video]. Youtube. <https://youtu.be/pzteTu1SJqQ>

OTV News English. [Kasutajanimi]. (2023, 14. november). *Children's Day 2023: Basic Rights That Every Child Needs To Understand* [Video]. Youtube. <https://youtu.be/aZhGZD1xiyI>

OTV News English. [Kasutajanimi]. *Christmas & Origin Of Christmas Tree: Was Jesus Born On December 25?* [Video]. Youtube. https://youtu.be/J_2e_7GIK40

OTV News English. [Kasutajanimi]. (2024, 6. jaanuar). *First Look At Redmi Note 13 Pro+ 5G Smartphone With 200MP Camera And 120W Fast Charging* [Video]. Youtube. <https://youtu.be/oh6EnWOCxV8?si=1R7uQBPMLZXMSiM>

OTV News English. [Kasutajanimi]. (2024, 17. jaanuar). *Gadget Gyaan With LISA / Asus ROG Phone 8 Pro: Fastest Gaming Smartphone With 5500mAh Battery* [Video]. Youtube. <https://youtu.be/DCyPtA4QzA4?si=bflP2D5t0f06RIT2>

OTV News English. [Kasutajanimi]. (2023, 4. detsember). *Indian Navy Day: A Glance At Operation Trident That Shook Pakistan In 1971* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=ZxZdjvftt-g&t=97s>

OTV News English. [Kasutajanimi]. (2023, 1. november). *Israel Bombs Biggest Refugee Camp In Gaza, IDF Says Hamas Leader Responsible For Oct 7 Attack Killed* Video]. Youtube. <https://youtu.be/ZiVL8geDAkU?si=oDv8ql7EhRqMMaC4>

OTV News English. [Kasutajanimi]. (2023, 9. juuli). *Meet Lisa – India's First Odia AI News Anchor Launched By OTV* [Video]. Youtube. https://youtube.com/shorts/xyZP88jB95c?si=51_wReVo7m3pAFxb

OTV News English. [Kasutajanimi]. (2024, 23. jaanuar). *Namibian Cheetah Jwala Gives Birth To 3 Cubs At Kuno National Park In Madhya Pradesh* [Video]. Youtube. <https://youtu.be/yvFPNScwhQ0>

OTV News English. [Kasutajanimi]. (2024, 25. jaanuar). *Lisa videos National Tourism Day: Know How Tourism Sector Bloomed In India Under Initiatives Of Modi Govt* [Video]. Youtube. <https://youtu.be/bNdRmsbpTpw>

OTV News English. [Kasutajanimi]. (2024, 17. jaanuar). *National Road Safety Week: Follow These 5 Safety Measures Every Time You Are Driving* [Video]. Youtube. <https://youtu.be/JfarJwauykc>

OTV News English. [Kasutajanimi]. (2023, 31. detsember). *New Year, New Job Opportunities: Check Latest Government Job Openings in Various Sectors* [Video]. Youtube. <https://youtu.be/ELtCMrS-5TI>

OTV News English. [Kasutajanimi]. (2023, 9. juuli). *OTV launches Odisha's 1st AI News anchor: Know details about Lisa* [Video]. Youtube. <https://youtu.be/FupZCmCxyS8>

OTV News English. [Kasutajanimi]. (2023, 1. november). *Road Accidents, Deaths See Big Rise In India In 2022: Overspeeding, Wrong Side Driving Major Factors* [Video]. Youtube. https://youtu.be/L7Qm_B6NUOo

OTV News English. [Kasutajanimi]. (2024, 21. jaanuar). *Sania Mirza & Her Family React After Shoaib Malik Marries Pakistani Actress Sana Javed* [Video]. Youtube. <https://youtu.be/3UKrUZbo1S8>

OTV News English. [Kasutajanimi]. (2024, 4. veebruar). *World Cancer Awareness Day: From Sanjay Dutt To Sonali Bindre, Celebrities Who Won Cancer Battle* [Video]. Youtube. https://youtu.be/vrbUCcp5J_o

OTV News English. [Kasutajanimi]. (2023, 5. detsember). *World Soil Day: Why It's Important To Stop Soil Pollution, What Should Be Done?* [Video]. Youtube. https://youtu.be/hH_7Wwn0cpc

OTV News English. [Kasutajanimi]. (2023, 31. detsember). *Year-Enders 2023: Unveiling Top 6 Foldable Smartphones Of The Year* [Video]. Youtube. <https://youtu.be/DZI2h0-CA-k?si=L0wLJdWnsBnaiawb>

Pattanayak, P. (2023). OTV launches Odisha's first Artificial Intelligence news anchor 'Lisa'. *Odishatv*, 9. juuli. Kasutatud 24.01.2024, <https://odishatv.in/news/odisha/otv-launches-odisha-s-first-artificial-intelligence-news-anchor-lisa--209008>

Pawar, S. (2023). OTV Introduces Odisha's First AI News Anchor 'Lisa'. *Analytics Drift*, 10. juuli. Kasutatud 23.01.2024, <https://analyticsdrift.com/otv-introduces-odishas-first-ai-news-anchor-lisa/>

Poudel, D. (2023, november). Tehisaru mõju inforuumile. Esitlus, *Tehisaru – kas tubli või ettearvamatu kratt*. Tallinn: Eesti Teadusagentuur

Priya, A. (2021). Case Study Methodology of Qualitative Research: Key Attributes and Navigating the Conundrums in Its Application. *Sociological Bulletin*, 70(1), 94–110. <https://doi.org/10.1177/0038022920970318>

Riisalo, T. (2023). Tiit Riisalo: Eesti katsetused kratiga kasvavad. Õige pea kannavad need uljad ideed ka vilja. *Eesti Päevaleht*, 6. september. Kasutatud 19.11.2023, <https://epl.delfi.ee/artikkel/120229763/tiit-riisalo-eesti-katsetused-kratiga-kasvavad-oige-pea-kannavad-need-uljad-ideed-ka-vilja?fbclid=IwAR2InhVIgI-swziJp5BAEGbUGMdO6X1PLCWlhgBdxXNUkQCAaXqUb6X00MQ>

Rodgers, S. (2021). Themed Issue Introduction: Promises and Perils of Artificial Intelligence and Advertising. *Journal of Advertising*, 50 (1), 1–10. <https://doi.org/10.1080/00913367.2020.1868233>

Russell, S. ja Norvig, P. (2010). *Artificial Intelligence: A Modern Approach, Third Edition*. Essex: Pearson Education Limited

AI clones of Israeli presentors to host weekly news edition. (2023). *Israel National News*, 30. juuli. Kasutatud 20.02.2024, <https://www.israelnationalnews.com/news/374878>

Shinners, E. (2009). Effects of the “what is beautiful is good” stereotype on perceived trustworthiness. *UW-La Crosse Journal of Undergraduate Research*, 12, 1–5. <https://www.uwlax.edu/globalassets/offices-services/urc/jur-online/pdf/2009/shinners-erinsy.pdf>

Siau, K. ja Wang, W. (2018). Building Trust in Artificial Intelligence, Machine Learning, and Robotics. *Cutter Business Technology Journal*, 31(2), 47-53.

South China Morning Post. [Kasutajanimi]. (2023, 25. september). *AI goes mainstream in South Korea*. [Video]. Youtube. <https://youtu.be/htr2Sq7eYo4>

Spiro, A. (2023). The future of news? Israeli anchors launch AI-powered TikTok broadcast. *The Times of Israel*, 31. juuli. Kasutatud 02.11.2023, <https://www.timesofisrael.com/the-future-of-news-israeli-anchors-launch-ai-powered-tiktok-broadcast/>

Stake, R.E. (2006). *Multiple case study analysis*. New York: The Guilford Press

Thomson, T.J. ja Thomas, R.J. (2023). Ageism, sexism, classism and more: 7 examples of bias in AI-generated images. *The Conversation*, 10. juuli. Kasutatud 29.01.2024, <https://theconversation.com/ageism-sexism-classism-and-more-7-examples-of-bias-in-ai->

[generated-images-](#)

[208748#:~:text=There%20were%20also%20notable%20differences,of%20more%20fluid%20gender%20expression](#)

Thurman, N., Dörr, K. ja Kunert, J. (2017). When Reporters Get Hands-on with Robo-Writing. *Digital Journalism*, 5 (10), 1240–1259. <https://doi.org/10.1080/21670811.2017.1289819>

Thäsler-Kordonouri, S. ja Barling, K. (2023). Automated Journalism in UK Local Newsrooms: Attitudes, Integration, Impact. *Journalism Practice*, <https://doi.org/10.1080/17512786.2023.2184413>

TikTok. (i.a). *AI-Generated Content Label*. Community Guidelines and safety. Kasutatud 26.02.2024, <https://www.tiktok.com/creators/creator-portal/en-us/community-guidelines-and-safety/ai-generated-content-label/>

TikTok. (2023). *Integrity and Authenticity*. Community Guidelines. Kasutatud 26.02.2024, <https://www.tiktok.com/community-guidelines/en/integrity-authenticity/?cgversion=2023>

TikTok. (2023). *Safety and Civility*. Community Guidelines. Kasutatud 26.02.2024, <https://www.tiktok.com/community-guidelines/en/safety-civility/?cgversion=2023>

TikTok. (2023). *Sensitive and Mature Themes*. Community Guidelines. Kasutatud 26.02.2024, <https://www.tiktok.com/community-guidelines/en/sensitive-mature-themes/?cgversion=2023>

TikTok. (2023). *The truth about TikTok hashtags and content during the Israel-Hamas war*. Kasutatud 29.02.2024, <https://newsroom.tiktok.com/en-us/the-truth-about-tiktok-hashtags-and-content-during-the-israel-hamas-war>

Time staff. (2028). The 25 Most Influential People on the Internet. *Time*, 28. juuni. Kasutatud 29.02.2024, <https://time.com/5324130/most-influential-internet/>

Tooman, A., Kablukova, I. ja Timofeev, B. (autorid). Maasik, H. (režissöör). (2023, 28. september). (Hooaja number: 7, osa: 218). P. Priisaar (Peaproductsent), *Insight*. Eesti Rahvusringhääling.

Tõugu, E. (2018). *Arvutid, küberruum ja tehismõistus: noppeid arvutite imepärasest eduloost* (lk 15, 157). Tallinn: TLÜ kirjastus

- Warren, T. (2024). Google pauses Gemini's ability to generate AI images of people after diversity errors. *The Verge*, 22. veebruar. Kasutatud 15.03.2024, <https://www.theverge.com/2024/2/22/24079876/google-gemini-ai-photos-people-pause>
- Westerlund, M. (2019). The Emergence of Deepfake Technology: A Review. *Technology Innovation Management Review*, 9(11), 39–52. <https://doi.org/10.22215/timreview/1282>
- Williams, R. (2023). Text-to-image AI models can be tricked into generating disturbing images. *MIT Technology Review*, 17. november. Kasutatud 10.02.2024, <https://www.technologyreview.com/2023/11/17/1083593/text-to-image-ai-models-can-be-tricked-into-generating-disturbing-images/>
- WION. [Kasutajanimi]. (2023, 11. aprill). *AI generated news presenter 'Fedha' unveiled in Kuwait / English News / WION [Video]*. Youtube. <https://youtu.be/n36C-jUJoi8>
- Yakimova, Y., Ojamo, J. (2023). *Artificial Intelligence Act: deal on comprehensive rules for trustworthy AI*. Euroopa Parlament. Kasutatud 14.02.2024, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20231206IPR15699/artificial-intelligence-act-deal-on-comprehensive-rules-for-trustworthy-ai>
- Yin, R. K. (2003). *Case Study Research: design and methods*. California: Sage Publications, Inc

LISAD

Lisa 1. TI kasutamisega kaasnevad võimalused, puudused ja dilemmad OTV-s

VÕIMALUSED	PUUDUSED	DILEMMAD
Lühikeste reportaažide kirjutamise ja audiovisuaali loomise automatiseerimine Kajastuvad mitmekeelsed kokkuvõtted. Kaasates Lisa jõuavad nt Youtube'i kanalile lühikese ajaga videod, mis muidu võiksid vajada suuremat ajalist ning töölist ressursi. Ta on aktiivne ka teistel veebiplatvormidel. Lisa ja TI hoiavad osade tööde pealt aega kokku⁵⁶, kuigi lõpliku teksti kirjutab ja/või kontrollib küll inimene⁵⁷. Lisa töötab ööpäevaringselt, ta ei pea lahkuma toimetusest, planeerima intervjuusid ega tegelema väsimuse, haiguste ja välimusega ning kontrollima oma esitust – OTV sõnul kiirem kui inimankru eetriks ettevalmistamine.	Ühemõõtmeline informatsioon (inimliku vaatenurga puudumine) Ei kajastu suhtlus inimestega. Puudub autor, viited on pigem kaootilised. TI kasutamine sisuloomeks kumab läbi: sisu on ühemõõtmeline, kuigi teksti toimetab inimene.	Plagiaat või „inspiratsiooniallikas”? Lisa loomiseks on kasutatud masinõpet e. ka tema koosneb juba olemasolevast, samas Lisaga identset avatari pole. Kanal kasutab TI-d, et sirvida olemasolevaid uudiseid, seega OTV-ni võivad jõuda autorite andmed, kes pole tõenäoliselt teadlikud enda kaasamisest⁵⁸.

⁵⁶ Pawar, 2023

⁵⁷ Meet Lisa – India's First Odia AI News Anchor Launched By OTV” (OTV News English, 2023)

⁵⁸ „OTV launches Odisha's 1st AI News anchor: Know details about Lisa” (OTV, 2023)

Suurte andmehulkade analüüs, tõlgendamine – see Lisa üks põhilisi funktsioone täita⁵⁹ andmepõhiseid ülesandeid.	Läbipaistmatu andmete kogumine Pole teada kui suur on TI ja kui suur kirjutaja panus Pole avalik, kes toimetusest teksti Lisale kirjutab, kust informatsioon tuleb. Pole teada, millist programmi kanal kasutab.	Kiire, kuid kuiv Kanal kirjeldab Lisat partnerina, kuid ometi on sisu kuiv ja Lisa esitus on monotoonne.
Lisatähelepanu alla populaarsuse läve jäävatele teemadele – kajastus ei tekita ajalist ja majanduslikku kahju Lisa edastab sisu kajastab nii tähtpäevi ning nende ajalugu kui nõuandeid, <i>huvitavad faktid</i> tüüpi videoid.	Vähene usaldus – TI ja inimese loodud sisu on keeruline eristada üksteisest, käitumise protsesside selgus on vaieldav Pole küll teada kuivõrd vaatajad Lisat usaldavad, kuid ka inimesed loovad sarnast sisu. Kanali loojad tutvustusvideos toonud välja, et toimub TI ja inimese koostöö, videote alla märgitud #AI. Samas kuivõrd vaataja mõistab selle tähendust?	Majanduslikult raskest olukorras odav meediamajale, kuid ei suuda asendada inimest TI-le ei pea palka maksma, aga siinkohal pole ka TI kasutamise tulu/kulu pole avalik – kas tasub ikka ära? Kanal leiab, et TI annab ajakirjanikele võimaluse rohkem keskenduda tööle, et pakkuda vaatajale kvaliteeti⁶⁰. Siiski ajakirjanikud loovad nad lihtsat sisu ning Lisa videoid on vähe.
	Automaatselt toodetud sisu pole põnevusttekitav ega sensatsiooniline, mistõttu ei saa lood populaarseks Lisa videod Youtube's pole populaarsed, kuigi loojad soovisid Lisa omaks võtmist vaatajate poolt⁶¹. Samas, selle kanali vaatajate arv on üsna kõikuv.	

Tabeli autor: Katarina Mürk

⁵⁹ Pawar, 2023

⁶⁰ Pawar, 2023

⁶¹ „OTV launches Odisha’s 1st AI News anchor: Know details about Lisa” (OTV, 2023)

Lisa 2. Lisa video stsenaarium ning Microsoft Copiloti stsenaarium

Lisa video	Microsoft Copiloti ingliskeelne vastus
Introduction [Lisa on a blurry background] [Quiet fast paced music starts playing] “Asos has launched the latest ROG Phone 8 series phone globally, including in India.” [Lisa takes up about ¼ of the screen] [Visual of the phone] [Quiet fast paced music] [Text appears on screen] “This new smartphone series promises an upgraded gaming experience with its new design and enhanced specifications. The ROG Phone 8 series boasts slimmer bezels, a superior screen and a lighter body, enhancing its overall appeal. Now let’s take a closer look at the detailed specifications of the ROG Phone 8 pro smartphone.” [Visual of the phone] [Quiet fast paced music] [Text appears on screen] Design and display [Lisa takes up about ¼ of the screen] [Visual of the phone] [Quiet fast paced music] [Text appears on screen] “Starting with its design. The smartphone has undergone a significant transformation becoming slimmer and more ergonomic. The ports and buttons, including the USB type-c 3.2 gen 1 SIM card tray speaker grill 3.5 mm microsoft jack air trigger button, power button and volume rocker button are strategically placed for user convenience. Moving on to the display. The Asus ROG Phone 8 pro features a 6.78 in full HD plus AMOLED display with a remarkable 165 HZ refresh rate and a peak brightness of 2500 nits.” [Visual of the phone] [Quiet fast paced music] [Text appears on screen]	Introduction [Visual of the phone][Music starts playing] [Text appears on screen] “Introducing the Asus ROG Phone 8 Pro: The Swiftest Gaming Smartphone With a 5500mAh Battery” [Text fades out] Body [Visual of the phone][Text appears on screen] “The Asus ROG Phone 8 Pro is the ultimate gaming smartphone, designed to deliver the best gaming experience possible.” [Visual of the phone’s display][Text appears on screen] “With a 165Hz AMOLED panel, you’ll experience smooth and fluid gameplay like never before.” [Visual of the phone’s battery][Text appears on screen] “And with a massive 5500mAh battery, you can game for hours on end without worrying about running out of juice.” [Visual of the phone’s camera][Text appears on screen] “The ROG Phone 8 Pro also features a brand-new telephoto lens with 3x optical zoom, so you can capture stunning photos and videos with ease.” [Visual of the phone’s design][Text appears on screen] “And with its sleek and stylish design, the ROG Phone 8 Pro is sure to turn heads wherever you go.”

Performance [Lisa takes up about ¼ of the screen] [Visual of the phone] [Quiet fast paced music] [Text appears on screen] “Under the hood the ROG Phone 8 pro is powered by the Snapdragon 8 gen 3 chip set offering up to 24 LPDDR5X DRAM and 1 TB UFS 4.0 ROM storage. Running on Android 14 the smartphone provides a seamless and powerful performance.” [Visual of the phone] [Quiet fast paced music] [Text appears on screen] Camera [Lisa takes up about ¼ of the screen] [Visual of the phone] [Quiet fast paced music] [Text appears on screen] “In terms of photography ROG Phone 8 pro boasts a triple camera setup including a 50 MP Sony IMX 890 sensor, a 32 MP telephoto lens with 3x optical zoom and a 13 MP Ultra wide lens with 120 degree field of view. For selfies: 32 MP front camera.” [Visual of the phone] [Quiet fast paced music] [Text appears on screen] Battery [Lisa takes up about ¼ of the screen] [Visual of the phone] [Quiet fast paced music] [Text appears on screen] “To keep you going through extended gaming sessions the smartphone is equipped with a 5500 mAh battery supporting fast charging which includes a 65 watt wire charger. Asus claims that the phone reaches a full charge in just 39 minutes. Additionally it supports 15 watt wireless charging and 10 watt reverse charging.” [Visual of the phone] [Quiet fast paced music] [Text appears on screen] Price in India [Lisa takes up about ¼ of the screen] [Visual of the phone] [Quiet fast paced music] [Text	Conclusion [Visual of the phone][Text appears on screen] “So if you’re looking for the ultimate gaming smartphone, look no further than the Asus ROG Phone 8 Pro.” [Visual of the phone][Text appears on screen] “Get yours today and experience the future of mobile gaming!” [Music fades out]

appears on screen]

“For those interested to grab one the Asus ROG Phone 8 pro 24 GB ram and 1 TB storage is priced at 199, 999 rupees in India. It stands out as one of the top choices in its price range offering a blend of high features and exceptional gaming capabilities. If you enjoyed our overview feel free to share your thoughts in the comment section below and don’t forget to subscribe to OTV News English for more such engaging tech content with me, Lisa.”

[Music fades out] [Channel logo appears]

Tabeli autor: Katarina Mürk

Lisa 3. Vastused erinevate vestluste sees antud käsklustele

Esimene käsk	Teine käsk	Kolmas käsk	Neljas käsk
Title: The Swiftest Gaming Smartphone With a 5500mAh Battery Opening shot: A close-up of the Asus ROG Phone 8 Pro. Voiceover: “Introducing the Asus ROG Phone 8 Pro, the swiftest gaming smartphone with a 5500mAh battery.” Shot 2: A wide shot of a gamer playing a game on the Asus ROG Phone 8 Pro. Voiceover: “With its lightning-fast speed and powerful battery, the Asus ROG Phone 8 Pro is the perfect device for gamers who want to take their gaming experience to the next level.” Shot 3: A close-up of the phone’s screen. Voiceover: “The phone’s 6.78-inch AMOLED display with a 144Hz refresh rate provides an immersive gaming experience with stunning visuals.” Shot 4: A close-up of	[Opening shot of the phone] [Music starts playing] Narrator: “Introducing the Asus ROG Phone 8 Pro, the swiftest gaming smartphone with a 5500mAh battery.” [Close-up of the phone’s screen] Narrator: “With its Snapdragon 8 Gen 3 chipset, the ROG Phone 8 Pro delivers lightning-fast performance that will take your mobile gaming experience to the next level.” [Shot of the phone’s camera] Narrator: “The phone’s gimbal stabilizing technology ensures that your videos are always rock-steady, even when you’re on the move.” [Shot of the phone’s battery] Narrator: “And with its massive 5500mAh battery, you can game for hours on end without worrying	[Opening shot of the phone] Narrator: “Introducing the Asus ROG Phone 8 Pro, the ultimate gaming smartphone that’s built to win.” [Cut to a close-up of the phone’s screen] Narrator: “With its lightning-fast speed and powerful 5500mAh battery, the ROG Phone 8 Pro is the perfect device for gamers on the go.” [Cut to a shot of the phone’s camera] Narrator: “And with its advanced camera technology, you can capture every moment in stunning detail.” [Cut to a shot of the phone’s design] Narrator: “But the ROG Phone 8 Pro isn’t just about performance. It’s also a work of art, with a sleek and stylish design that’s sure to turn heads.” [Cut to a shot of the phone’s accessories]	Opening shot: A close-up of the Asus ROG Phone 8 Pro. Voiceover: “Introducing the Asus ROG Phone 8 Pro, the gaming smartphone with the swiftest performance and a 5500mAh battery.” Shot: A gamer playing a game on the Asus ROG Phone 8 Pro. Voiceover: “With its powerful Snapdragon 8 Gen 3 processor, the Asus ROG Phone 8 Pro delivers lightning-fast performance, making it the perfect device for gamers.” Shot: A close-up of the phone’s 6.78-inch AMOLED display. Voiceover: “The phone’s 6.78-inch AMOLED display provides an immersive gaming experience, with a 2400 x 1080 resolution and a 144Hz refresh rate.” Shot: A close-up of the phone’s 50MP rear camera.

the phone's camera.	about running out of juice.” [Shot of the phone's design] Narrator: “But the ROG Phone 8 Pro isn't just about performance. Its sleek and stylish design is sure to turn heads wherever you go.” [Closing shot of the phone] Narrator: “So what are you waiting for? Get your hands on the Asus ROG Phone 8 Pro today and take your mobile gaming experience to the next level!” [Music fades out]	Narrator: “And with a range of accessories available, including the AeroActive Cooler X and the ROG Kunai 3 Gamepad, you can take your gaming experience to the next level.” [Closing shot of the phone] Narrator: “So what are you waiting for? Get your hands on the Asus ROG Phone 8 Pro today and experience the ultimate gaming smartphone for yourself!”	Voiceover: “The Asus ROG Phone 8 Pro also features a 50MP rear camera, allowing you to capture stunning photos and videos.” Shot: A close-up of the phone's 5500mAh battery. Voiceover: “And with its massive 5500mAh battery, the Asus ROG Phone 8 Pro provides hours of uninterrupted gaming.” Closing shot: A close-up of the Asus ROG Phone 8 Pro. Voiceover: “Get your hands on the Asus ROG Phone 8 Pro today and take your gaming experience to the next level!”

Tabeli autor: Katarina Mürk

Lisa 4. Vastus ühe vestluse sees antud käsklustele

Title: The Swiftest Gaming Smartphone With a 5500mAh Battery
Opening shot: A close-up of the Asus ROG Phone 8 Pro.
Voiceover: “Introducing the Asus ROG Phone 8 Pro, the swiftest gaming smartphone with a 5500mAh battery.”
Shot 2: A wide shot of a gamer playing a game on the Asus ROG Phone 8 Pro.
Voiceover: “With its lightning-fast speed and powerful battery, the Asus ROG Phone 8 Pro is the perfect device for gamers who want to take their gaming experience to the next level.”
Shot 3: A close-up of the phone’s screen.
Voiceover: “The phone’s 6.78-inch AMOLED display with a 144Hz refresh rate provides an immersive gaming experience with stunning visuals.”
Shot 4: A close-up of the phone’s camera.
“The phone’s 64MP main camera and 24MP front camera capture stunning photos and videos.”
Shot 5: A close-up of the phone’s battery.
Voiceover: “The phone’s 5500mAh battery provides up to 16 hours of video playback and up to 7 hours of gameplay on a single charge.”
Closing shot: A close-up of the Asus ROG Phone 8 Pro.
Voiceover: “Get your hands on the Asus ROG Phone 8 Pro today and experience the ultimate gaming smartphone.”

Tabeli autor: Katarina Mürk

Lisa 5. TI kasutamise kaasnevad võimalused, puudused ja dilemmad saadetes „Insight” ja „Pealtnägija”

VÕIMALUSED	PUUDUSED	DILEMMAD
Audiovisuaali loomise automatiseerimine Visuaali loomiseks pole vaja kunstnikku – visuaali võib luua inimene, kellel on TI-alased teadmised.	Vähene usaldus – TI ja inimese loodud sisu on keeruline eristada üksteisest Saadetel puudub informatsioon selle kohta, millist programmi on kasutatud; ühel saatel puudub märged, et üldse on TI-d kasutatud.	Kas tegemist on plagiaadiga või „inspiratsiooniallikaga”? Kuigi siinkohal ei ole tekkinud probleemi visuaali kellegi omandina esitlemisena, on TI-kunsti autorsus tähelepanuväärne, kuna see TI-kunst on jõudnud populaarsetesse saadetes, mis toodavad kasumit.
Automaatne produktsiooni vahendite haldamine vähendab avaldamissurvet TI abil võib üks inimene luua üksi tervele loole visuaali.	Ühemõõtmeline informatsioon (inimliku vaatenurga puudumine) TI loodud loodud visuaal põhineb andmebaasis olevast informatsioonist. Visuaal on masina tõlgendus tekstist ning ei saa täpselt vastata inimese visioonile.	Majanduslikult raskes olukorras odav meediamajale, samas ei saa pakkuda tarbijale inimlikke väärtusi TI kasutamine visuaali loomiseks vajab vähem aega, inimesi kui inimese loodud visuaal, samas on TI andmebaas piiratud ning tulemus võib erineda oodatust.
Võimalus leida (kiiresti) teistsuguseid vaatenurki teemadele toetab konkurentsivõimet Pildi loomisel TI kasutamine annab võimaluse väga lühikese aja jooksul katsetada erinevaid kunsti -ja visuaali stiile.	Läbipaistmatu andmete kogumine Pole teada, millist programmi tööks kasutati, seega pole võimalik hinnata, milliste andmete baasil TI tegutseb.	

Autor: Katarina Mürk

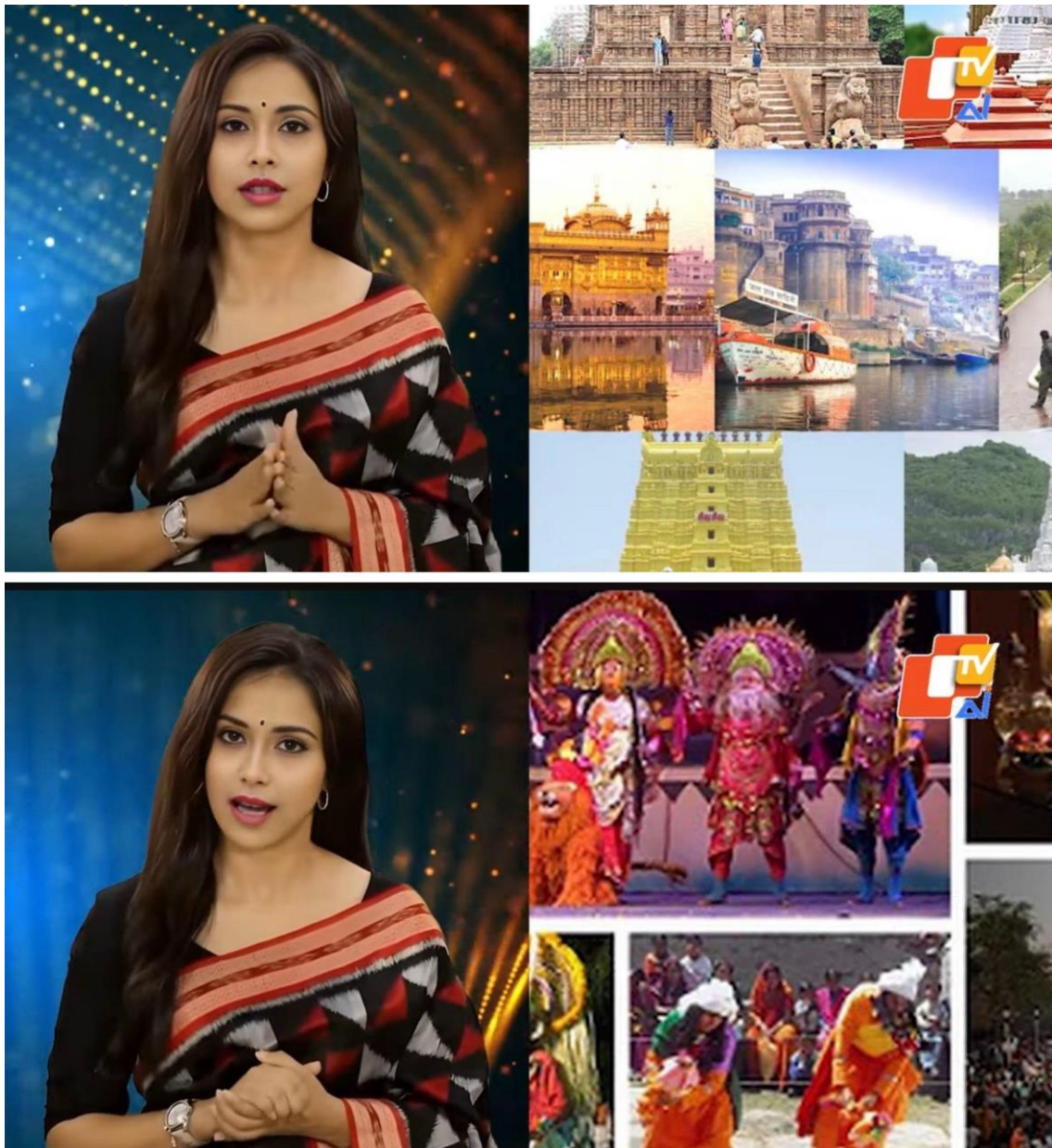
**Lisa 6. TI kasutamisega kaasnevad võimalused, puudused ja dilemmad
TikToki kanalil ACT News**

VÕIMALUSED	PUUDUSED	DILEMMAD
Lühikeste reportaažide kirjutamise ja audiovisuaali loomise automatiseerimine Avatar suudab töötada ööpäevaringselt ning täita ülesandeid kui inim-Michaeli nt intervjuudega tegeleb.	Läbipaistmatu andmete kogumine Pole teada, millest lähtub ACT AI töö.	Kas tegemist on plagiaadiga või „inspiratsiooniallikaga”? Videote sisu on genereeritud ehk pole teada, kust täpselt TI informatsiooni leidis – kas sisu tuleb algallikast (nt Netflixi avalik teade) või kellegi samateemalisest kajastusest.
Suurte andmehulkade analüüs – tõlgendamine, potentsiaalse loo leidmine Lood leiab TI.	Vähene usaldus – TI ja inimese loodud sisu on keeruline eristada üksteisest Väidetavalt on sisu loodud inimese ja TI koostööna, samas kummagi panuse maht pole teada. Kanali sisu on tõenäoliselt võimeline looma nii inimene kui masin.	Majanduslikult raskes olukorras odav meediamajale, samas ei saa pakkuda tarbijale inimlikke väärtusi Kanali loojad on toonud välja, et TI kasutamine on tunduvalt vähendanud saatetelevisiooni kaasnevaid kulusid, kuid kannatab loovus, puudub uudishimu ning skeptilisus
Automaatne produktsiooni vahendite haldamine vähendab avaldamissurvet ACT Newsi projekt TikToki pole Miri Michaeli ainuke töö, seega TI aitab ka sotsiaalmeedias aktiivne olla. ACT News pakub sisu erinevates keeltes.	Automaatselt toodetud sisu pole põnevusttekitav ega sensatsiooniline, mistõttu ei saa lood populaarseks ACT Newsi videote vaatamise arv kõigub ühest äärmusest teiseni, sh on neid kahtlustatud vaatamiste ostmises.	Kiire, kuid kuiv – kas TI abistas ära? Sõda puudutavad videod on küll väga emotsionaalsed, kuid kallutatud, varasematel videotel puudus üldjuhul uudislik väärtus. Viimast kõigutas ka ülesehitus.
Võimalus leida (kiiresti) teistsuguseid vaatenurki teemadele toetab konkurentsivõimet	Korrektse informatsiooni asemel usutava avaldamine Videotes esineb vigu, mille tõttu näib faktikontroll poolik.	

TI võimaldab korraga olla mitmes kohas korraga.		

Tabeli autor: Katarina Mürk

Lisa 7. Lisa liikumine videotes

Lisa 8. Copiloti DALL·E 3-ga loodud pildid täpsustamata sooga ajakirjanikust

Lisa 9. Copiloti DALL·E 3-ga loodud pildid naissoost ajakirjanikust

Lisa 10. Copiloti DALL·E 3-ga loodud pildid meessoost ajakirjanikust

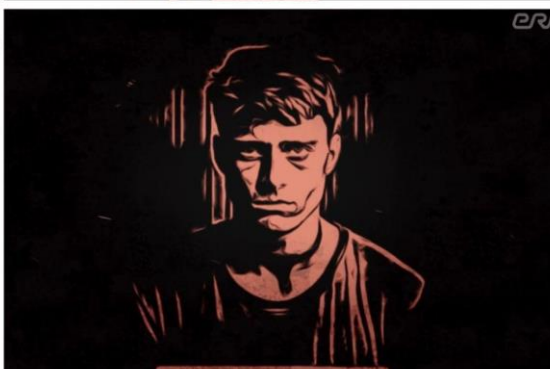
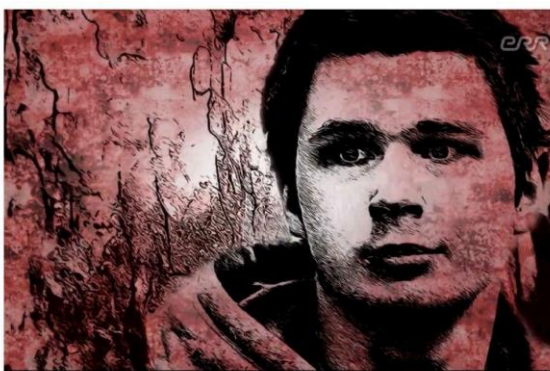
Lisa 11. Copiloti DALL·E 3-ga loodud pildid india päritolu ajakirjanikust

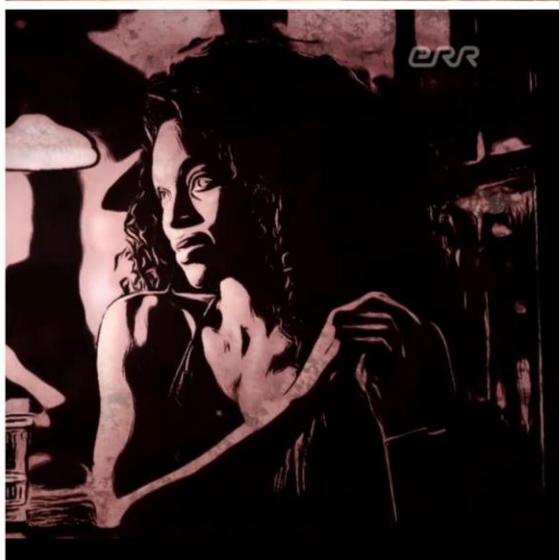
Lisa 12. Sabrina ja Kirill „Pealtnägijas” ühel pildil

Lisa 13. Kirill „Pealtnägijas”

Lisa 14. Sabrina „Pealtnägijas”

Lisa 15. „Pealtnägijas” esitatud foto ning muudetud pilt Ahtmest

Lisa 16. Olukorra illustreerimiseks loodud uued pildid ja videod „Insightis”

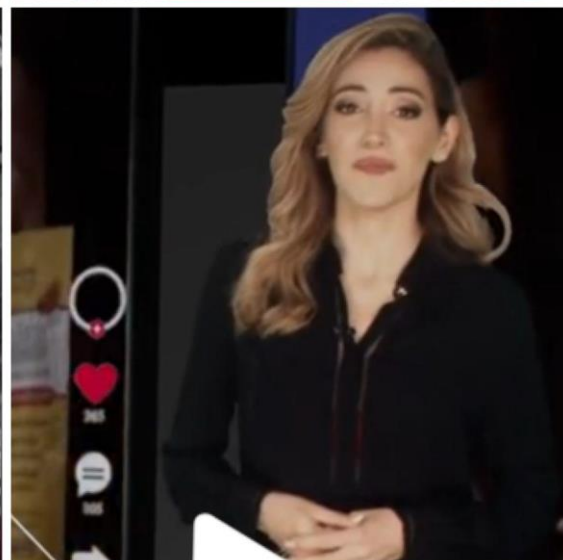
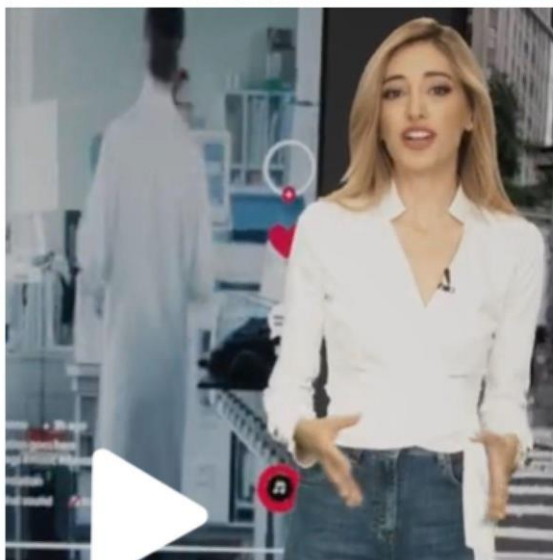
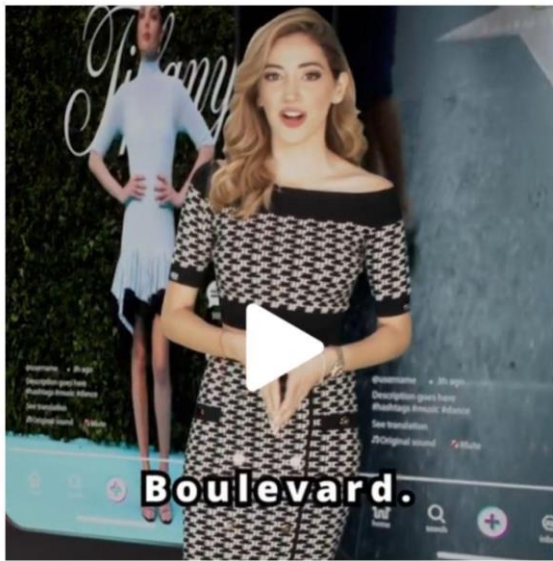
Lisa 17. Miri Michaeli uudisega kaasnevaid kulusid kirjeldav tabel

	1. Reporter2. Camera Operator3. Sound Technician4. News Producer5. Video Editor6. News Director7. Production Assistant8. Makeup Artist9. Hair Stylist10. wardrobe stylist11. Teleprompter Operator	= 11 Staff members 5 Hours of work 1200\$ cost >> For 1 Article!

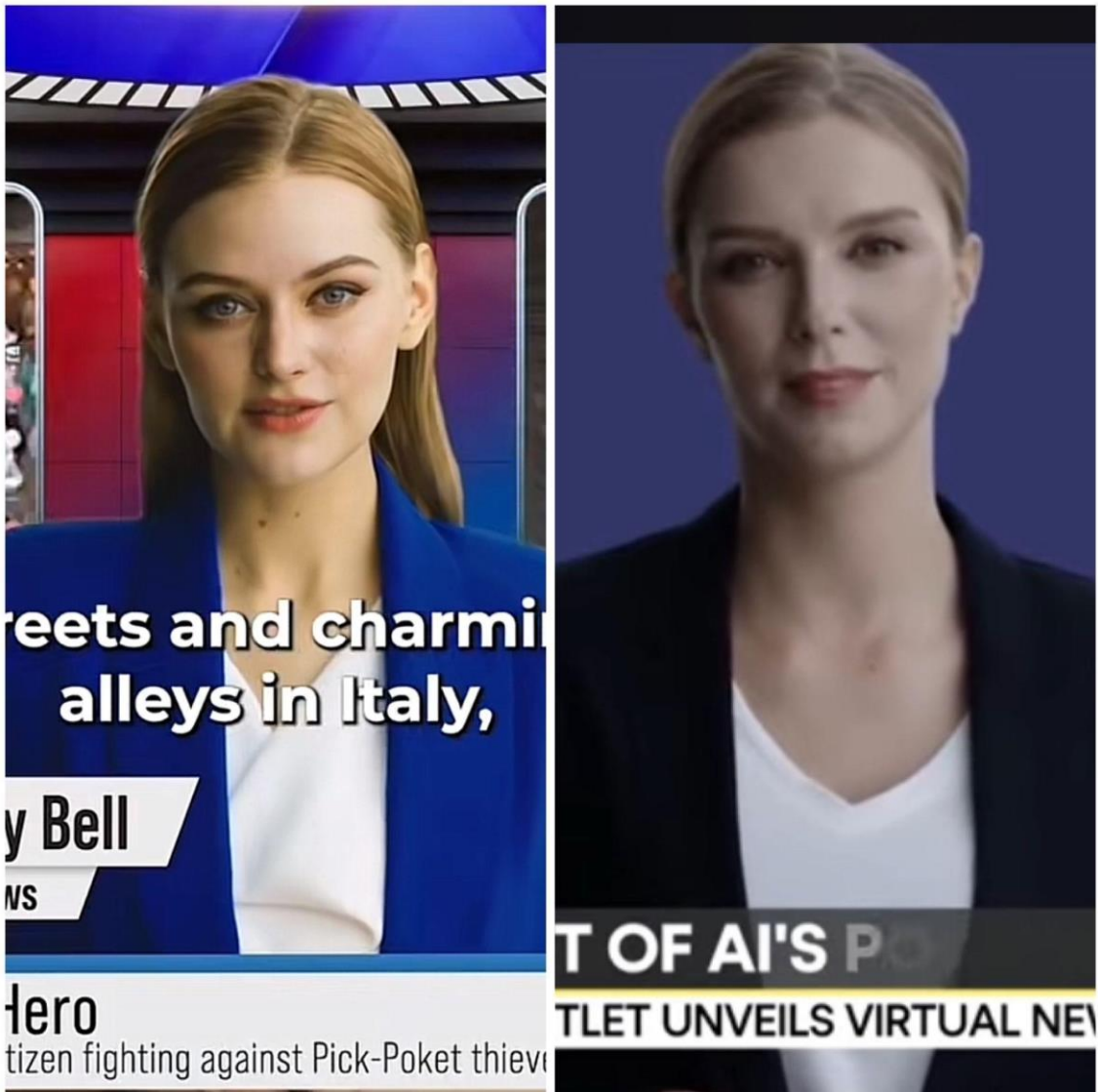
Lisa 18. inim-Miri *tutvumas* TI-Miriga

Lisa 19. Inim-Miri TikToks

Lisa 20. Jenny Bell ja Fedha

Lisa 21. Copiloti erinevad stsenaariumid

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Katarina Mürk,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi) minu loodud teose, „**Tehisintellekt ajakirjanduses: võimalused, puudused ja dilemmad kolme audiovisuaalse juhtumi näitel**“, mille juhendaja on Marju Himma, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Katarina Mürk

19.05.2024